

İSTANBUL BAROSU

KADIN HAKLARI MERKEZİ

8 Mart 2020
Özel Yayını

NAFAKAMA DOKUNMA!

YOKSULLUK NAFAKASINDA YENİ YASAL
DÜZENLEMeye İHTİYAÇ **YOKTUR!**

İstanbul Barosu Adli Yardım Büroları

**KADIN HAKLARI
MERKEZİ**

Merkez Büromuz

İstiklal Cad. Orhan Adli Apaydın Sok.
No: 8 Kat: 2-3 Beyoğlu / İstanbul
Tel: (0212) 393 08 29 Faks: (0212) 245 83 67

Bakırköy Şubemiz

Osmaniye M. Şirin Sk. No:28/32 Bakırköy/İstanbul
Tel: (0212) 393 08 14 Faks: (0212) 570 90 14

Gaziosmanpaşa Şubemiz

Merkez Mah. Eyüp Yolu Ecla Sok. No:7
Gaziosmanpaşa/İstanbul
Tel: (0212) 393 08 20 Faks: (0212) 616 88 57

Kartal (Anadolu Yakası) Şubemiz

Cevizli Mahallesi Kemalpaşa Cad. Gümüşhane Sokak
No:1 Kat: 2 Daire: 5 Adalet İş Merkezi (Çağ Kebap
Yanı), Kartal/İstanbul
Tel: (0216) 585 21 60 Faks: (0216) 939 20 09

Büyükkçekmece Şubemiz

Ekinoba Mah. Necip Fazıl Kısakürek Sk. No:29
D:4 Büyükkçekmece/İstanbul
Tel: (0212) 393 08 23 Faks: (0212) 863 11 02

Hazırlayanlar

Av. Nazan MOROĞLU
Av. Şükran EROĞLU

Editör

Av. Yasemin ARPA

Baskı

Ege Reklam ve Basım Sanatları San. Tic. Ltd. Şti.
Esatpaşa Mah. Ziyapaşa Cad. No: 4/1 347047
Ataşehir-İst. Tel: (0216) 470 44 70
www.egebasim.com.tr Ser. No:45604

Çağlayan Kadın Hakları Merkezi

Şiddeti Önleme Bürosu

(Adli Yardıma bağlı)
Çağlayan Adalet Sarayı Çağlayan/İstanbul
Tel: (0212) 393 07 84 Faks: (0212) 240 04 12

Ümraniye (Anadolu Yakası) Şubemiz

Saray Mah. Alemdağ Cad. 175 / B D.4
Ümraniye/İstanbul
Tel: (0216) 585 21 91 Faks:(0216) 630 25 47

ALO ŞİDDET HATTI

0212 656 96 96

0549 656 96 96

ŞÖNİM

(Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi)

0212 465 21 96 – 97

ALO 183

POLIS: 155 / JANDARMA: 156

İÇİNDEKİLER

Av. Mehmet DURAKOĞLU	03
<i>İstanbul Barosu Başkanı</i>	
Yoksulluk Nafakasında Yeni Yasal Düzenlemeye İhtiyaç Yoktur	04
Av. Şükran EROĞLU	
<i>İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Başkanı</i>	
Yoksulluk Nafakası Tartışmaları	08
Av. Nazan MOROĞLU	
<i>İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı</i>	
Hukukumuzda Yoksulluk Nafakası	12
Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL	
<i>TED Ün. Öğretim Üyesi, Ankara</i>	
Nafaka Çalıştayı Sonuç Bildirgesi	20
Nafaka Çalıştayı I. Grup Rapor	27
Nafaka Çalıştayı II. Grup Rapor	33
Nafaka Çalıştayı III. Grup Rapor	36
Nafaka Çalıştayı IV. Grup Rapor	40
Adli Yardım Bürosunda Bulunan 2017 ve 2018 Atama Tarihli, Karara Çıkmış Boşanma Dosyalarındaki Yoksulluk Nafakası Kararlarına Dair Rapor	43
KONDA Yoksulluk Nafakası Dosyası	47
Basın Bildirileri	97

**Yoksulluk
Nafakasında
Yeni Yasal
Düzenlemeye
İhtiyaç Yoktur!**

KADININ İNSAN HAKLARI VE DEMOKRASİ MÜCADELESİNDE 25 YIL

Ülkemizde kadınların yasalarda ve yaşamın her alanında kadın erkek eşitliğinin sağlanması için verdikleri mücadele, aslında bir demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma mücadelesidir.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi, 8 Mart 1995 tarihinde kuruluşundan beri, kadınları yasal hakları konusunda bilgilendirmek, başta aile hukuku ve aile içi şiddet de dahil olmak üzere yaşadıkları çok yönlü sorunlarına hukuki çözüm üretmek ve kadınlara yargı sürecinde destek vermek amacıyla özveriyle çalışmaktadır.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi'ne
başarılı nice 25. Yıllar dileğiyle

8 Mart 2020

Av. MEHMET DURAKOĞLU
İstanbul Barosu Başkanı

Yoksulluk Nafakasında Yeni Yasal Düzenlemeye İhtiyaç Yoktur

Av. Şükran EROĞLU

Istanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi Başkanı

Bir süredir kendilerini “nafaka mağdurları” olarak adlandıran bir grup yoksulluk nafakasının sınırlandırılması için kampanyalar yürütmektedirler. Bütün söylemlerinde ödedikleri nafakaların yüksek olduğunu, çok az süreyle evli kalmalarına rağmen yıllardır nafaka ödediklerini dile getiren bu grubun gerçekte neyi amaçladıklarına iyi bakmak gerekir.

Medeni Kanun’da 4 ayrı nafaka hükme bağlanmıştır. Bunlar;

- 1- Tedbir nafakası (Boşanma davası açıldığında dava süresince verilen nafakadır)
- 2- İştirak nafakası (Müşterek çocuklara verilen nafakadır)
- 3- Yardım nafakası (Bakıma muhtaç anne ve baba için çocuklarından alınarak anne babaya bağlanan nafakadır)
- 4- Yoksulluk nafakası (Boşanmakla yoksulluğa düşecek olan eşe verilen nafakadır)

Yoksulluk nafakası:

Medeni Kanun’un 175. maddesinde:

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla ge-

çimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Denilerek, yoksulluk nafakasının hangi halde verileceği açıklanmıştır. Öncelikle dikkat edilmesi gereken husus, YASADA KADIN ERKEK AYRIMI YAPILMAKSIZIN “yoksulluğa düşecek eş” kavramı kullanılmaktadır. Buradan erkek eş’in de yoksulluk nafakası talep edebileceği açıkça ortaya çıkmaktadır. Yasa bununla da yetinmemiş, “kusur” durumunu nazara almış ve “kusuru daha ağır olmamak” şartını getirmiştir. Demek ki, hem boşanmakla yoksulluğa düşecek olmak, hem de diğer taraftan daha az kusurlu ya da kusursuz olmak şartıyla nafaka alınabilmektedir. Yasa üçüncü olarak da “mali gücü oranında” diyerek, nafaka yükümlüsünün mali olanaklarına da bakılması gerektiğini ortaya koymuştur. Yasa gereği bu üç şartın bir arada değerlendirilmesi gereklidir. Hâkim tarafların mali gücüne, yoksulluğa düşülüp düşülmeyeceğine ve kusur durumuna bakarak karar verecektir.

Yoksulluk nafakasının kaldırılma, indirim ve ödenme biçimi de yasada düzenlenmiştir. Medeni Kanun’un 176. maddesinde:

Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176 - “*Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.*”

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

denilmektedir.

Madde metninden açıkça anlaşılacağı üzere;

Nafaka alacaklısının ölümü halinde nafaka kendiliğinden ortadan kalkmakta, ölenin mirasçılarına intikal etmemektedir.

Nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, evli olmadığı halde fiilen evliymiş gibi yaşaması,

yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz bir hayat sürmesi halinde mahkeme kararıyla kaldırılmaktadır.

Tarafların mali durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde de mahkeme nafakanın azaltılmasına veya kaldırılmasına karar verebilmektedir.

Demek ki yoksulluk nafakası süresiz veya ömür boyu olmayıp, kaldırılması, eksiltilmesi veya artırılması mümkündür.

Yasada hâkimin nafakanın toplu olarak ödenmesine karar vermesine de olanak tanınmıştır.

Yasa yoksulluk nafakası konusunda adil ve hakkaniyetli bir düzenleme yapmıştır. Ülkemizde yoksulluk nafakasının genel olarak kadınlara verilmesinin nedeni, kadınların ekonomik olarak erkeklerden çok daha zayıf durumda olmalarıdır. TÜİK'in (Türkiye İstatistik Kurumu) 2017 yılında “Türkiye’de Kadının Durumu” na yönelik yaptığı araştırma sonuçlarına göre erkek istihdam oranı % 65.1 iken kadın istihdam oranı % 28’dir. Bu araştırma kadının iş hayatında erkeklerin çok gerisinde olduğunu, dolayısıyla ekonomik olarak erkeğe muhtaç durumda kaldığını ortaya koymaktadır. Aynı araştırmada okur yazar olmayan erkek oranı % 1.6 iken, okur yazar olmayan kadın oranı % 8.5’dir. Bu araştırmaya göre kadınlar eğitimde de erkeklerin gerisinde bırakılmışlardır. Dolayısıyla evliliklerde mali gücün erkeklerde olduğu, tartışma götürmeyecek kadar açıktır. Bu nedenle de boşanma davası sonucunda yoksulluğa düşecek taraf kadın olmaktadır.

Uygulamaya bakıldığında verilen yoksulluk nafakası miktarları çok düşüktür. İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak Baromuzun Adli Yardım Bürolarına başvuruları sonucunda avukat atanan dosyalar üzerinde yaptığımız araştırmada, nafaka tutarlarının 250-300 TL. arasında değiştiği tespit edilmiştir. Birçok kadın yoksulluk nafakasına hükmedilmesine rağmen, eski eşinin kendisine zarar vereceği korkusuyla icra takibi yapmaktan imtina etmektedir. Bu nedenle karar verilse de infaz edilmediğinden kadının nafaka alabilmesi de söz konusu olmamaktadır.

Nafaka borçlusunun nafakayı ödememesi halinde ceza verilmesi de uygulamada çok rastlanılan bir durum değildir. Zira mahkemeler ceza verilebilmesi için borçluya bizzat tebligat yapılması şartını aramakta, bu gerçekleşmemişse ceza vermemektedir. Kaldı ki çok sayıda karar icraya konulmadığından ceza da gündeme gelememektedir.

Mağdur olduklarını beyan eden grubun sözlerinin bir dayanağı olmadığı gibi, kaç kişi oldukları, ne gibi mağduriyetler yaşadıkları belli değildir. Yargılama sonucunda tam kusurlu ya da karşı taraftan daha kusurlu oldukları tartışma götürmeyecek şekilde açıktır. Ancak bu konuları hiç tartışmayıp, yargılama sürecini dile getirmeden bir mağduriyet yaratılmaya çalışılmaktadır ki bu tamamen yapay ve gerçeklikten uzaktır.

Evlilik içinde kadınlar ev işleri, çocuk ve yaşlı (ya da hasta) bakımı görevlerini üstlenmekte, eğitimlerini yarım bırakmakta ya da çalışamamaktadır. Boşanma sürecinde de ekonomik şiddet devam etmekte, çocuk yine kadının bakımına bırakılmakta ve boşandıktan sonra da iş bulması ve eğitim alması imkanı ortadan kalkmaktadır. Evliliği süresince çalışmamış bir kadına boşandıktan sonra, “git kendine iş bul, çalış” demek ülke koşulları ve kadının içinde bulunduğu durumla bağdaşmamaktadır. Üniversite mezunlarının iş bulamadığı ülkemizde 30 yaş üzerinde ve hiçbir niteliği olmayan ya da niteliği ve eğitimi olsa da hiç çalışmadığı için tecrübesi bulunmayan bir kadının iş bulma olanağının ne olabileceği düşünülmelidir.

T.C. Devleti birçok uluslararası sözleşmeye imza koymuştur. Bunlardan birisi, “Kadına Karşı her Türü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi –CEDAW-” dir. Bu sözleşmeye taraf olan tüm devletler kadının ekonomik statüsünü yükseltmeyi, kadın işsizliğini sonlandırmayı, kadının yaşam koşullarını her alanda iyileştirmeyi ve kadına yönelik her türlü ayrımcılığa son vermeyi taahhüt etmişlerdir. Taraf devletler 2011 Mayıs ayında İstanbul’da imzalanan ve 2014 Ağustos ayında yürürlüğe giren İstanbul Sözleşmesi (Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi) ile de kadına yönelik her türlü şiddeti (fiziksel-cinsel-ekonomik ve psikolojik) önlemeyi taahhüt etmiş bulunmaktadır.

İstanbul Sözleşmesi kadınları ekonomik şiddete karşı da korumaktadır. Anayasanın 90. maddesi ile uluslararası sözleşmeler kanun hükmünde olup, her bir vakada uygulanacağı gibi iç hukukumuzda yapılan düzenlemeler yeterli olmadığına da uygulanmaktadır.

Kendilerine nafaka mağduru diyen grubun yoksulluk nafakasına, İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a karşı

kampanya yürütmelerinin temelinde yatan asıl sebep, kadının ekonomik olarak güçlendirilmesi ve şiddet gördüğü bir evliliğe katlanmak zorunda bırakılmasını sağlamaktır.

Kadın Hakları Merkezi olarak Devleti uluslararası sözleşmelerle taahhüt ettiği yükümlülüklerini yerine getirmeye çağırıyor ve yoksulluk nafakasında yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olmadığını tekrarlıyoruz.

İSTANBUL BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ

ZORUNLU
ARABULUCULUĞA
HAYIR!

“ÇOCUK” GELİN
OLMASIN!

**NAFAKAMA
DOKUNMA!**

Yoksulluk Nafakası Tartışmaları

Av. Nazan MOROĞLU
İstanbul Barosu Başkan Yardımcısı

GİRİŞ

Yoksulluk nafakası, 4721 sayılı Türk Medeni Kanununda düzenlenen nafaka türleri arasında yer alan ve boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafa yasal olarak yazılı koşullar çerçevesinde, diğer taraftan geçiminin sağlanması için ödenmesi talep edilebilen nafaka türüdür.

Yoksulluk nafakası tartışmaları, TBMM’de 14 Ocak 2016 tarihinde kurulan “*Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar İle Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Meclis Araştırması Komisyonu*” Raporunun 6 Mayıs 2016 tarihinde açıklanmasının ardından gündeme gelmiştir. 493 sayfalık bu Raporda ailenin güçlendirilmesi adına getirilen önerilerin büyük çoğunluğuyla, adeta kadınların kazanılmış yasal haklarının nasıl geri alınacağına yol haritasının çizildiği görülmektedir. Raporda, “*aile temelli bakış açısıyla yapılmasına ihtiyaç duyulduğu.*” vurgulanan **kamu reformuna ilişkin önerilere** yer verilmiştir. Ailenin güçlendirilmesinden söz edilmekte, ancak Toplumsal Cinsiyet Eşitliği politikaları ve kadının güçlendirilmesi göz ardı edilmektedir.

Kamuoyuna “Boşanma Komisyonu” diye yansayan Rapor, Araştırma Komisyonunda muhalefet partileri milletvekillerinin karşı oylarına rağmen, iktidar partisi milletvekillerinin oylarıyla kabul edilmiştir.

Raporda, kadınların kazanılmış yasal hakları, adeta aile bütünlüğünü olumsuz etkileyen nedenler olarak ele alınmıştır. Bu bakış açısıyla, çeşitli kanunlarda değişiklikler yapılması ve örneğin evlilik birliğinin ölümle sona ermesi durumunda “edinilmiş malların” eşit paylaşımının; 6284 sayılı Kanunda delil, belge aranmadan derhal koruma kararı verilmesi kurallarının kaldırılması önerilmiştir! Raporda değinilen diğer bir konu da yoksulluk nafakası olmuştur. “*Erkeğin hayatının ipotek altına almaktan kurtarılması*” gerekçesiyle başlatılan yoksulluk nafakası tartışmaları, ülkeyi yönetenler tarafından yasadaki düzenlemeler ve yaşamdaki gerçekler çarpıtılarak sürdürülmektedir. Kamuoyunda yoksulluk nafakasının sadece kadınların talep edebildiği bir hak olduğu ve süresiz olduğu gibi bir algı yaratılmaktadır.

1. Yoksulluk nafakası

4721 sayılı Türk Medeni Kanununun 175 inci maddesinde düzenlenmiş olup, boşanma davası sırasında her iki eşin de yoksulluk nafakası talep hakkı vardır. Yasada boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafa hangi koşullarda nafaka ödeneceği belirlenmiştir.

MK 175. maddesine göre nafaka alacaklısı, ağır kusurlu olmayan eştir. Eşit kusurlu ve kusursuz olan eş yoksulluk nafakası alabilir. Yoksulluk nafakasının verilmesinde nafaka ödemekle yükümlü kılınan eşin kusuru aranmaz (TMK m.175/2). Kanunda, kusuru ağır olan eşin yoksulluk nafakası alamayacağı ve yoksulluk nafakasının, nafakayı ödeyecek kişinin mali gücü oranında belirleneceği kabul edilmiştir.

Yoksulluk nafakası boşanma davası sırasında istenebileceği gibi boşanma kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıl içinde dava açarak da istenebilir (TMK m.178). Aynı dava ile yoksulluk nafakası talep edilmesi halinde, boşanma davasındaki tespit edilen kusur tarafları ve hakimi bağlar.

Yoksulluk kriteri nedir?

Yoksulluk kavramı Medeni Kanunda tanımlanmamıştır, yargı kararlarıyla belli kriterler getirilmiştir. Anayasa Mahkemesi kararına göre yoksulluğun kaldırılması için “**asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması**” gerekmektedir (RG. 26.06.2012). Yargıtay birçok kararında asgari ücret almanın yoksulluğu ortadan kaldırmaya-

cağına karar vermiştir. Bu açıdan, yargı kararlarında belirtilen kriterler çerçevesinde, yoksulluk nafakası her somut olayın niteliğine göre hakim tarafından takdir edilecektir.

2. Yoksulluk nafakası süresiz midir?

Her ne kadar MK. 175. maddesinde, boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın süresiz olarak nafaka isteyebileceği kuralına yer verilmiş ise de, MK. 176. maddede yoksulluk nafakasının süresinin hangi koşullarda sona ereceği açık bir şekilde belirtilmiştir.

MK m.176. maddesinin üçüncü fıkrasına göre, yoksulluk nafakasının, eşlerden birinin ölmesi ve nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda mahkeme kararına gerek olmadan kendiliğinden sona ereceği kabul edilmiştir. Ayrıca nafaka alacaklısının evlenme olmaksızın fiilen başkası ile evliymiş gibi yaşamayı, hay-siyetsiz hayat sürmesi, bir işte çalışmaya başlaması, yoksulluk durumundan kurtulacak düzeyde gelir elde etmesi halinde mahkeme kararıyla yoksulluk nafakası alma sona erecektir.

Yoksulluk nafakasını tartışmaya açanlar, MK. 176. maddeyi yok saymakta ve nafakanın süresiz olmasının, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra taraflar arasında husumetin devam etmesi sorununu doğurduğundan söz etmektedirler. Yoksulluk nafakasının kısa süreli evlilikler açısından dile getirilen sorun, uygulamadan kaynaklanmaktadır; MK. 176. maddeye göre bu gibi durumlarda nafakanın toptan ödenmesine karar verilmesi, olası husumetin önlenmesi mümkündür.

Ayrıca, yoksulluk nafakanın süresiz olduğunu iddia edenler, boşanan kadınların birçoğunun çalışabilecek konumda olmasına rağmen, nafakanın kesilmemesi için çalışmadıklarını ileri sürmektedir. Oysa, yukarıda değindiğimiz TBMM Araştırma Komisyonu Raporunda, “Medeni Duruma Göre İstihdam Oranları” başlığı altında yer verilen 2005 – 2014 yıllarını kapsayan veriler, bu iddiaların doğru olmadığını göstermektedir: “İstihdam oranı, çalışabilir yaştaki nüfus içerisinde istihdam edilen kişilerin oranını ifade etmektedir. *Bu çerçevede kadınların medeni durum açısından istihdam oranları incelendiğinde; 2005 yılı verilerine göre; hiç evlenmemiş olan her 100 kadından yaklaşık 26,7, evli her 100 kadından yaklaşık 20, boşanmış olan her 100 kadından yaklaşık 33,8, eşi ölmüş her 100 kadından yaklaşık 8,7’si istihdam edilmektedir. 2014 yılında da boşanmış kadınların istihdam oranı evli olanlara kıyasla daha yüksektir. 2014 yılında hiç evlenmemiş olan her 100 kadından yaklaşık 31’i, evli her 100 kadından yaklaşık 28’i, boşanmış olan her 100 kadından yaklaşık 40’ı ve eşi ölmüş her 100 kadından yaklaşık 8’i istihdam edilmektedir.*

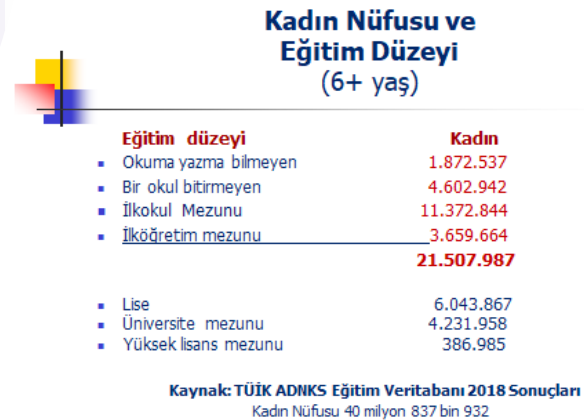
Kadınların boşanma sonrası çalış(a)mamasının nedenleri çok yönlüdür. Kanımca, bu durumun sadece “süresiz” yoksulluk nafakasına dayanırılmasına ve “*erkeğin hayatının ipotek altına almaktan kurtarılması*” gerekçesiyle Medeni Kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin önerilere katılmak mümkün değildir.

3. Yoksulluk Nafakası ve Kadının Konumu

Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek her iki tarafa, kadın veya erkek eş arasında fark gözetilmeksizin yoksulluk nafakası talep edebilme hakkı tanınmıştır. Kanunda yapılan düzenlemeye göre, erkeklerin nafaka alması önünde bir engel bulunmamaktadır.

Uygulamada genellikle yoksulluk nafakası alan tarafın kadın olmasının nedeni, ülkemizde kadının eğitim durumu, ekonomik durumu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır.

Eğitim alma fırsatına sahip olamamış kadınların çalışma hayatında yer almaları kolay olmaktadır. Bilindiği gibi erken yaşta evlilikler de kadınların eğitimden yoksun kalmalarına yol açmaktadır. 2019 yılında 569 bin 459 resmi evlilikten 23 bin 906’sı, 18 yaş altında yapılmış olup, 16-17 yaş grubundaki kız çocuklarıdır.

Boşanma sonrasında kadınlar, ülkenin sosyo-e-konomik koşulları nedeniyle isteseler de çoğu kez istihdamda yer alamıyorlar. 1992 yılında Anayasa Mahkemesince iptal edilene kadar ülkemizde evli kadınların çalışabilmesi kanun gereği (eski MK. 159.md) “kocanın iznine” tabi kılınmıştı, günümüzde ise “izin verip vermeme” zihniyet olarak sürmektedir. Bu nedenle, kadınlar genellikle ev ve çocuk bakımını üstlenmekte, istihdama dahil olamamaktadırlar. Çalışma saatleri ile uyumlu, ücretsiz ve erişilebilir kreşlerin yokluğu da kadınların çalışması önündeki en büyük engellerden biridir.

Aslında, evlilik sona erdiğinde kadınların gerektiğinde maddi açıdan desteklenmesi zorunluluğu Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından dikkate alınmıştır. Ancak, 2012 yılında Bakanlık, sadece “*eşi vefat etmiş kadınlar*” için düzenli nakit yardımı programı uygulamasını başlatmıştır.

T.C.
AİLE VE SOSYAL POLİTİKALAR BAKANLIĞI
Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü

Sayı : B.02.1.SYD.0.73.00.00.010.06.01.01 - 592
Konu : Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit
Yardım Programı

16/02/2012

Düzenli Sosyal Yardımın Fesih Edilmesine İlişkin Süreç:

Düzenli sosyal yardım aşağıda belirtilen durumların gerçekleşmesi halinde Mütevelli Heyeti kararı ile fesih edilir.

- 1- Eşi vefat etmiş olan kadının tekrar evlenmesi,
- 2- Sistem üzerinden aylık yapılan sorgulamalarda hak sahibinin muhtaçlık durumunun ortadan kalktığına tespit edilmesi,
- 3- Sosyal İnceleme Raporu doğrultusunda muhtaçlık durumunun değiştiğinin tespit edilmesi,
- 4- Resmi evlilik bağı olmaksızın fiili olarak birlikte yaşamının tespit edilmesi.

Eşi vefat etmiş ve 3294 sayılı Kanun kapsamında olan kadınların ihtiyaçları olması durumunda Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları tarafından verilen diğer yardım programlarından yararlanmaları sağlanmalıdır. Bu doğrultuda; hanede yaşayan kadın ve çocukların durumu değerlendirilerek şartlı eğitim ve sağlık yardımları, eğitim materyali yardımı, yakacak ve gıda yardımlarından yararlanmaları için gerekli işlemler yapılmalıdır.

Evliliğin boşanmayla sona ermesi durumunda birçok kadının yaşadığı maddi imkansızlık göz ardı edilmiştir. Bir yandan da yoksulluk nafakasının her durumda süreli hale getirilmesi ısrarı sürdürülmektedir.

ASPB'nin 2012 yılında uygulamaya koyduğu “eşi vefat etmiş kadınlara yönelik düzenli nakit yardımı” bir tür yoksulluk nafakası gibidir. Medeni Kanunun 176. Maddesinde nafakanın sona ermesi veya kaldırılmasına ilişkin nedenler, aşağıda görüldüğü gibi Bakanlığın nakit yardımını kesmesi nedenleriyle aynıdır.

Eğitim, iş, siyasal katılım ve gelir paylaşımında cinsiyet eşitliğinin olmadığı, “**Kadının yeri evidir**”, “**En az 3 çocuk yapın**” gibi söylemlerle eğitim ve çalışma hayatının dışında bırakılan kadınlara, Devletin, evlilik boşanma ile sona ermişse farklı, eşinin vefatı nedeniyle sona ermişse farklı davranması, Anayasa'nın eşitlik ilkesine, tarafı olduğumuz başta BM Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesine ve kadınlara karşı ayrımcılığın kadına yönelik ekonomik şiddet de dahil her tür şiddete yol açtığına vurgulandığı İstanbul Sözleşmesine de aykırıdır.

Sonuç olarak, kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algının aksine yoksulluk nafakası her koşulda süresiz değildir, sona ermesi ve kaldırılması koşulları MK. 176. maddede düzenlenmiştir. Yoksulluk nafakası sadece kadın eşe değil erkek eşe de tanınmış bir haktır. Yaşadığı ileri sürülen mağduriyetler mevcut yasal düzenlemeden değil uygulamadan kaynaklanmaktadır. Yargının takdir hakkını hakkaniyete uygun kullanarak oluşan mağduriyetleri önlemesi mümkündür.

Hukukumuzda Yoksulluk Nafakası

Prof. Dr. Şebnem AKİPEK ÖCAL
TED Ün. Öğretim Üyesi, Ankara

1. GİRİŞ

Hukukumuzda aile kurumunun temel kavramları Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenmiştir. Cumhuriyetin kuruluşu ile modern, yenilikçi, çağdaş bir medeni kanunun yürürlüğe girmesi gündeme gelmiş ve 17 Şubat 1926 tarihinde 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, İsviçre Medeni Kanunu'ndan resepsiyon yöntemi ile alınarak kabul edilmiştir. Günün şartlarına göre kadın erkek arasında birçok alanda oldukça eşitlikçi hükümler içeren bu Kanun, gelişen ihtiyaçlar sebebiyle 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile yürürlükten kaldırılmıştır. Başlangıç hükümleri dışında, kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuku olmak üzere dört kitaptan oluşan Türk Medeni Kanunu'nda, aile müessesisi kapsamlı olarak düzenlenmiştir.

TMK m.185'te yer alan; *“Evlenmeyle eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olur. Eşler, bu birliğin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak ve çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine beraberce özen göstermekle yükümlüdürler. Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar.”* hükmü ile evlilik kurumunun eşlere birtakım sorumluluklar yüklediği açıkça görülmektedir.

Evliliğin devam ettiği süre içinde eşlerin birlikte giderlere katlanmak durumunda olduğu, m.186/3'te; *“Eşler birliğin giderlerine güçleri oranında emek ve malvarlıkları ile katılırlar.”* şeklinde düzenlenmiştir. Görüldüğü üzere kanun koyucu, evlenme ile eşler arasında kurulan aile birlikteliğinde, ortak sorumlulukları giderler bakımından da benimsemiş ve eşlerin güçleri oranında “emek” ve “malvarlıkları” ile giderlere katılacakları şeklinde ifade etmiştir. Taraflardan biri veya her ikisi malvarlığı ile evlilik birliğinin giderlerine katkıda bulunabileceği gibi birlikteliğe emek koyan tarafın da katkıda bulunduğu açıkça belirtilmiştir. Evliliğin devamında eşlerin birlikte giderlere katlanmak durumunda olması ve gerek emek gerekse malvarlığı ile katılması beklenirken bu husus kural olarak evliliğin sona ermesi ile ortadan kalkmaktadır.

Evliliğin boşanma ile sona ermesinden sonra taraflar bakımından bir takım ekonomik sorunların yaşanması doğaldır. Evlilik birliği içinde birbirine destek olan ve emek, malvarlıkları ile katkıda bulunan eşlerin düzenleri aniden bozulmaktadır. Özellikle evlilik devam ederken elde edilen ekonomik standardın yeniden sağlanması zaman almaktadır.

Boşanma ile tarafların birbirlerine karşı evlilikten doğan hak ve yükümlülükleri sona ermektedir. Bu bakımdan boşanma sonrasında ancak mahkeme tarafından verilen karar neticesinde, tazminat, nafaka vb. mali konularda karşılıklı hak ve borç sahibi olmaları gündeme gelmektedir. “*Yoksulluk nafakası*” da bu süreçte karşımıza çıkan hukuki bir durumdur.

2. YOKSULLUK NAFKASI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

TMK m.175'te “*Yoksulluk nafakası*” düzenlenmiştir. Buna göre; “*Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu hükümde bahsi geçen yoksulluk nafakası, boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek ve kusuru daha ağır olmayan tarafa, mali gücü uygun düştüğü ölçüde eski eş tarafından ödenecek bir nafaka türü olarak ifade edilmektedir.

Bu hükümden açıkça anlaşılacağı üzere; yoksulluk nafakası, evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi durumunda, yoksulluğa düşecek ve kusuru ağır olmayan tarafa, mali gücü uygun düştüğü oranda diğer eş tarafından ödenecek bir nafakadır. Boşanma sebebiyle yoksulluğa düşecek tarafın kadın veya erkek olmasının ayrımı yapılmamış, kusuru daha ağır olmamak şartıyla, geçimini sağlamak amacıyla bir eşin diğer eşten mali gücü oranında süresiz nafaka talep edebilmesinin yolu açılmıştır.

TMK. m. 175/II'de ise nafaka yükümlüsünün kusurunun aranmayacağı belirtilerek, kusur şartına açıklık getirilmiştir. Dikkat edilecek olursa, kanun koyucu nafaka yükümlüsünün hiç kusurunun bulunmaması şartını aramamış, nafaka alacaklısı ile yükümlüsünün kusur oranlarını karşılaştırarak, alacaklı tarafın kusurunun, yükümlü tarafın kusurundan daha fazla olmasını şart kılmıştır. Bu yaklaşım kanımızca isabetlidir.

3. YOKSULLUK NAFKASININ GETİRİLME SEBEPLERİ VE NAFKA TALEBİNİN KOŞULLARI

Hukukumuzda yoksulluk nafkasına neden yer verildiğini belirlemek için öncelikle üzerinde durulması gereken husus “nafaka” kavramıdır. Böylelikle kanun koyucunun nafaka kavramı altında ayrıca bir yoksulluk nafkasına neden gerek duyduğu belirlenebilecektir.

Nafaka; evlilik birliğinin sona erme sebepleri arasında yer alan boşanma halinde ortaya çıkan, ekonomik olumsuzlukların azaltılmasına yönelik bir düzenlemedir. Sözlük anlamı ile nafaka, birinin geçindirmekle yükümlü olduğu kimselere mahkeme kararı ile bağlanan aylık anlamına gelmektedir. Yukarıda da bahsedildiği üzere evlilik birlikteliği devam ederken eşler arasındaki her türlü dayanışma ve ortak katılım hususu, boşanma ile bir sarsıntı dönemine girmektedir. Evlilik esnasında birbirlerine karşı üstlendikleri yükümlülükleri yerine getiren eşler, maddi ve manevi anlamda bir yardımlaşma

içindeyken, boşanma ile yeni bir boyut ortaya çıkmaktadır.

Hukumumuzda nafaka; bakım nafakası ve yardım nafakası olmak üzere iki türe ayrılmaktadır. Bakım nafakası da tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakasından oluşmaktadır.

Evlilik birliği devam ettiği müddetçe iç içe giren bu ilişki sarmalı, evlilik birliğinin boşanma ile sona ermesi durumunda, bir takım olumsuz ekonomik sorunların yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Eşlerin birlikte yakalamış oldukları hayat standartları boşanma ile büyük bir sarsıntı içine girmektedir. Devam eden süreçte tarafların yeniden bir düzen kurması, ekonomik açıdan refaha kavuşması belirli bir zaman almaktadır. Tarafların boşanması, ekonomik açıdan çeşitli sorunları beraberinde getirmekteyken aynı zamanda psikolojik ve sosyolojik açıdan da farklı parametreler devreye girmektedir. Tam bu noktada kanun koyucunun yoksulluk nafakasını hem sosyal hem de ahlaki düşüncelerin etkisi altında kaleme aldığı belirtilmektedir¹.

TMK m. 175 metni yakından incelendiğinde, yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için bir takım yasal şartların bulunması gerektiği, bu şartların bir ya da birkaçının değil, bütününün birlikte gerçekleşmesi halinde, yoksulluk na-

fakasına hak kazanılabileceği görülmektedir. Buna göre, yoksulluk nafakası talep eden kişinin bu nafakaya hak kazanabilmesi için;

- a. Boşanması (başka bir ifade ile evlilik birliğinin boşanma ile sona ermiş olması),
- b. Boşanması sebebiyle yoksulluğa düşecek olması
- c. Evlilik birliğinin sona ermesinde ve/veya boşanmada, kendisinin kusurunun, nafaka yükümlüsü olacak kişinin kusurundan daha ağır olmaması,
- d. Geçimini sağlayabilmesi için bu nafakaya ihtiyaç duyması ve
- e. Hükmedilecek nafaka tutarının diğer tarafın mali gücü ile orantılı olması gerekmektedir.

Ayrıca talep olmaksızın nafakaya hükmedilmesi hukuken mümkün değildir.

Yoksulluk nafakasında özellikle incelenmesi gereken husus “yoksulluk” kavramının ne anlama geldiğinin açıklanmasıdır. Kanun koyucunun yoksulluk nafakasının hangi durumlarda talep edilebileceğini açıkça düzenlerken, “yoksulluk” kavramının tanımını yapmamış olması dikkat çekmektedir. Bu noktada, kanun koyucu esasen yoksulluğun her bir somut olay açısından değerlendirilmesini, uygulamada hâkimin TMK m.4'ten kaynaklanan “takdir yetkisini” kullanarak karar vermesini amaçlamıştır. Hâkim önüne gelen somut olayın kriterlerine ve içinde bulunan ekonomik durumun özelliklerine göre

1 Öztan, Bilge; Aile Hukuku, s.832; Akıntürk, Turgut / Ateş Karaman, Derya; Medeni Hukuk, İstanbul 2014, s.302; Arkan, Serim; Yoksulluk Nafakası, İÜHFD, C.65, S.1, s.286; Yavuz, Nihat; Öğretide ve Uygulamada Nafaka, Nişan ve Eşlerin Katkı Payı İle İlgili Davalar, Ankara 2008, s.257.

yoksulluk nafakası tayin etmesi ya da etmemesi konusunda yetkilendirilmiştir.

Boşanan eşlerden, kendi geçim ve ihtiyaçlarını karşılayamayacak duruma düşenlerin yoksulluk nafakası almaya hak kazandığı, asgari geçim düzeyini yakalayamayan tarafın geçimini sağlayamaması ve ihtiyaçlarını karşılayamaması halinin “yoksulluk kriteri” olarak belirlendiği genellikle kabul edilmektedir. Öğretide ise kendi imkânları ile geçimini sağlayamayan eşin yoksulluğa düşeceği belirtilmektedir². Bu bağlamda yoksulluk kriterleri olarak; **“asgari geçim düzeyini sağlayamama, malvarlığı ile geçimini ve ihtiyaçlarını karşılayamaz durumda olma”** belirlenmiştir³.

Yoksulluk kavramı; **“gelir ve sürdürülebilir bir geçim sağlamaya yetecek üretim kaynaklarının yokluğu başta olmak üzere; açlık ve yetersiz beslenme; sağlıklı olmama; eğitim ve diğer temel hizmetlere ulaşamama veya sınırlı ulaşma; hastalık ve buna bağlı olarak** ölümlerin artması; evsizlik ve yetersiz barınma koşulları; güvenli olmayan çevre koşulları ile sosyal ayırım ve dışlama olarak tanımlanabileceği gibi, yoksulluk aynı zamanda karar alma süreçlerine ve ekonomik, sosyal ve kültürel **yaşama katılımından yoksun olma”** şeklinde de tanımlanmaktadır⁴.

2 Öztan s.838, Akıntürk/ Ateş Karaman, s.303.

3 Öztan, s.835; Akıntürk / Ateş Karaman; s.303; Zevkliler, Aydın / Acabey, M.Beşir / Gökyayla, K. Emre; Medeni Hukuk, Ankara 1999, s.1035; İnal, Nihat; Nişanlanma, Evlenme, Mal Rejimi, Boşanma, Velayet, Nafaka ve Eşya Davaları, Ankara 2003, s.1053-1054.

4 T.C. Kalkınma Bakanlığı, 10. Kalkınma Planı, 2014-2018 Yaşlanma, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2014, s.25.

Öğretide çeşitli şekillerde tanımlanan **“yoksulluk”** kavramı, uygulamada Yargıtay HGK'nun 07.10.1998 tarihli 1998/2-656 E. ve 1998/688 K. sayılı kararında kapsamlı şekilde ele alınmıştır. Buna göre; **“Yoksulluğun hukuksal kavramı anılan yasa maddesinde tanımlanmamıştır. Yeri gelmişken şunu belirtmek gerekir ki yoksulluk ekonomik ve sosyal koşullarla doğrudan ilgilidir. O nedenle bunu ülkenin ekonomik ve sosyal koşulları altında belirlemek gerekir. Herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama, maddi ve manevi varlığını geliştirme hakkına sahiptir. (Anayasa 17/1, 55)**

Şu halde, bu temel hakkın tabii sonucu yeme, giyinme, barınma, sağlık, ulaşım, kültür gibi bireyin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanları yoksul kabul etmek yerinde olur.” şeklinde ifade edilmektedir.

Benzer şekilde Yargıtay'ın yerleşik kararlarında **“asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması”** yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 26.12.2001 gün ve 2001/2-1158 E., 1185 K.; 01.08.2002 gün ve 2002/2-397 E., 339 K.; 28.02.2007 gün ve 2007/3-84 E., 95 K.; 16.05.2007 gün ve 2007/2-275 E., 275 K.; 11.03.2009 gün ve 2009/2-73 E., 118 K.; 13.05.2009 gün ve 2009/3-165 E., 186 K.; 04.05.2011 gün ve 2011/2-155 E., 278 K. sayılı kararları).

Yüksek yargı kararında, yoksulluğun hukuksal kavramının Türk Medeni Kanunu'nda tanımlanmamış olduğundan yola çıkarak Anayasa'yı temel alan bir açıklama getirdiği görülmektedir. Yargıtay'ın yerleşik içtihadı haline gelen bu uygulama, birçok kararında bu tanıma atıf yapılarak verilmesine imkân tanımıştır.

Yargıtay, yoksulluk durumunu belirlerken daha çok somut olaya bağlı olarak içinde bulunan ekonomik şartlar, tarafların sosyal ve ekonomik durumu, yaşam standartlarının bir arada değerlendirilmesi neticesinde tespit edilmesi yönünde hareket etmektedir. Aslında hem öğretide hem de uygulamada yaklaşım istenilen sonuç somut olayın niteliğine göre zamana, şartlara, ülke ve topluma göre değişiklik gösterebileceğinden *“hakkaniyet esaslarının”* muhafaza edilmesi noktasında birleşmektedir. Bu açıdan ele alındığında hâkime oldukça büyük görevler düşmektedir.

Anayasa Mahkemesinin 17.05.2012 tarihli 2011/136 E. ve 2012/72 K. sayılı kararında ise; *“Evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün, evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde, ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesi yer almaktadır.”* hükmü yoksulluk nafakasının düzenlenmesine açıklık getirmiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi yoksulluk nafakasına hükmedilebilmesi için nafakanın ödenme koşullarının bir arada gerçekleşmesi gerekir. Bu anlamda sadece eşlerden birinin yoksulluğa düşmesi yeterli olmayıp, diğer eşin ödeme

gücünün de bulunması gerektiği, diğer koşulların yanında, açıktır. Bu durumun da takdiri yine somut olayın özelliklerine göre hâkime ait olmak durumundadır. Kuşkusuz ancak kendi geçimini sağlayabilen bir eş, diğer eş yoksulluğa düşüyor olsa bile, kendisi yoksulluğa düşerek ona nafaka ödemek durumunda kalmayacaktır.

4. YOKSULLUK NAFKASININ ÖDENMESİ

Yoksulluk nafakası, yoksulluk nafakası yükümlüsü tarafından toptan ödenebileceği gibi⁵ irat şeklinde de nafakanın ödemesi mümkündür. İrat şeklinde karar verilen durumlarda, mahkeme tarafından, hâkimin takdir yetkisi doğrultusunda belirli bir süre ile sınırlandırılması da söz konusu olabilmektedir.

Bu konuda kanun koyucu TMK m. 176 ile son derece açık bir düzenleme getirmiştir. Buna göre, *“Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez.*

İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır.

5 Toptan ödeme imkanının tanınmış olması bile nafakaya mutlaka süresiz hükmetmenin zorunlu olmadığına açık bir göstergesidir.

Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir.

Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.”

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen bir yoksulluk nafakası tayin edildiğinde, karar verilen nafaka miktarı, tarafların mali durumunun değişmesi sebebiyle *“hakkaniyet ilkesi”* de göz önünde bulundurularak arttırılabileceği veya azaltılabileceği hususu hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır. Uygulamada, hâkimin nafaka miktarının belirli bir artış oranına bağlaması ile bu oran kapsamında artışına karar verebilmesi sıklıkla karşımıza çıkan bir husustur. Her iki taraf da değişen koşullara göre hakimden ilerleyen yıllarda nafakanın azaltılması veya arttırılmasını talep edebilir.

İrat şeklinde ödenmesine karar verilen nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü halinde kendiliğinden sona ermektedir. Nafaka alacaklısının fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğun ortadan kalkması veya haysiyetsiz hayat sürmesi durumunda da mahkeme kararı ile nafaka ödenmesine son verilmektedir. Bu noktada kuşkusuz nafaka ödeyen tarafın nafakanın kaldırılması için mahkemeye başvurması ve dava açması gerekmektedir.

Yoksulluk nafakası, bir taraftan boşanmanın gerçekleşmesi ile evli olduğu statüyü kaybeden

tarafın mağduriyetini giderirken, diğer taraftan nafaka yükümlüsü olarak tanımlanan tarafın hayatını çekilmez kılmamalıdır. Yoksulluk nafakası talebinde bulunan tarafın, yoksulluğa düşüp düşmeyeceği hâkim tarafından araştırılarak karara bağlanmak durumundadır. Dolayısı ile hâkime bu noktada önemli görevler düşmektedir. Hâkim yoksulluk nafkasına hükmederken, bu nafaka talebinin yerinde olup olmadığını belirlemeli, somut olayın tüm özelliklerini detaylı olarak inceleyerek kapsamlı bir değerlendirme yapmalıdır.

Asgari ücret seviyesinde gelir elde edilmesi, yoksulluk nafakası bağlanmasına engel olmasa da bu durumun nafaka miktarının tespitinde esas alınması gerektiği de ortadadır. Yoksulluk nafakası, günün ekonomik şartları ile tarafların sosyal ve ekonomik durumları ve yaşam tarzları da değerlendirilerek takdir edilmek durumundadır.

5. YOKSULLUK NAFKASININ “SÜRESİZ” VERİLMESİ SORUNU

TMK m. 175 incelendiğinde, yoksulluk nafakasının “süresiz” verilmesinin mutlak olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Maddede yer alan “süresiz” ifadesi, yoksulluk nafakası belirlenirken, uygulamada genellikle bir süre sınırı getirilmemesi sonucunu doğurmaktadır. Yargıtay da bu konuda verdiği farklı kararlarda hâkimin eğer nafakaya karar veriyorsa buna “süresiz” karar vermesi gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Kamuoyunun sıkça tartıştığı ve Bakanlık ile üniversiteler de dahil çeşitli kurum ve kuruluşların kanun değişikliği hususunda konferanslar,

paneller, sempozyumlar ve çalıştaylar düzenlediği sorun da bu noktada düğümlenmektedir. Taraflar arasında yaşanan menfaat çatışmasının hukuk eliyle dengelenmesi gerekmektedir.

Bu dengenin adil bir şekilde sağlanması maksadıyla, bir tarafta kısa bir evlilik neticesinde ömür boyu nafaka ödemek zorunda kalan eş, diğer tarafa ise evlenme ile değiştirdiği hayatını, boşanma ile çok farklı hale gelmesi ile eski statüsünü kaybeden eş arasında denge kurulması büyük önem taşımaktadır.

Kanun koyucu yoksulluk nafakasının ödemesi konusunu hâkimin takdirine bırakmıştır. Kanun gereği bu nafakanın ödenmesi bakımından da belirli bir süre belirlememiş, aksine “süresiz” ifadesini kullanmak maksadıyla tarafların evlilik sonrası dönem bakımından da dayanışmasını ön görmüştür. Boşanma ile mağduriyet yaşayan tarafın içinde bulunduğu durumu kolaylaştırmaya çalışırken diğer taraftan boşanma sonrasında nafaka yükümlüsü durumuna düşen tarafın belki de hayatını çekilmez kılabilmektedir.

Kanun koyucunun aslen ulaşmak istediği nokta süresiz bir şekilde yoksulluk nafakası belirlenmesi suretiyle boşanma sonrasında da eşler arasında yardım ve dayanışmanın devam ettirilmesi düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Ancak uygulama yaşanan birtakım adaletsizlikler ve çekişmeler aslında kanun koyucunun ulaşmak istediği hedefin gerçekleştirilmesine imkân tanımadığını göstermiştir. Boşanma sonrasında, tarafların bir an önce ekonomik sorumluluklarını üstlenmesi ve içinde buldukları

ekonomik durumu düzeltmek için gayret sarf etmeleri gibi hususlar ikinci plana atılmış, “süresiz” nafaka tayin edilmesi açıkça taraflardan birini tembelliğe, çalışmamaya ve karşı tarafın ödeyeceği nafakaya bağlı kılmıştır. Söz konusu nafakayı alanın erkek ya da kadın olmasının bir anlamı olmayacak, kendisine bağlanan nafakaya rıza gösteren taraf ekonomik açıdan gelişme ve standartlarını yükseltme noktasında isteksiz davranacaktır.

Bununla birlikte TMK m. 175 incelendiğinde bu hükümde yer alan “süresiz” ifadesinin emredici nitelik taşımadığı açıkça görülecektir. Buna göre, **“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.”**

Yoksulluk nafakasını talep edecek tarafa, bu nafakayı “süresiz” olarak talep edebilme olanağı tanınmıştır. Taraf talebini belli bir süre ile sınırlı yapabileceği gibi, ki uygulamada örnekleri vardır, hâkim de talep “süresiz” olarak yapılırsa bile somut olaya göre nafakaya “süresiz” olarak hükmetmek durumunda değildir. Bu noktada görev hakimlerimize düşmektedir. Somut durumun özellikleri nasıl nafakaya hükmedilip hükmedilmeyeceğini belirliyorsaydı, aynı şekilde nafakanın miktarını, ödeme şeklini ve süresini de belirleyecektir. Kaldı ki, süresiz hükmedildiği halde bile TMK m. 176 her durumda nafakanın kaldırılmasını, azaltılmasını ya da arttırılmasını sağlayabilir. Örneğin eski eşine nafaka ödeyen bir eş yeniden evlendiği ve kendi geçimi bu sebeple zora düştüğünde kolaylıkla bu nafakanın kaldırılmasını talep edebilir. Dolayısıyla nafaka-

ya “süresiz” olarak hükmetmek bir zorunluluk olmadığı gibi, bu nafakanın değişen koşullara göre talep ile değişeceğinin de unutulmaması gerekir.

Bu kadar esnek ve her somut duruma göre adilane uygulanmaya imkân tanıyan iki hüküm varken, nafakayı farklı kıstaslarla süreye bağlamak, esnek uygulanma kabiliyetini ortadan kaldırmak kanımızca doğru değildir. Hukuken de önemli bir soruna yol açacaktır. Bir evlilik sonlanınca bir eski eş cidden nafaka ihtiyacı olduğu halde, sırf getirilecek kısıtlayıcı bir hükümlerle belki de ortada kalacaktır. Bu noktada yoksulluk nafakasına karşı çıkanların en önemli gerekçesinin de hatırlanması gerekir. Buna göre, sosyal devletin yükümlülüğü eski eşe yüklenmektedir. Ancak unutulmamalıdır ki bitmiş de olsa bir evlilik vardır ve evlilik sonrası da bir dayanışma olmalıdır. Ama bu dayanışma iki tarafı da adil bir dengeden uzaklaştırmamalı ne nafaka bir yük olmalı ne de bir eş tamamen ortada kalmalıdır. Esnek bir hüküm ve hâkimin gerçekten inceleyerek takdir hakkını kullanması da bu dengenin kurulmasının güvencesi olacaktır.

6. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Hukukumuzda yoksulluk nafakası olarak düzenlenen bu müessese aslında ahlaki, ekonomik ve sosyal bir düşünceden kaynaklanmaktadır. Evlilik birliği içinde eşlerin birbirine destek olması, sorunlara birlikte çözüm üretmesi, maddi ve manevi açıdan dayanışmalarının bir sonucudur. Hâkimin boşanma ile bu dayanışmanın devamını takdir etmesi sonucu yoksulluk nafakasının hayata geçtiğini görmekteyiz.

Bu noktada özellikle vurgulanması gereken husus her boşanmada yoksulluk nafakasının tayin edileceği anlamı çıkmamaktadır. Hâkim tarafların içinde buldukları durumu tahlil ederek, boşanmanın gerçekleşmesiyle birlikte taleple bağlı kalarak, yoksulluk nafakasının ödenip ödenmeyeceğine karar verecektir.

Kanımızca burada çözüm amacıyla nafakayı belli süre ile sınırlamak ya da çiftin evli kaldığı yıl kadar nafakaya hükmedilmesi gibi suni çözümler yaratmak yerinde bir davranış olmayacaktır. Çünkü kanun koyucunun getirmiş olduğu bu düzenleme yakından incelediğinde, madde aslında kendi çözümünü kendi içinde barındırmaktadır. Madde aslında nafakanın “süresiz” verilmesine imkân tanıırken, aslında “mutlaka süresiz verileceği” düzenlenmemiştir. “Süresiz olarak nafaka isteyebilir” ibaresi oldukça açıktır. “İsteyebilir” sözcüğü, hâkime yol gösteren bir kavramdır ve burada aslında tam da somut olaya göre hâkimin takdiri söz konusu olmalıdır. Dolayısı ile her somut olay özelinde, taleple bağlı kalmak kaydıyla hâkimin takdiri ön plana çıkmalıdır. Bu şekilde hiçbir taraf mağdur olmayacak, hâkim de içinde bulunulan duruma en uygun şekilde takdir hakkını kullanmış olacaktır.

Son olarak devletin sosyal devlet olarak daha çok sorumluluk üstlenmesi, boşandıktan sonra çalışmayan eşleri meslek edinmeye ve çalışmaya teşvik etmesi, birçok gelişmiş ülkede olduğu gibi, bu sorunun ilerleyen yıllarda tamamen ortadan kalkmasını sağlayacaktır.

Nafaka alıştayı Sonuç Bildirgesi

**İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ**

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak bir süredir kamuoyunda devam etmekte olan ve Adalet Bakanı tarafından da basına açıklanan Medeni Kanundaki yoksulluk nafakası düzenlemesinin değiştirilmesine ilişkin girişimleri endişeyle takip ediyoruz. Merkezimize ve Adli Yardım Bürolarına yapılan başvurular ve karşılaşılan sorunlar da gözetilerek 25 Mayıs 2019 tarihinde düzenlediğimiz Nafaka alıştayı'nda akademisyen, avukat, hâkim, sivil toplum kuruluşları ve kadın örgütleri temsilcilerinin katılımıyla konu tüm yönleriyle tartişılmıştır.

Nafaka konusu 2016 yılında kamuoyunda Boşanma Komisyonu olarak bilinen "Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu" raporuyla kapsamlı bir şekilde gündeme getirilmiştir. Nafaka ve kadın hakları karşıtı kampanyalar, hiçbir veriye dayanmayan tekil örnekler üzerinden nafaka mağdurları adı altında kurulan dernekler ve platformlarla devam etmektedir. Bu kampanyalar "birkaç gün süren evlilikler" ya da "eşlerin fiilen bir araya gelmedikleri evlilikler" gibi örneklerle gündeme getirilerek ömür boyu nafa-

ka ödenmesinin "erkeklerin hayatını ipotek altına aldığı" söylemleriyle sürdürölmektedir. Aile, alışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın 10.10.2018 tarihinde yapmış olduğu Nafaka alıştayı'nda nafaka mağduru oldukları iddia edenlerin sayısına ilişkin hiçbir veri paylaşılmadığı gibi devletin de bu konuda herhangi bir veri çalışması bulunmamaktadır. Her davada ayrı ayrı değerlendirilen kriterler, tarafların kusur oranları ve olayın özellikleri tartişilmeden, ortaya konulmadan sayısı belli olmayan "mağdur erkekler" üzerinden kamuoyunu yanlış bilgilerle yönlendirmeye çalışmak, bu söylemler üzerinden bir yasa değerikliği gerektiğini ileri sürmek hukuka ve adalete sığmaz.

Nafaka konusu;

- I- Türk Medeni Kanunu'nda yoksulluk nafakasının tarihi gelişimi, nafaka çeşitleri ve yoksulluk nafakasının süresine ilişkin kanunda yapılan değeriklikler,
- II- Yoksulluk nafakasının sosyal devlet, Anayasa Mahkemesi kararları, Yargıtay içti-hatları ve uluslararası sözleşmeler ışığında değerlendirilmesi,

- III- Türkiye’de kadının sosyal ve ekonomik durumuna ilişkin veriler ve kadının sosyal hizmetlere erişimi,
- IV- Süreli nafaka düzenlemesi halinde kadınları bekleyen mağduriyetler, nafakanın tahsilinde yaşanan problemler ve süreli nafakanın ülke gerçeği ışığında değerlendirilmesi,

başlıkları altında ele alınmış ve şu sonuçlara varılmıştır:

I - NAFKA TARİHSEL OLARAK ROMA DÖNEMİNDEN BU YANA MEVCUDİYETİNİ SÜRDÜRMEKTEDİR:

Osmanlıca- Türkçe Sözlük’e göre nafaka “geçinebilmek için gerekli para, zahire ve yetimlere verilen geçim parasıdır”. Türk Hukuk Lugatı’na göre ise “zaruret içinde olan kimseye nakdi ve istisnai hallerde aynı olarak yapılan yardım”dır. Çeşitli toplumlarda değişik isim ve türlerde düzenlenen nafakanın sosyal ve ahlaki düşüncelerden hareketle gündeme geldiği ve gelişmiş sosyal devlet yapısına sahip ülkelerin hukuk sistemlerinde yer aldığı görülmektedir. Roma Hukukunda *Code of Justinien*’de hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü düzenlemesi yapılarak gündeme gelen nafaka, Osmanlı’da *Mecelle-i Ahkamı Adliye*’de nafakaya ilişkin hüküm olmadığından- fıkıh kitabı ile ele alınmış ve ilk olarak 1917 yılında yayınlanan *Meşihati-İslamiye*’de sadece nafakayla ilgili sorunlarda uygulanmak üzere 634 maddelik *El-Cüz’ü evvel El Ahkamuş Şer’iye Fil Ahvali şahsiy eKitabul-*

Nafakat yayınlanmış ve nafaka sorunlarında buradaki hükümler uygulanmıştır.

1926 tarihli Medeni Kanun’un 144. maddesi hükmüne göre; *“Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesinde büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi, kudreti ile mütenasip bir surette 1 sene müddetle nafaka itasına mahkum edilebilir”*. Böylece İslam Hukukundaki zevce ve akraba nafakası kanunla eşler arasında ödenen nafaka şekline dönüşmüş ve çağ dışı köle nafakası bütünüyle kaldırılmıştır. Bununla birlikte söz konusu maddede yer alan 1 yıllık sürenin büyük mağduriyetlere yol açması nedeniyle, madde 04.05.1988 tarihinde yapılan değişiklikle *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek olan eş, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer eşten, mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir, ancak erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının hali refahta olması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”* halini almış ve yoksulluk nafakası SÜRESİZ HALE GETİRİLMİŞTİR. Sonrasında 22.11.2001 tarihinde kabul edilerek 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda kadın-erkek eşitliği esas alınarak 175. madde de yine süresiz olarak düzenlenmiştir: Bu maddeye göre;

“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

Yoksulluk Nafakasında Eşler Arasında Cinsiyet Farkı Gözetilmez:

Anayasanın 41. maddesinde 2001 yılında yapılan değişiklikle eklenen, “eşler arası eşitlik” ilkesi gereği Medeni Kanunda nafaka konusunda kadın-erkek ayrımı yapılmamıştır. Sadece boşanmakla yoksulluğa düşecek olan taraf tabiri kullanılmış olup buradan da kadın ya da erkek her bir eşin diğerinden nafaka isteyebileceği anlaşılmaktadır. Ancak yasa, nafaka isteyen kusurunun daha ağır olmamasını ve boşanmakla yoksulluğa düşeceğinin kesin olmasını şart koşmuş ve diğer tarafın “mali gücü oranında” kriteriyle tarafların maddi olanak ve güçlerinin nazara alınacağını net bir şekilde açıklamıştır. Hâkim her bir davada bu kriterleri değerlendirmekte, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarını araştırmakta, gelirlerini ve mal varlıklarını tespit ettirmekte, kusur durumlarını nazara almaktadır. Hal böyleyken nafakanın mağduriyet yarattığı söylemi tamamen gerçek dışı ve hiçbir hukuki dayanağı olmayan bir iddiadır. Ülke gerçekleriyle bağdaşmamaktadır.

Türk Medeni Kanunu’un 176. maddesi’nde nafakanın sona ermesi, kaldırılması ve indirilmesi şartları düzenlenmiştir. Buna göre nafaka alacaklısının ölümü veya evlenmesi halinde nafaka kendiliğinden kalkmaktadır. Nafaka alacaklısının evlenmeden fiilen evliymiş gibi yaşaması, haysiyetsiz hayat sürmesi ve yoksulluğun ortadan kalkması hallerinde ise nafaka hakim kararıyla kaldırılabilir gibi mali durumun değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde

de hâkim tarafından azaltılabilmekte veya kaldırılabilmektedir. Kanunumuzda yoksulluk nafakasının kendiliğinden sona ermesi, azaltılması ve kaldırılması zaten düzenlenmiş olduğundan yeniden bir yasa değişikliği yapılmasına gerek olmadığı son derece açık ve nettir.

I- YOKSULLUK NAFKASININ SÜRESİZ OLMASININ KANUNA VE HAKKANIYETE AYKIRI OLDUĞUNA İLİŞKİN ANAYASA MAHKEMESİ’NE YAPILAN BAŞVURULAR REDDEDİLMİŞTİR:

Süresiz nafaka hükmünün iptali talebiyle Anayasa Mahkemesi’ne yapılan başvuruyu Anayasa Mahkemesi sadece 1 karşı oy karşısında oy çokluğuyla reddetmiştir. Mahkemenin **2011/ 136 Esas- 2012/ 72 Karar** sayılı kararında; “...*yasal düzenlemelerin süreli nafakaya imkân tanımadığı, süresiz ifadesinin nafaka alacaklısının her zaman ölüncüye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmediği, kanun koyucunun süresiz ibaresine yer vermesinin amacının boşanma nedeniyle yoksulluğa düşecek olan eşin, diğer eş tarafından şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi ve asgari geçim gereksinimlerinin karşılanması olduğu, evlilik birliği içinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesinin yer aldığı*” belirtilerek Anayasa’ya aykırılık olmadığı tespit edilmiştir. Keza Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

07.10.1998 tarihli, 2-656/66 sayılı kararında da, “yeme, barınma, giyinme, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireylerin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların YOKSUL kabul edilmesi” gerektiği belirtilmiştir. Yargıtay’ın yerleşik içtihatlarında da “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunmasının yoksulluk nafakası bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilemeyeceği, karara bağlanmıştır.

Uluslararası Sözleşmelerde “Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi” ve “Kadınların Güçlendirilmesi ” hususları vurgulanmaktadır:

Türkiye, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi’ni (İstanbul Sözleşmesi) onaylamış ve bu sözleşmeleri uygulama taahhüdünde bulunmuştur. Bu taahhütlerin başında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, kadınların siyasi, ekonomik ve sosyal olarak güçlendirilmesi, şiddetin önlenmesi ve şiddet mağdurlarının korunup desteklenmesi yer almaktadır. Kadının güçlendirilmesi; eğitimi için her türlü destek ve imkânın tanınması, ekonomik olarak güçlü hale getirilmesi, iş bulma imkânlarının artırılması, çalışma koşullarının iyileştirilmesi, kreş imkânının sağlanması, siyasal, sosyal ve kültürel olarak desteklenmesi ve karar mekanizmalarında yer alması ile mümkündür.

Nitekim Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiye Edilmesine Dair Bildirisinde:

“Kadının yoksulluğu, ekonomik fırsatların ve özerkliğin yokluğuyla, kredi, toprak mülkiyeti ve miras dâhil ekonomik kaynaklara, eğitim ve destek hizmetlerine ulaşamama ve karar alma süreçlerinde yer alamaması ile doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca yoksulluk kadınları cinsel istismara karşı korunmasız kalabilecekleri durumlara zorlayabilir.” Denilerek, kadının güçlenmesinin ne kadar önemli ve acil olduğu açıklanmıştır.

CEDAW’ın Amaç maddesinde;

“Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkan bulamamalarından kaygı duyarak, hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin erkekler ve kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak”

3. maddesinde:

“Kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlükleri güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla mevzuat çıkarmak da dâhil olmak üzere her alanda ve özellikle siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanlarda her türlü tedbiri almak”

4. maddesinde:

“Taraflar Devletlerce kadın erkek eşitliğini sağlamak için POZİTİF AYRIMCILIK yapılması gerektiği ve bunun eşitliğe aykırı olarak mütalaa edilemeyeceği”

şeklinde düzenlemeler yer almış, sözleşmeye taraf olan devletlerin yükümlülükleri belirlenmiştir.

İstanbul Sözleşmesi'nde de şiddetin biçimleri tanımlanmış ve şiddetin fiziksel, ekonomik, sosyal ve cinsel şiddet olarak tezahür edebileceği açıklanmıştır. Bu durumda kadınların şiddetin her türüne karşı korunmalarının sağlanması esas olup, ekonomik olarak güçlü olmayan kadının ekonomik şiddete katlanmak zorunda kalacağı tartışmasızdır.

II - YOKSULLUK NAFKASININ GENEL OLARAK KADINLARA VERİLMESİNİN NEDENİ KADININ EKONOMİK OLARAK GÜÇSÜZ BIRAKILMIŞ OLMASIDIR:

Ülkemizde kadınların iş gücüne katılımı 1955 yılında % 72 iken, 2017 yılında % 33.6 oranındadır. Bunun nedeni kırsal nüfusun azalması, ihracata dönük sanayileşmenin istihdam yaratma performansının düşük olması, sosyal bakım alt yapısının yetersiz olması, muhafazakar kadın politikası ve aile merkezli politikaların geleneksel rolleri temel almasıdır. Bu verilerden anlaşılacağı üzere toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınlar yasal, siyasal ve ekonomik haklara sahip olmada eşitsizliğe uğramışlardır. Şöyle ki;

Dünya Ekonomik Forumu'nun 2018 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu'na göre Türkiye 144 ülke arasında 131. sıradadır. Kadın istihdam oranı % 28 olup, iş gücüne katılım oranlarında kadın-erkek arasındaki fark dünyada en fazla % 26.5 iken Türkiye'de % 38.9'dur. İşsizlik oranı (Kadın işsizliğinin erkek işsizliğine oranı) dünyada % 1.2 iken bizde % 4.8'dir. Tarım dışı ücretli çalışan kadınların % 58'i kayıt dışı çalışmaktadır. Kadının siyasette temsil oranı TBMM'de % 14.8, Belediye Meclislerinde % 3.6'dır. Ülkemizde 2.017.566 kadın okuma-yazma bilmemektedir. 6 yaş üzeri kadın nüfusunun 23.244.994'ü ilköğretim mezunudur. (TÜİK 2017 sonuçları) Bu veriler kadınların çalışmak istediğinde iş bulma imkânının ne kadar düşük olduğunu göstermektedir.

Eğitim-Sen'in 2017-2018 yılları araştırmasına göre 4+4+4 zorunlu ve kesintili eğitim uygulamasından sonra okuldan alınan kız öğrenci oranı % 34'tür.

Bütün bu veriler göstermektedir ki kadınlar güçsüz, yoksul, eğitimsiz ve desteksiz bırakılmaktadır.

Evlilik içinde ev işleri ve çocuk bakımına mahkûm edilen kadının sosyal ve kültürel olarak gelişmesine imkân bulunmamaktadır.

Baromuzun Adli Yardım Bürolarına başvuran kadınların dosyaları üzerinde yaptığımız incelemede genellikle nafakaya hükmedilmediği, verilen nafaka miktarlarının da ortalama 250-300 TL arasında olduğu tespit edilmiştir. Kadınlar

mahkemenin hükmettiği nafakayı alabilmek için icraya başvurmak istediklerinde icra masraf ve harçlarını ödeyemediklerinden vazgeçmekte ya da erkeğin saldırısından korktukları için hiç icra yoluna başvurmamaktadırlar.

İstanbul Sözleşmesi denetleme organı olan GREVIO'ya gönderilen raporda 6284 sayılı yasa kapsamında tedbir kararı için başvuran 57 bin 757 kadından sadece 10'una devlet tarafından geçici maddi yardım sağlandığı ve 6 kadına da kreş yardımı yapıldığı açıklanmıştır.

III - NAFAKANIN SÜRELİ HALE GETİRİLMESİ KADINLARI MAĞDUR EDECEKTİR.

Bütün veriler kadınların ekonomik, sosyal ve kültürel olarak güçsüz olduklarını, çoğunun eşleri tarafından çalıştırılmayıp ev işleri, çocuk ve yaşlı bakımını üstlendiklerini, boşandıklarında iş bulma ve çalışma imkânlarının olmadığını, boşandıktan sonra da çocukların bakım ve eğitiminin kadınlar üzerinde kaldığını, alınan yoksulluk nafakalarının çok düşük olması nedeniyle hiçbir şekilde ihtiyaçları karşılamadığını ortaya koymaktadır. Sosyal devlet olgusunun olmaması, kadının ekonomik olarak desteklenmemesi, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın 2013 yılında çıkardığı bir genelge ile eşi ölen kadınlara düzenli nakdi yardımlar yapılırken boşanan kadına yapılmaması, üstelik toplumda boşanmış kadına hala ön yargıyla yaklaşılması sebebiyle **NAFAKADA YENİ BİR DÜZENLEME SADECE KADINLARI MAĞDUR EDECEKTİR.**

Açıklamalarda sıkça örnek verilen ülkelerden Almanya'da nafaka ölümünden sonra da kendiliğinden devam etmekte, İngiltere'de ölümünden sonra devam etmesi mahkeme kararıyla mümkün olmaktadır. Kaldı ki gelişmiş, çağdaş ve sosyal devlet ilkesinin yerleştiği ülkelerde boşanmış kadına her türlü imkân tanınmaktadır. Rahatlıkla iş bulmakta, çocuklarına ücretsiz ya da çok az ücretle kreş imkânı sağlanmakta, her tür sağlık hizmetinden yararlanmakta ve devlet desteği de alabilmektedir. Türkiye'de ise kadın boşanmakla tamamen desteksiz, güçsüz ve yalnız bırakılmaktadır.

Bütün bu tespitlerimize göre;

Yeni bir yasal düzenlemeye ihtiyaç yoktur.

Medeni Kanunda hem yoksulluk nafakası verilmesinin koşulları, hem de nafakanın sona ermesi, kaldırılması veya indirilmesi şartları belirlenmiştir.

Hâkimlerin her bir dosyada kanunun öngördüğü kriterleri esas alarak değerlendirme yapmaları gerekmektedir.

Yoksulluk nafakasının süresiz olmasının Anayasa'ya aykırı olmadığı Anayasa Mahkemesi tarafından hükme bağlanmıştır.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ve Yargıtay'ın yerleşmiş kararları da yoksulluk nafakasının süresiz olması gereğini ortaya koymaktadır.

Yoksulluk nafakasının süreye bağlanmasıyla ilk adım atılmış olacak ve ardından

çocuk yaşta evliliklerin serbest bırakılması, tecavüzcüyle evlendirilmenin yasal hale getirilmesi, kadının boşanma ve miras hakkının ve yasal mal rejiminin tartışmaya açılması, düğünde takılan takı ve paraların kadının kişisel malı olarak kabul edilmemesi, 6284 sayılı yasada değişiklik, İstanbul Sözleşmesi'ne çekince koyma ve aile hukukunda arabuluculuk konularıyla devam edecektir.

Bütün bunların sonucunda kadınlar ev içine ve bakım hizmetlerine hapsedilecek, şiddete katlanmak zorunda bırakılacak, ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal olarak güçlenemeyeceklerdir.

Unutulmamalıdır ki; kadının güçsüz olduğu bir toplumun kalkınması ve güçlenmesi mümkün değildir.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak yoksulluk nafakası konusundaki haksız söylemlere son verilmesini, sadece tekil söylemler üzerinden hareket edilmeyerek ülke gerçeklerinin göz önüne alınmasını istiyoruz.

YASALARLA ELDE ETTİĞİMİZ HAKLARIMIZDAN GERİ ADIM ATILMASINA İZİN VERMEYECEĞİMİZİ KAMUOYUNA DUYURUYORUZ.

Nafaka Çalıştayı

I. Grup Rapor

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

KONU: TMK’da yoksulluk nafakasının tarihi gelişimi, kanun değişiklikleri, kanunda yer alan nafaka çeşitleri ve yoksulluk nafakasının süresine ilişkin görüşler

KATILIMCILAR

MODERATÖR – Dr. Sera Reyhani YÜKSEL

Av. Süreyya TURAN

Av. Dr. Nuray BARLAS

Av. Bahar GÜLDAŞ

Av. Ş. İnci GÖKTEPE

Av. Barbaros Gökhan ÇETİN

Av. Hülya KESİM

Av. Demet Ayça TUNA

Hilal DİKMEN- Koç Üniversitesi Karşılaştırılmalı ve toplum çalışmaları yüksek lisans öğrencisi

GÖRÜŞLER :

S.T – Her olayın özelliğine göre hakimin nafaka takdir etmesi mümkündür. Yasa değişikliğine ihtiyaç yoktur. Kamu denetçiliği kurumu, kadın-erkek fırsat eşitliği komisyonu, siyasi parti genel başkanları ziyaret edilerek Türk Hukukçu

Kadınlar Derneği tarafından hazırlanan görüş sunuldu.

S.R – Mevcut yasal düzenlemede nafaka süreli olarak da verilebilir.

Medeni Kanun’un yoksulluk nafakasına ilişkin hükmü emredici hükümlerden değildir. Somut olaya göre hakimin nafakayı süreli veya süresiz takdir etme yetkisi vardır. Ancak bu görüşün aksini savunanlar, Yargıtay’da görüş değişikliğinin çok zor olacağını savunarak yasanın değişmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

S.T – Nafaka peşin olarak da takdir edilebilir, TMK.176 buna cevaz vermektedir. Süresiz karar verilmesi zorunlu değildir.

B.Ç – Aktüel hesaplamada peşin ödeme halinde iskontosu olabileceğini ifade etti.

İ.G – Yoksulluk nafakasının evlilik süresi gibi bir süreye bağlı kalmasını doğru bulmadığını belirtti. Daha fazla sürede nafaka almak için evlilik süresini uzatarak şiddet ortamında yaşamaya zorlaması devlet eliyle insan haklarının ihlalini oluşturacaktır.

SR– Hakim, talebe ve somut duruma göre karar vermelidir.

YOKSULLUK NAFKASININ TARİHİ GELİŞİMİ VE KANUN DEĞİŞİKLİKLERİ

NB– Sözlük anlamı ile nafaka, geçim indirimi için gerekli para ve zahire, yetimlere ve boşanmış kadınlara verilen geçim parasıdır. (*Özön Mustafa Nihat, Osmanlıca Türkçe Sözlük, İstanbul, 1989, İnkilap Kitap Evi, S.642*)

Bir başka tanım ise zaruret içinde bulunan kimseye nakdi ve istisnai hallerde aynı olmak üzere yapılan yardım olarak belirtilir. (*Türk Hukuk Lügatı, Türk Hukuk Kurumu Tarafından Hazırlanan, Ankara 1991, Başbakanlık Basımevi,3. Baskı, S.265; Da Yınlarlı, Kemal, (Avukat) Türkçe- Fransızca Hukuk Terimleri Sözlüğü, Ankara 1984, Teknik Basım Sanayii Matbaası, S.388*)

Çeşitli isim ve türlerde farklı kişiler arasında düzenlenen nafaka, sosyal ve ahlaki düşüncelerle son derece gelişmiş sosyal devlet yapısına sahip toplumların, hukuk sistemlerinde de yerini almıştır. Üstelik görüldüğü gibi, bizde de hala tartışmalara konu olmaktadır. Pek çok ülkenin kanunlarında, yakın akrabalar, özellikle alt soy-üst soy arasında nafaka yükümlülüğü tanınmakla birlikte; civar ve sıhri hısımlar için bu yükümlülük ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. (*Ülkelerin Bu Konudaki Eski Dönem Düzenlemelerine İlişkin Ayrıntılı Bilgi İçin Bkz. Ergenekon, Yılmaz, Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları, Ankara 1966,Yargıçoğlu Matbaası,S.30*)

Roma hukukunda da Pater Familas çocuğunu herhangi bir sebep göstermeksizin reddedilmesine rağmen, ona bakma yükümlülüğü sadece ahlaki olduğundan dava edilemezdi. Başka bir anlatımla nafaka yükümlülüğü hukuken '*Code Justinien*'e kadar düzenlenmemişti. Ancak '*Code Justinien*'de artık hısımlar arasında nafaka yükümlülüğü getirilerek, hukuken düzenlenmekteydi. (*Justinianus Institutiones, İstanbul, 1968, Fakülteler Matbaası,Türkçe Metin, Umur, Ziya,S.73; Oğuzoğlu,H.Cahit, Roma Hukuku, Ankara 1952, Güney Matbaacılıkve Gazetecilik T.A:O.,S. Türk hukukunda da nafakanın asıl kaynağı Medeni Kanun olmakla birlikte, medeni kanun öncesinde de uygulama alanı bulmaktaydı. Mecelle–i ahkamı adliye' de, nafakaya ilişkin bir hüküm bulunmadığından nafaka sorunları, fıkıh kitapları ile çözüldü. Fakat 1917 yılında Meşihati-İslamiye'ce, sadece nafaka sorunlarına ilişkin uyuşmazlıklarda uygulanmak üzere 634 maddelik El-Cüz'ü evvel El Ahkamuş Şer'iyeye Fil Ahvalışahsiye Kitabul-Nafakat yayınlanarak, 1926 yılında Medeni Kanun'un yürürlüğüne kadar, bir kanun mahiyetinde uygulanmıştır. (Doğanay, İsmail, Nazari ve Tatbiki Muhtelif Nafaka Davaları, Ankara,1961,S.3,8 Vd.)*

Böylece İslam hukukunda da nafaka, gerek Kur'an'da, gerekse fıkıh kitaplarındaki düzenlemesi gözetilerek uygulanmaktaydı. Zira, köle, zevce ve akraba nafakası İslam hukukunda da kabul edilmekteydi. Nitekim İslam hukukundaki zevce nafakası, bugün karı-koca nafakası şek-

line dönüşmüş, çağdışı köle nafakası ise, bütünüyle kaldırılmıştır. İslam hukukunun düzenlemesine göre; evliliğin tüm yükümlülüğüne katılan koca, ailenin bütün mali yükünü taşımakta; mali gücü çok iyi olsa dahi, kadının evlilik giderlerine katılma zorunluluğu bulunmamaktadır. (Bozovalı, Haluk, *Mevzuattaki Son Değişiklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları*, İstanbul, 1990, Kazancı Yayınları, S.5 Ve Dpn.24)

Medeni Kanunumuz, boşanmadan sonra eski eşler arasında önceden var olan bakım yükümlülüğünün, bazı şartlarla bir süre daha devamını uygun görerek 743 Sayılı TMK'da 144.madde'de bir düzenleme getirmiştir. Söz konusu 144. maddeye göre: **“Kabahatsiz olan karı yahut koca, boşanma neticesi olarak büyük bir yoksulluğa düşerse, diğeri boşanmaya sebebiyet vermemiş olsa dahi, kudreti ile mütenasip bir surette, bir sene müddetle nafaka itasına mahkum edilebilir”**. Ancak yukarıdaki bu hüküm 4 Mayıs 1988 tarih ve 3444 Sayılı Kanun'la değiştirilerek aşağıdaki gibi düzenlenmiştir : **“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek eş, kusuru daha ağır olmamak şartıyla, geçimi için diğer eşten, mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir ancak, erkeğin kadından yoksulluk nafakası isteyebilmesi için kadının, hali refahta bulunması gerekir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz”**

3444 Sayılı Kanun değişikliği ile doktrinde eleştiri alan bazı hususlar giderilmeye çalışılmıştır. Örneğin yoksulluk nafakasının bir yıl süre ile istenebileceği kuralı kaynak İsviçre Medeni Kanunu'na uygun olarak süresiz hale getirilmiştir.

3444 Sayılı Kanun değişikliği öncesi hüküm, bir senelik sınırlandırma ile mehaz kanundan ayrılmaktaydı. Mehaz kanunda bir süre sınırlaması bulunmamasına rağmen, çeviri sırasında bu bir yıllık süre sınırının getirilmesinin gerekçesinin de bulunmadığını; kanun koyucuyu bu süre sınırlamasına yönlendiren sebebin, kanun gerekçesi ve adliye encümeni zabıtlarında olmadığı gibi; ayrıca Medeni Kanun maddelerinin Meclis'te teker teker müzakaresinin yapılmaması sebebi ile Meclis zabıtlarında da olmadığı belirtilmektedir. (Ergenekon, Yılmaz, *Türk Medeni Hukukunda Yardım Nafakaları*, Yargı Çoğlu Matbaası, Ankara 1966, S. 146-147)

SY- O dönemde doktrin, sosyal ve ahlaki düşüncelerle kabul edilmiş yoksulluk nafakasının kabul edilmiş amacına uygun pratik sonuçlar vermeyen ve bir yıllık süre sınırlamasına ilişkin hükmünü eleştirmekte ve İsviçre Medeni Kanunu'un 152. maddesinde de yoksulluk nafakasına daimi olarak hükmedilebileceğine işaret etmekteydi (Feyzioğlu, *Feyzi Necmettin Aile Hukuku*, İstanbul, 1986, S.397; Oğuzman, Kemal-Dural, Mustafa, *Aile Hukuku, Gözden Geçirilmiş 2.Bası, Filiz Kitap Evi, İstanbul, 1998, S.147*; Akıntürk, Turgut- Ateş Karaman, Derya, *Türk Medeni Hukuku, Aile Hukuku, 6098 Sayılı Yeniborçlar Kanununa Uyarlanmış, 2.Cilt, Yenilenmiş 15.Bası, Beta, İstanbul, 2013, S.302*)

Bu değişiklik aynı şekilde 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe giren 22.11.2001 tarihli TMK'nın 175. maddesinde de benimsenerek yoksulluk nafakasının süresiz olarak talep edilebileceği hükmü yer almıştır.

Hüküm aşağıdaki gibi düzenlenmiştir :

“Madde.175 - Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.”

KANUNDA YER ALAN NAFKA ÇEŞİTLERİ

Türk Medeni Hukuku'nda bakım, tedbir, iştirak ve yardım nafakaları söz konusudur. Doktrinde bakım ve yardım nafakası olarak iki temel ayırım olduğu ve bakım nafakasının tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olarak ayrıldığı belirtilmektedir. (Akipek Öcal, Şebnem, *Yoksulluk Nafakası, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri, İstanbul 2019, S.205*) Bakım nafakası, bir eşin, ailenin geçimi için yapması gereken katkıyı ifade ederken, tedbir nafakası boşanma davasının açıldığı tarihten itibaren işlemeye başlar ve hükmün kesinleştiği güne kadar devam eder. İştirak nafakası kural olarak velayet kendisine bırakılmayan tarafın çocuğun eğitim ve bakım giderlerine mali gücü oranında katılmak zorunda olduğu bir nafaka türüdür. Hısımlıktan kaynaklanan yardım nafakası ise herkesin yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üst soyu, alt soyu ve kardeşlerine vermekle yükümlü olduğu nafaka türüdür. (Yıldırım Abdulkerim 'Yoksulluk Nafasında Süre Sorunu Ve Çözüm Önerisi', *Aile Hukukundaki Hak İhlallerinin Tespiti Ve Çözüm Önerileri (Editör: Akın Ünal/Arif Kalkan), 2019,S. 105*) Nafaka

borcu, sözleşmeden değil, kanundan doğan bir borçtur. (Kulaklı Emrah, 'Yoksulluk Nafakası Ve Yoksulluk Nafakasının Süresi Bağlamında Bir Mukayeseli Hukuk İncelemesi', *İstanbul Medipol Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, 5 (2),Güz 2018,S.242; Yoksulluk Nafakası Aile Hukukuna İlişkin Kanun Hükümlerinden Doğan Ve Boşanma Kararı İle Birlikte Hüküm Doğuran Kişiyeye Bağlı Bir Yenilik Doğuran Hak Niteliğindedir, Bu Konu Hakkında Bkz.kulaklı,S.241*)

YOKSULLUK NAFKASINDA SÜREYE İLİŞKİN TARTIŞMALAR

SR – Doktrinde kanun değişikliği ihtiyacının TMK.m.175/1 gereğince hakim, nafakanın süresine ilişkin, takdir yetkisi olmadığı yönündeki baskın görüşün ve Yargıtay uygulamasının ortaya çıkardığı bir sorun olduğu ifade edilmektedir. (Yağcı, Kürşat, *Yoksulluk Nafasında Süresizlik Sorunu, İstanbul Hukuk Mecmuası, (76/1), S. 346*) Madde hükmü dikkatlice incelense çözümünü kendi içinde barındırdığı görülür. Çünkü **“süresiz olarak nafaka isteyebilir”** ifadesi yeterince açıktır. Aslında salt süre sınırlaması getirme bakımından bir kanun değişikliğine ihtiyaç yoktur. (Akipek Öcal, Şebnem, *Yoksulluk Nafakası, Yargıtay Kararları Işığında Güncel Medeni Hukuk Problemleri Sempozyumu Bildirileri, İstanbul, 2019,S.207*)

743 Sayılı TMK'nun 144.maddesinde 1988 yılında değişiklik yapılmadan evvel yoksulluk nafakası bir yıl süreyle sınırlıyken gelen yoğun eleştiriler ve uygulamanın yarattığı sorunlar yüzünden hüküm değiştirilmiş ve süresiz olarak nafakaya hükmedilebileceği kabul edilmiştir. Yeniden bir değişiklik yapılması boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek tarafın elde etmiş olduğu kazanımların geriye gitmesine ve 1988 değişikliği öncesi yaşanan sorunların tekrarlanmasına neden olur.

ST – İmza attığımız uluslararası sözleşmeler gereğince; kadınların ekonomik açıdan zayıf duruma düşmelerine ve cinsiyet eşitsizliğine yol açacak olan nafaka düzenlemesinden vazgeçilmesi gereklidir. Nafakanın takdiri, tespiti, indirilmesi veya yoksulluğun ortadan kalkması durumunda tamamen kaldırılması gibi hususlar da olayın özellikleri ve hakkaniyet kuralları dikkate alınarak bağımsız yargıçların takdir yetkisine bırakılmalıdır. **Medeni Kanunu'muzun bu konudaki düzenlemesi yerinde ve yeterlidir.**

Şöyle ki; Medeni Kanun, 175.maddede; boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuşuyla geçimi için diğer taraftan mali gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebileceği, 176.maddede; maddi tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebileceği, yoksulluğun ortadan kalkması halinde de hakim kararı ile yoksulluk nafakasının kaldırılabilceği açık bir şekilde düzenlenmiştir.

Hakim her olayda ömür boyu nafaka bağlamak zorunda olmayıp; çok kısa evliliklerde olayın tüm özelliklerini dikkate alarak toptan ödeme kararı verebileceği gibi yoksulluk nafakası bağlanmış olan kişinin yoksulluk durumu ortadan kalkmış ise yoksul sayılmamakta ve mahkeme kararı ile yoksulluk nafakası kaldırılabilir. Yani bazı basın organlarında yer aldığı gibi, yoksulluk nafakası süresiz olarak ömür boyu bağlanan bir gelir değil, kişinin yoksulluk durumu ortadan kalktığında, olayın özellikleri ve hakkaniyet de dikkate alınarak mahkeme kararı ile kaldırılabilir olan bir nafaka türüdür. Ülkemizde boşanmayı istemek dahi kadınlar için ölüm fermanı olabilmekte iken; bu süreçte sosyal devletin görevi kadına destek olmak, korumak ve güçlendirmek olmalıdır. Ancak yapılmak istenen değişiklik söylemleri dahi kadınların kaderlerine razı olması, şiddet görüyorsa bile susup oturması sonucunu doğuracak niteliktedir. Şiddet gördüğü için boşanmak isteyen kadınlara ya ölüm ya parasızlık ya da açlık seçenekleri sunulmaktadır. Nafaka konusunda yapılmak istenen düzenleme boşanmayı zorlaştırmaya yönelik olup, kadına karşı ekonomik şiddet uygulaması sonucunu doğuracak niteliktedir.

Erkeklerin mağduriyeti gerekçe gösterilerek yoksulluk nafakasında düzenlemeye gidilmesi, kadın erkek arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirerek mağdur kadınların yaşam güvencelerini ortadan kaldıracaktır. Nafaka ödeyen kişilerin daha çok erkek olması ise

yine kadınların eğitimsiz ve ekonomik açıdan yoksul bırakılmalarına yönelik politikaların sonucudur. Bunun çaresi de nafakayı kaldırmak değil, kadınları, eğitim, iş hayatı ve topluma katılım süreçlerini güçlendirmek, yoksulluktan ve yoksulluk nafakasına muhtaç durumdan kurtarmaktır. Bunun için Birleşmiş Milletler sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı taahhüt etmiş bir Türkiye olarak 2030'a kadar eğitim alanındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılması, karma eğitimden geriye gidişin durdurulması ve kız çocuklarının eğitiminde eşitliğin sağlanması gereklidir.

Sonuç olarak, ülkemizin imza attığı bütün uluslararası sözleşmelere aykırılık oluşturacak ve kadınlarla erkekler arasındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirecek olan yoksulluk nafakasının süreye bağlanmasına ilişkin düzenlemeden vazgeçilmesi gerekmektedir. Aksi halde telafisi imkansız büyük sosyal sorunlara sebep olacaktır.

Nafaka Çalıştayı

II. Grup Rapor

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

KONU: Yoksulluk Nafkasının Sosyal Devlet İlkesi, Anayasa Mahkemesi Kararları, Yargıtay İçtihatları ve Uluslararası Sözleşmeler Işığında Değerlendirilmesi

KATILIMCILAR

Hakim İzzet Doğan

Av. İpek Oya Kural

Av. Nural Kılıç

Av. Ezgi Yıldırım

Av. Ela Eldemir

Av. Birsen Baş Topaloğlu

Av. Özge Karatepe

Sosyal devlet ilkesi

Türkiye'deki mevcut durum:

Boşanma sonrası durum, miras, istihdam gibi alanlardaki ayrımcılıklar

Toplumsal cinsiyet eşitliği yasalarımızda her ne kadar sağlanmış olsa bile somut olarak fiilen toplumda gerçekleşmediğinden ve sosyal devlet ilkesi genel olarak uygulanmadığından yoksulluk nafakasında da sosyal devletin işletilmesi yasayla getirilen bir hüküm olsa bile uygulanması imkansız bir madde olacaktır.

YARGITAY KARARLARI:

TMK 176. Maddesinde 1. fıkrada nafakanın toptan ödenmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. Bu maddeyle ilgili emsal içtihat olarak aldığımız Yarg. 2. HD 31.5.2010 7918/10493 Sayılı içtihadında da özet olarak: Yerel mahkemenin iki yıllık süreyi baz alarak takdir ettiği toptan yoksulluk nafakası ödemesini bozmuş; yoksulluk nafkasının toptan ödenmesine karar verilmesi halinde de süre göz önüne alınmadan nafaka miktarı, tarafların ekonomik ve sosyal durumları, nafakanın niteliği, nafaka yükümlüsünün mali gücü dikkate alınarak belirlenmelidir, şeklinde görüş bildirmiştir.

Yargıtay İçtihatlarında genel olarak; Kanunun yoksulluk nafkasının süresi ile ilgili hakime herhangi bir takdir hakkı tanımadığı, süresini durmun gerekleri ya da haklı sebepleri göz önünde tutularak belirlemeye emretmediği, Kanunun nafakanın süresiz olmasını açıkça öngördüğü, takdir hakkına sığınarak nafakanın süre ile sınırlandırılmasının Kanuna açıkça aykırılık oluşturacağı şeklinde görüş benimsenmiştir.

Yargıtay'ın bu konudaki gerekçeleri yerinde değildir. Türk Medeni Kanunu'nda aile hukuku ile ilgili davalarda, hakime, geniş takdir yetkisi tanınmıştır. TMK'nın yoksulluk nafakası ile ilgili

175 ve 176. maddesinde bu yetki, sınırlandırılmış değil, aksine, daha geniş olarak vurgulanmıştır. 175/1 hükmünde “... **nafaka alacaklısı süresiz olarak nafaka isteyebilir.**” hükmünün “**hakim süresiz nafaka verir**” şeklinde uygulanması, **hakimin takdir hakkını kullanmaktan kaçınmasının bir sonucudur.**

Anlaşmalı boşanma davalarında tarafların serbestçe belirledikleri nafaka miktarı çoğu zaman kanuni kriterlere göre belirlenen yoksulluk nafakasından farklıdır. Yazılı ve görsel medyada yer alan yüksek nafaka bedelleri anlaşmalı boşanma sonucu tarafların serbest iradeleri ile belirledikleri nafaka bedelleridir.

KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

Özellikle Avrupa’da bir çok ülkede yoksulluk nafakasının süreli olmasına ilişkin yasal uygulamaların olduğu doğrudur. Ancak, bu uygulamaların ulusal mevzuatımızla karşılaştırılması pek çok açıdan yanlıştır. Çünkü Avrupa’da kadına bakış açısı, evliliğe bakış açısı, kadının evlilik içindeki rolüne ilişkin bakış açısı ülkemizle maalesef aynı değildir. Ülkemizde kadın evlenmekle, iş ve sosyal hayatından çekilmek zorunda kalır, anne ve eş olma rolü atfedilir. Yine Avrupa’daki kadın eğitim oranları, istihdam oranları ülkemizle aynı değildir. Yine örnek verilen gelişmiş ülkelerde, sosyal devlet ilkesinin kadın erkek gözetmeksizin vatandaşlara sağladığı olanaklarla ülkemizde sağlanan olanaklar aynı değildir. Yine yoksulluk nafakasının süreyle sınırlandırıldığı ülkelerde hakime keyfi bir takdir yetkisi verilmemiş somut durumun incelenmesi bir çok açıdan ele alınmıştır. Örneğin İsviçre’de...

TMK 185/3 Eşler birlikte yaşamak, birbirine sadık kalmak ve yardımcı olmak zorundadırlar. Bu sebeple, yoksulluk nafakası da tarafların evlilik birliğinin devamına duydukları güvenin bir sonucudur. Nitekim Kanunda yer alan süresiz ibaresinin iptaliyle ilgili Anayasa Mahkemesine yapılan başvuruların reddine dair karar gerekçelerinden biri de budur.

ANAYASA MAHKEMESİ

Anayasa Mahkemesine yapılan başvurular, kanunda yoksulluk nafakasının süreli de olabileceği, süresiz yoksulluk nafakasının Anayasanın 2., 10. ve 41. maddelerine aykırı olduğu gerekçesiyle somut norm denetimi yoluyla iptal başvurusunu oy çokluğuyla reddetmiştir. Mahkeme ret gerekçesinde yasal düzenlemelerin süreli nafakaya imkan tanımadığı, süresiz ifadesinin nafaka alacaklısının her zaman ölünceye kadar yoksulluk nafakası alacağı anlamına gelmediği, Kanun koyucunun süresiz olarak ibaresine yer vermesinin amacı boşanmadan dolayı yoksulluğa düşecek olan eşin diğer eş tarafından şartları bulunduğu sürece ekonomik yönden desteklenmesi, asgari yaşam gereksinimlerinin karşılanması olduğunu hüküm altına almıştır. Anayasa Mahkemesi özetle evlilik birliğinde eşler arasında geçerli olan dayanışma ve yardımlaşma yükümlülüğünün evlilik birliğinin sona ermesinden sonra da kısmen devamı niteliğinde olan yoksulluk nafakasının özünde ahlaki değerler ve sosyal dayanışma düşüncesinin yer aldığını belirtmektedir.

ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER CEDAW

Başlangıç

Sözleşmenin imzalanmasının amacı: “Yoksulluk içinde bulunan kadınların yiyecek, sağlık, eğitim, öğretim ve iş imkanları ile diğer ihtiyaçlarını karşılamada yeterli imkanı bulamamalarından kaygı duyarak,

Hakkaniyet ve adalet esaslarına dayanan yeni uluslararası ekonomik düzenin, erkekler ile kadınlar arasında eşitliğin sağlanmasına doğru önemli ölçüde katkıda bulunacağına inanarak,

3. Madde

Siyasal, ekonomik ve kültürel alanlarda tedbir alma yükümlülüğü

Taraf devletler kadınların tam olarak gelişmelerini ve ilerlemelerini sağlamak üzere erkeklerle eşitlik temeline dayanan insan haklarını ve temel özgürlükleri güvence altına almak ve kullanmalarını sağlamak amacıyla mevzuat çıkarmak da dahil her alanda ve özellikle siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda her türlü tedbiri alır.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ

Sözleşmenin Amacı

Kadına karşı her türlü ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmak ve kadınların güçlendirilmesi yolu dahil kadın ile erkek arasındaki temel eşitliği teşvik etmek

KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETİN TASFIYE EDİLMESİNE DAİR BİLDİRİ

EK-II’de Stratejik hedefler ve eylemler

Yoksulluk ve Kadın

“Kadının yoksulluğu, ekonomik fırsatların ve özerkliğin yokluğuyla, kredi, toprak mülkiyeti ve miras dahil ekonomik kaynaklara, eğitim ve destek hizmetlerine ulaşamama ve karar alma süreçlerine çok az katılma ile doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca yoksulluk kadınları cinsel istismara karşı korunmasız kalabilecekleri durumlara zorlayabilir.” demek suretiyle, kadının yoksulluk halinde nelerle karşılaşabileceğini vurgulamıştır.

Tüm bu uluslararası sözleşmelerde kadının toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması amaçlanmış olup, ne yazık ki eşitlik sadece kanunlarda kalmış ülkemizde eşitlik hayata geçirilememiştir. Yoksulluk nafakasının sosyal devlet anlayışının arkasına sığınılıp sınırlandırılmaya veya kaldırılmaya çalışılması toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirmekten öteye gidemeyecektir.

Yasal düzenlemede bir değişiklik yapılmasına gerek yoktur!

Mevcut düzenleme, yoksulluk nafakasının azaltılma ve kaldırılma şartlarını taşıması ve toptan ödeme olanağının da bulunması olgusu karşısında olduğu iddia edilen mağduriyetlerin giderilmesine de olanak tanıyacak niteliktedir.

Nafaka Çalıştayı

III. Grup Rapor

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

KONU: Türkiye’de Kadının Sosyal ve Ekonomik Durumu

Av. Aydeniz ALİSBAH TUSKAN

Av. Dr. Ahmet AYAR, (Kadir Has Üniv.)

Dr. Meltem KOLGAZİ (Acıbadem Üniv.)

Dr. Özge İZDEŞ (İstanbul Üniv. Sosyal Bilimler Ens.)

Av. Selin NAKİPOĞLU

Av. Yelda KOÇAK

Av. Hale EROĞLU

Türkiye’de Kadın İstihdamı

• Türkiye’de kadının sosyal ve ekonomik durumu tespit edilmeye çalışıldığında genel anlam itibarıyla 4 temel tespit yapılmıştır;

1- Kadınlar erkeklere göre daha yoksuldur.

2- Kadınların istihdam oranı erkeklere göre daha düşüktür.

3- Bakım emeğini kadınların üzerinden alacak devlet yatırımı yoktur.

4- Kadınların eğitime erişim olanakları daha düşüktür.

Kadınların işgücüne katılımı 1955’de %72, 2007’de %24,8 ve 2017’de %33,6

Kadınların işgücüne katılımının düşük olmasının yapısal nedenleri:

- Kırsal nüfusun azalması,

- İhracata dönük sanayileşmenin istihdam yaratma performansının düşük kalması,

- Sosyal bakım altyapısının yetersiz olması,

- Muhafazakar kadın politikası-aile merkezli politikaların geleneksel rolleri temel alması.

• Tüm bu verilerden de anlaşıldığı üzere, toplumsal cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan kadınlar siyasal, yasal ve ekonomik haklara sahip olmada, bu hakları kullanmada toprak ve sermaye gibi kaynaklara sahip olmada eşitsizliğe uğramışlardır.

• Söz konusu bu eşitsizlikler aşağıdaki istatistiklere de yansımaktadır. Şöyle ki;

İstihdamda Cinsiyet Eşitliğinde Dünyanın Neresindeyiz?

• Türkiye, 2017 Küresel Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Raporu’na (Dünya Ekonomik Forumu) göre 144 ülke içinde 131. sıradadır.

• Türkiye orta üst gelir seviyesinde bir ülke olmasına ve bir G-20 ülkesi olmasına rağmen *ekonomik katılım ve fırsatlarda toplumsal cin-*

siyet eşitliği açısından diğer ülkelerle arasında uçurum vardır.

- Dünya’da 1950’ler sonrası kadınların istihdama katılımı artmaktadır, dünyada kadınların yarısı (%48,5), istihdama katılmaktadır, OECD ortalaması %63’dür.

Tablo 1: İşgücüne katılım ve işsizlikte cinsiyet uçurumu

Ülke/Bölge	İşgücüne katılım oranı (%) ve cinsiyet uçurumu (yüzde puan)			İşsizlik oranı (yüzde) kadın işsizliğinin erkek işsizliğine oranı		
	erkek	kadın	Fark (erkek-kadın)	erkek	kadın	Fark (kadın oranı/erkek oranı)
Dünya	75.0	48.5	26.5	5.2	6.0	1.2
Gelişmekte olan ülkeler	81.1	69.3	11.8	4.6	6.1	1.3
Yükselen ekonomiler	76.1	45.6	30.5	5.2	6.1	1.2
Gelişmiş ülkeler	68.0	52.4	15.6	5.3	5.6	1.1
Türkiye (2017)	72.5	33.6	38.9	9.6	14.4	4

Kaynak: ILO (2018) World Employment and Social Outlook for Women 2018 ss. 7 ve 9 ve TÜİK 2017 Hanehalkı İşgücü İstatistikleri

Kadın İstihdamı (2017)

- Hizmetler (% 56.1) , Tarım (%28.1) , Sanayi (% 14.6)
- % 63 ücretli, %1.2 işveren (erkeklerde %5), ücretsiz aile işçisi %25.8 (erkeklerde %4)
- En yüksek paya sahip sektörler kadın istihdamının yüksek olduğu tekstil ve giyim sektörleridir.

- Tarım dışı ücretli çalışan kadınların %58’i kayıtdışı çalışmaktadır.

- Yarı zamanlı çalışma: Tekstil, giyim, gıda ve diğer imalat sanayi -kadın yoğun sektörlerdir.

- Kadınların geliri çalışanların toplam gelirinin %12.2’si. (Dayıoğlu, Başlevent and Kuştepe, 2006) 2017 verilerine göre kadınların % 21.9’u asgari ücretten az alıyor ve %70’i 2bin TL’den az kazanıyor (DİSK, 2018).

- Kadın işsizliği erkek işsizliğinden 1.5 kat yüksektir (2017).

- Uzun süreli işsizlik: erkeklerde %17.5; kadınlarda %28’dir. (TÜİK, 2018)

Ücretsiz Ev İçi Emek

- Türkiye Zaman Kullanım Verileri 2006 ve 2014-2015

– Kadınlar ve erkekler arasında ücretsiz çalışmaya ayrılan zaman açısından büyük bir fark mevcut.

– Çalışmayan erkekler günde sadece 1 saat ücretsiz çalışmaya zaman ayırırken, kadınlar 5 saat ayırmaktadır.

– Çalışan kadın ve erkeklerde cinsiyetçi işbölümü korunmakta: erkekler 46 dakika, kadınlar ise 3 saat 31 dakika ücretsiz çalışmaya zaman ayırmaktadır.

• Türk Hukukunda nafakayı düzenleyen Türk Medeni Kanununun 175. maddesinde erkeklerin nafaka almasına ilişkin bir engel yoktur. Uygulamada genellikle nafaka alan tarafın kadın olmasının nedeni boşanmayla yoksullaşan tarafın kadın olmasıdır. (Ükümüzde kadının eğitim durumu, ekonomik durumu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği bunun temelini oluşturmaktadır)

• YHGK 07.10.1998 tarih 2-656/66 sayılı kararında “ yeme, barınma, giyinme, sağlık, ulaşım, kültür, eğitim gibi bireylerin maddi varlığını geliştirmek için zorunlu ve gerekli görülen harcamaları karşılayacak düzeyde geliri olmayanların” yoksul kabul edilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır. Yine Yargıtay’ın yerleşik kararlarında da; “asgari ücret seviyesinde gelire sahip olunması” yoksulluk nafakasının bağlanmasını olanaksız kılan bir olgu olarak kabul edilmemektedir. (YHGK. 07.10.1998 tarih 2-656/66 sayılı kararı; yine YHGK. 28.02.2007 tarih 2007/3-84-95 sayılı karar).

• Diğer taraftan İstanbul Barosu Adli Yardım bürolarına yapılan başvurular içerisinde yapılan çalışmalarda kadınlara yoksulluk nafakası olarak takdir edilen miktarın ortalama 250-300 TL’yi geçmediği tespit edilmiştir. Bu miktarlarında tahsilatında sorunlar yaşanmak-

tadır. Şöyle ki adli yardımdan faydalanmak için yapılan genel başvuruların (boşanma, velayet, koruma kararı, çocuk teslimi vb.) 1/6’sı ödenmeyen nafakaların icra kanalıyla tahsilatı talep-lidir.

Eğitim

• Eğitimin 4+4+4 zorunlu ve kesintili olarak uygulanmasından sonra Eğitim Sen’in 2017-2018 raporunda okuldan alınan erkek öğrencilerin sayısı %31, kız öğrencilerin sayısı ise %34’dür.

• Eğitimin özelleştirilmesi, okul türü dayatılması ve gerici ideoloji kız çocuklarının okula devam edip meslek sahibi olmasını engellemektedir.

Sonuç ve Öneriler

1- Kadın, erkek ve çocukların eğitilmesi ve farkındalık yaratılması.

2- Toplumsal cinsiyet eşitliği programlarının açılması ve zorunlu müfredata alınması.

3- Sağlık, siyaset ve kamu yaşamına katılmada kadınlara öncelik tanınması ve olumlu ayrımcılığın hayata geçirilmesi.

4- Kadınların rol ve sorumluluklarına ilişkin olumsuz kalıp ve önyargılarla mücadele edilmesi.

5- Hak ve sorumluluklarda eşitlik sağlanması.

6- Kadınların sosyal yaşamı ile iş yaşamının örtüşmesinin sağlanması (çocuk, engelli ve yaşlılara bakım hususunda sosyal devlet temelinde yatırımlar yapılması).

7- Yasaların kadının çalışma hayatına girmesini sağlayacak şekilde düzenlenmesi (İş Kanunu'ndaki son yapılan değişiklikler kadının lehine olarak görünmekle birlikte uygulamada kadınlar ebeveyn izinlerini kullanmada zorluk çekmekte ve neticede işsiz kalmaktadır) .

8- Kadınların sosyal güvenlik haklarını elde edebilmesi için erkeklerden bağımsız sosyal güvenceye kavuşturulmasının kolaylaştırılması (Ölen erkeğin maaşının kadına bağlanması gibi boşanan kadının da sisteme dahil edilerek sosyal güvenlik hizmetinden faydalandırılması).

9- Nafaka tahsilatının kolaylaştırılarak ödenmediği takdirde devlet güvencesine kavuşturulması (bir nevi devlet sigortası) .

10- Kadınların kendi işlerini kurmaya teşvik edilmesi.

11- Ev işlerinde ve aile işletmelerinde bilhassa tarımda çalışan kadınların sosyal güvenceye kavuşturulması.

12- İşe alımda kadın istihdamına öncelik verilmesine yönelik yasal düzenlemeler yapılması, yönetici ve siyasi kadrolarda kadınlar için kota konulması.

13- Kadınlara yönelik şiddet, mobbing ve cinsel tacizleri önleyecek yasal düzenlemelerin uygulanmasının sağlanması.

14- TMK. 124. maddesi uyarınca çocuk yaştaki evliliklere devlet yoluyla izin verilmesinin ortadan kaldırılması.

Nafaka Çalıştayı IV. Grup Rapor

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

Konu: Süreli Nafaka Düzenlemesi Karşısında Kadını Bekleyen Mağduriyetler, Nafakanın Tahsilinde Yaşanan Problemler ve Süreli Nafakanın Ülke Gerçeği ile Örtüşmesinin Değerlendirilmesi

SÜRELİ NAFKA DÜZENLEMESİ KARŞISINDA KADINI BEKLEYEN MAĞDURİYETLER

Süreli nafaka aslında kadının kazanılmış haklarına yapılması öngörülen saldırının ilk adımudur. Mevcut nafaka uygulamaları ile ilgili çarpıtılmış ve gerçek olmayan bilgilerle yanlış algı yaratılmak istenmektedir. Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Adalet Bakanlığı'nın 10 Ekim 2018 tarihli nafaka çalıştayında nafaka mağduru olduğu iddia edilenlerin sayısına ilişkin herhangi bir veri paylaşılmadığı gibi devletin de bu konuda herhangi bir veri çalışması bulunmamaktadır. Hatta bu konuda verilen soru önergelerine cevap bile verilmemektedir. Bu hususta çoğunluktaymiş izlenimi yaratılmakta, kadın haklarına karşı yapılan saldırıya gerekçe yaratılmak istendiğini düşündürmektedir. Oysa ki nafaka mağdurları sayısının düşünülmediği

kadar fazla olmadığını biliyoruz. Bilakis bu konuda asıl mağduriyeti kadınlar yaşamaktadır.

Nitekim İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezinin Beyoğlu Adli Yardım Bürosunda yapılan çalışmada toplam 117 dosya incelenmiş olup, bu dosyaların yalnızca 13 tanesinde kadın için yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir. Yani kararların yaklaşık yüzde doksanında yoksulluk nafakası kararı verilmemiştir. Yüzde onluk kısmında verilmiş olan yoksulluk nafakalarının yarısında ise 350 TL ve altında nafaka bedellerine hükmedilmiştir.

Süreli nafaka düzenlemesinin kadını mağdur edeceği tartışmasız bir gerçektir. Türkiye'de kadınlar şiddetten kurtulmak için, boşanabilmek için nafaka haklarından dahi feragat etmek zorunda kalıyorken, nafakanın süreli hale getirilmesi kadının boşanmadan caymasına, şiddet karşısında sessiz kalmasına, örselenmiş evliliklerin devamına ve sağlıksız nesiller yetiştirmesine yol açacaktır.

NAFAKANIN TAHSİLİNDE YAŞANAN PROBLEMLER

İBKHM'nin anılan çalışmasından da görüleceği üzere nafakaya hükmedilmesi oranı ol-

dukça düşük kalmakta, hükmedilse bile çok düşük tutarlar söz konusu olmaktadır. Genellikle takdir edilen nafakalar 200-300 TL civarındadır. Ancak kadınlar bu rakamların tahsilinde bile güçlük yaşamaktadırlar. Nafaka alacağını tahsil edemeyen kadınlar icra takibi yoluna başvurmamakta, başvurular ise erkeğin ikametgahını değiştirmesi, tebligatı almaması gibi nedenlerle takipten sonuç alamamaktadırlar. Ayrıca nafakanın ÜFE oranında arttırılıp, enflasyon oranında yükseltilmemesi de bir diğer sorundur.

Nafaka yükümlüsü erkekler ise gelirlerini asgari ücretten göstermek, kayıt dışı çalışmak ve malvarlıklarını başkasının üzerine yapmak gibi yöntemler uygulayarak verilen nafaka miktarını aza indirmekte, pek çoğu nafaka dahi ödeme-mektedir.

SÜRELİ NAFAKANIN ÜLKE GERÇEĞİ İLE ÖRTÜŞMEMESİ

Türkiye gerçeğini göz önünde bulundurduğumuzda çocuk üniversite eğitimini bitirinceye kadar bakım yükümlülüğü tek başına kadın üzerinde kaldığı için ve devletin kreş vb. desteği olmadığı için kadının nasıl geçineceği sorusunun cevabı bulunmamaktadır. Nafakanın 1-5 yıl olması gerektiğini söyleyenlerin 5 yılın sonunda çocuğa kimin bakacağı sorusuna da cevap vermesi gerekmektedir. Aile Bakanlığının Avrupa Konseyi İstanbul Sözleşmesi denetleme organı olan GREVİO'ya sunduğu rapora göre 2016 yılında devlete başvurarak 6284 sa-

yılı yasa kapsamında şiddete karşı koruyucu önlem kararı alınan 57 bin 757 kadından sadece 10'una geçici maddi yardım 6'sına kreş yardımı yapılmıştır. Bu durum değişene kadar bu yükümlülüğü eş yerine devlete yüklemek şu anda çok gerçekçi görünmemektedir.

Yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi genellikle takdir edilen nafakalar 200-300 TL civarında olmaktadır. Yalnızca bu tutarlar bile Türkiye'de yoksulluk nafakasının tek başına kadınların geçimini sağlamaktan ve onları yoksulluktan kurtarmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Oysa başta Avrupa ülkeleri olmak üzere bir çok ülkede boşanan kadınlara bağlanan nafakanın miktarı kadının geçiminin tümünü kapsamaktadır. Örneğin Alman Medeni Kanunu (BGB par.1578) nafakanın kadının geçiminin tümünü kapsamaması gerektiğini belirttikten sonra eğitim ve sigorta masraflarının da karşılanması gerektiğini vurgulamaktadır. Hatta Almanya'da (BGN par. 1586b) ölümden sonra da nafaka mümkündür.

Kreş açmamak, var olan kreşleri kapatmak, onarımını dahi yapmamak resmi devlet politikası haline geldiğinden, ve çocuğun bakımı da kadına yüklenmiş bir görev olduğundan kadının iş hayatında yer alması engellenmektedir.

Tüm bunların ötesinde kadın (çocuğun bakımı gibi sebeplerle) iş hayatına ara verdiğinden iş hayatına dönmekte zorlanmaktadır. İş hayatına dönmek istese bile işverenlerin cinsiyetçi yaklaşımları (kadının çocuk sahibi olması ya

da olmayı düşünmesi, seyahat engeli olup olmaması) kadının iş hayatında yer almasını zorlaştırmaktadır. Gerçekten de Türkiye’de 15 yaş üzeri çalışabilir kadın nüfusu yaklaşık 30 milyon olmasına rağmen 10 milyon kadın işgücü kabul edilmektedir. İşgücü kabul edilmeyen 20 milyon kadın nüfusunun 11 milyonu ev işleri ile meşgul oldukları gerekçe gösterilerek işgücü niteliğinde bile görülmemektedir. Ev işi yapma gerekçesiyle işgücüne dahil edilmeyen erkek nüfus oranı ise %0’dır. Buna göre kadın nüfusunun 2/3’ü çalışma hayatından yoksundur. Çalışma hayatına dahil olan 1/3’ü ise nafaka hakkından yoksundur.

Çeşitli ülkelerden örnek verilerek evlilik süresi, eşlerin yaşı ve sağlık durumları, eğitimleri varsa çocuklarla ilgili yükümlülükleri gibi kriterler getirilerek nafaka ile ilgili maddelerin değiştirilmesi istenmektedir. (Maddeler: TMK m.175-TMk m.176). Oysa nafaka bağlanırken mahkemelerde bu kriterler göz önünde bulundurulmakta, nafakanın bağlanmasında, miktarının belirlenmesinde, artırılmasında veya azaltılmasında ailenin yaşam düzeyi, eşlerin mesleki durumları, kazançları, mali gelirleri, servetleri, sosyal güvencesi olup olmadığı kamu veya özel yardım fonlarından faydalanıp faydalanmadığı araştırılmaktadır.

TÜM BU AÇIKLAMALARIMIZ KAPSAMINDA MEVCUT YASAL DÜZENLEMEDE HERHANGİ BİR DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA GEREK BULUNMAMAKTADIR.

Adli Yardım Bürosunda Bulunan 2017 ve 2018 Atama Tarihli, Karara Çıkmış Boşanma Dosyalarındaki Yoksulluk Nafakası Kararlarına Dair Rapor

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

Yoksulluk nafakası raporu kamuoyunu uzun süredir meşgul eden yoksulluk nafakası tartışmalarına ışık tutmayı amaçlamaktadır.

Raporun sonucunu ve eksenini belirleyen esas soru ise yoksulluk nafakası konusunda yeni bir düzenlemeye ihtiyaç olup olmadığıdır. Bu bağlamda araştırmada İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosuna başvuru yapılarak açılmış olan boşanma davaları araştırmaya esas alınmıştır. Başvurucuların yoksulluk nafakası talepleri, talepler karşılığında kabul ve ret oranları, hükmedilen nafaka tutarları, başvuru yapanların nafaka taleplerinden feragat oranları ve boşanma davalarının sebepleri ile bunların yoksulluk nafakası talebine yansımaları inceleme konusu yapılmıştır. Nafaka tartışmaları kamuoyu önünde birkaç günlük evliliklere ömür boyu nafaka ödendiği şeklinde tekil ve gerçekliği şüpheli bir takım mağduriyet iddialarıyla gelmektedir. Bu iddiaların yasal düzenleme talebinin dayanağı olabilmesi için gerekli olan bilimsel araştırma ve veriden yoksun olduğu açıktır. Raporumuza dayanak dosyalar incelendiğinde, İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosuna boşanma talebiyle başvuru yapmış çok sayıda kadının nafaka

dahi talep etmedikleri, nafaka talepli açılan davalarda ise hükümlerle verilen nafaka miktarlarının oldukça çok düşük olduğu görülmektedir.

Ayrıca TMK'nın 175. maddesinde düzenlenmiş olan nafaka konusunda da ısrarlı biçimde yanlış bilgilendirme yapılmaktadır. Yoksulluk nafakası süresiz olmadığı gibi koşulları oluşması halinde çoğunlukla da kaldırılmaktadır.

Yukarıda anlatılanlar ışığında objektif bir değerlendirme yapılabilmesi ve nafaka konusundaki somut durumun ortaya konarak tartışmaların bilimsel veriler ışığında yapılması gerekliliğinden yola çıkılarak, İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosunda kullanılan veri tabanı programına giriş yapıp 2017 ve 2018 atama tarihli boşanma davaları listelendiğinde 2017 atama tarihli 972 ve 2018 atama tarihli 918 olmak üzere, toplam bin 895 kararlı dosya olduğu görülmüştür. **Rapor bu 1.895 dosyanın incelenmesiyle oluşturulmuştur.**

Söz konusu bin 895 dosya taranmış, dosyalardaki tedbir, iştirak ve yoksulluk nafakası miktarları, maddi-manevi tazminat miktarları, velayet ve kişisel ilişki hususunda verilen kararlar, anlaşmalı ve çekişmeli boşanma oranları,

dosyaların hangi sebeple ve ne şekilde sona erdiğini gösterir tüm bilgiler alınmıştır. Belirtmek isteriz ki bu rapor sadece Yoksulluk Nafkasına dair verileri içermektedir.

Tarafımızca taranmış olan bin 895 dosya sonucunda, **verilen kararların büyük çoğunluğunda yoksulluk nafkasına hükmedilmemiş olduğu** görülmüştür. Yoksulluk nafkasına hükmedilmiş çok az sayıda kararda da anlaşmalı boşanmanın söz konusu olduğu, tarafların nafaka bedeli hususunda uzlaşmış olduğu tespit edilmiştir.

Kararları ayrı başlıklar halinde incelersek daha anlaşılır olacaktır.

İNCELENEN KARARLAR

- 73 dosyada dosyaların birleştirilmesine kararı verilmiştir. Bu nedenle nafakaya ilişkin bir karar bulunmamaktadır.
- 113 dosyada adli yardım görevlendirmesinin kaldırılmasına karar verildiği için mahkeme kararının içeriği hakkında bilgi edinilememiştir..
- 75 dosyada davanın açılmamış sayılmasına karar verildiği için nafaka ile ilgili esasa girilmemiştir.
- 63 dosya ile ilgili olarak, sistemde karar yüklenmemiş ve bir bilgi notu da girilmemiş olduğu için bu dosyalar değerlendirmeye alınmamıştır.

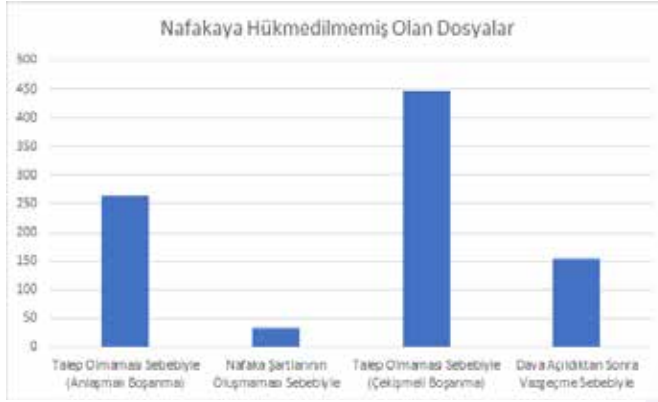

Toplam 867 dosyanın bu şekilde düşümünden sonra nafaka ile ilgili olarak işin esasına girilmiş olan toplam bin 23 dosya ile ilgili olarak durum şu şekildedir:

NAFAKAYA HÜKMEDİLMEMİŞ OLAN DOSYALAR

- 265 anlaşmalı boşanma dosyasında taraflar yoksulluk nafakası talep etmediği için bu konuda karar verilmemiştir.
- 35 dosyada nafaka şartları oluşmadığı gerekçesiyle bu konudaki talebin reddine karar verilmiştir.
- 448 çekişmeli boşanma dosyasında yoksulluk nafakası talebi olmadığı için bu konuda karar verilmemiştir.
- 155 dosyada dava açıldığında yoksulluk nafakası talebi olmasına rağmen ilerleyen aşamada kadın tarafından nafaka talebinden vazgeçildiği için yoksulluk nafkasına hükmedilmemiştir.

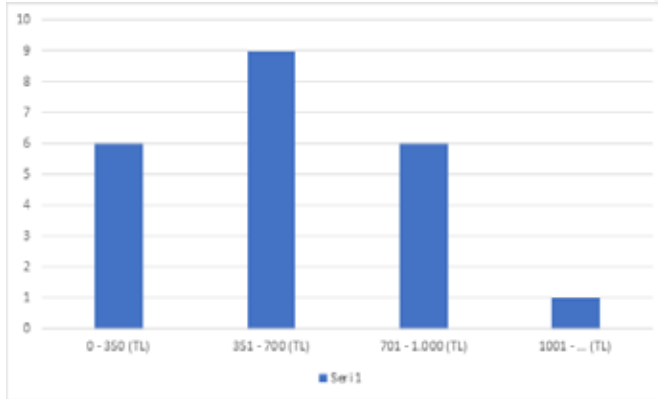
Bu bölümdeki toplam dosya adedi 903'tür.

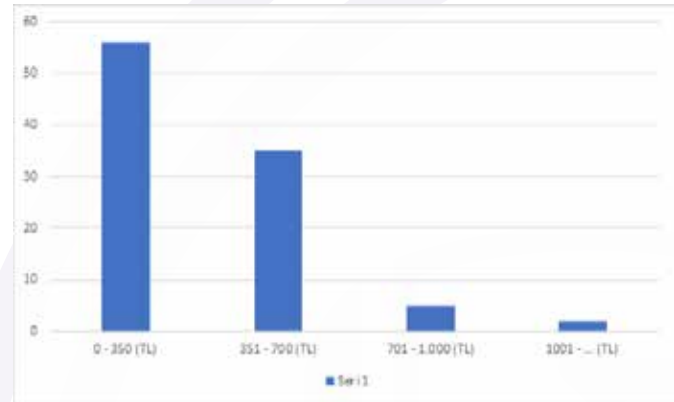
NAFAKAYA HÜKMEDİLMİŞ OLAN DOSYALAR

Neticeten nafakaya hükmedilmiş olan toplam 120 dosya olduğu görülmüştür. Bu dosyalardan verilen aylık yoksulluk nafakası miktarlarını anlaşmalı ve çekişmeli boşanma dosyaları açısından iki ayrı tabloda göstermek daha doğru olacaktır.

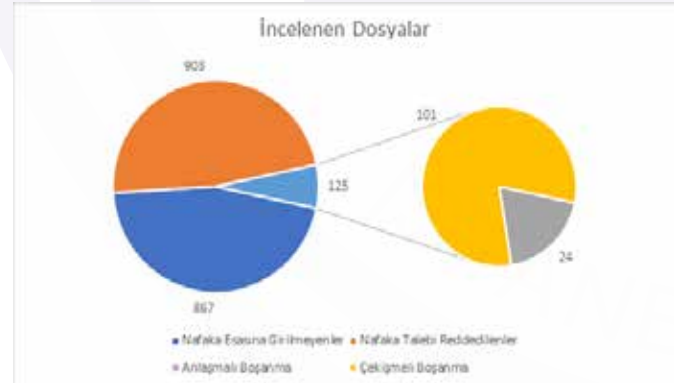
ANLAŞMALI BOŞANMA DOSYALARI

ÇEKİŞMELİ BOŞANMA DOSYALARI

Yoksulluk nafakası ile ilgili olarak işin esasına girilmiş olan toplam bin 23 dosya incelenmiş olup bu dosyaların yalnızca 125 tanesinde kadın için yoksulluk nafakasına hükmedilmiştir. Elimizdeki verilere göre dosyaların yaklaşık yüzde seksen sekizinde o ya da bu sebeple yoksulluk nafakası kararı verilmemiştir. Çekişmeli boşanma davalarında verilmiş olan yoksulluk nafakalarının ortalaması aylık 381,63 TL'ye tekabül etmektedir. Boşanmayla sonuçlanan bin 23 dosya açısından bir değerlendirme yapılacak olursa şu tespite varılmaktadır:

SONUÇ

Öncelikle hatırlanmalıdır ki incelenen dosyaların tamamı Adli Yardım atamasıyla açılmış olan boşanma dosyalarıdır. Bilindiği üzere Adli Yardım, bireylerin hak arama özgürlüklerinin önündeki engelleri aşmak ve bu özgürlüğün kullanımında eşitliği sağlamak üzere, avukatlık ücretlerini ve diğer yargılama giderlerini karşılamak üzere bulunmayanların davanın gerektirdiği yargılama giderlerinden geçici olarak bağışık tutulmalarının yanı sıra ücretsiz avukatlık hizmetlerinden yararlandırılmasıdır. Diğer bir ifadeyle araştırmaya esas alınan dosyalardaki kadınlar, üzerine kayıtlı herhangi bir gayrimenkulü olmayan, bir işi olmayan, ekonomik açıdan zorluk yaşayan yani maddi desteğe ihtiyaç duyan kadınlardır.

Yukarıdaki verilere dayanarak yapılan tespitler şöyledir.

1. Boşanmayla sonuçlanan bin 23 dosyanın 571'inde yani yaklaşık %56'sında kadınların yoksulluk nafakasını hiç talep etmemiş olduğu görülmektedir.
2. Ayrıca bu bin 23 dosyanın 155'inde yani yaklaşık % 15'lik bölümünde kadınların dava açıldığında yoksulluk nafakası talep etmelerine rağmen dava sürerken bu taleplerini geri çekmiş oldukları görülmektedir.
3. 2017 yılına ait 322 çekişmeli boşanma dosyasında baştan itibaren yoksulluk nafakası talebi hiç yokken bu sayı 2018 yılına ait dosyalarda 126'ya düşmüştür. Bu farklılıktan kadınların nafaka ile ilgili hakları konusunda giderek bilinçlendikleri sonucu çıkarılabilir.

4. Dava açıldığında yoksulluk nafakası talebi olmasına rağmen ilerleyen aşamada kadın tarafından nafaka talebinden vazgeçildiği için yoksulluk nafakasına hükmedilmeyen dosya sayısı 2017 yılına ait dosyalarda 50 iken, 2018 yılına ait dosyalarda bu sayı 105'e yükselmiştir.
5. Enflasyonun artmakta olduğu ve dolayısıyla nafaka miktarlarının her yıl bir önceki yıla göre hiç olmazsa enflasyon miktarınca artması beklenirken 2018 yılında hükmedilen aylık ortalama nafaka miktarının 2017 yılındaki aylık ortalama nafaka miktarından düşük olması ise dikkat çekici bir başka konudur. 2017 yılında çekişmeli davalarda verilmiş olan yoksulluk nafakalarının ortalaması 413 TL iken 2018 yılında bu ortalama rakam 350 TL'ye düşmüştür. Yani nafaka miktarlarında 2017'den 2018'e yaklaşık %15 oranında bir azalma vardır.
6. Bu veriler dikkat alındığında nafaka ile ilgili yasal değişikliğe ihtiyaç olmadığı, aksine nafaka tartışmalarının yönünün kadın lehine değişmesi, örneğin tahsil edilemeyen yoksulluk (ve bu arada iştirak) nafakalarının tahsil edilmesi hususunda değişiklikler yapılması gerektiği görülmektedir.
7. Son olarak önerilen süreli yoksulluk nafakası düzenlemesi konuya ilişkin mevcut Anayasa Mahkemesi kararı başta olmak üzere, Birleşmiş Milletler Kadınlara Yönelik Her Tür Ayrımcılığın Ortada Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) ve Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Sözleşmesine de (İstanbul Sözleşmesi) aykırıdır.

KONDA YOKSULLUK NAFAKASI DOSYASI

Şubat 2020

Konda
Araştırma ve
Danışmanlık A.Ş.

1. GİRİŞ

Yoksulluk nafakasını farklı açılardan ele alan bu dosya KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından 198 bileşenden oluşan Nafaka Hakkı Kadın Platformu için hazırlanmıştır.

Dosyada **2. Nafaka Hakkı** bölümünde genel olarak nafaka hakkını, kanunu ve güncel tartışmaları ele alıyoruz. İlk olarak nafaka hakkının ne olduğunu ve iştirak ve yoksulluk nafakası arasındaki farklar gibi temel tanımları ortaya koyuyor, ardından kolay bir kaynak olması için Türk Medeni Kanunu'ndaki nafakaya dair maddelere yer veriyoruz. Daha sonra yoksulluk nafakasının neden gündemde olduğuna, siyaset zemininde nafakaya dair kanunlarda düzenleme yapılmasına dair demeçlere ve kanun tasarısına dair duruma ilişkin kısaca bilgi veriyoruz.

Bir sonraki bölüm olan **3. Verilerle Evlilik, Boşanma ve Nafaka** bölümünde ilk olarak kısaca Türkiye'de kadınlarla erkeklerin demografik farklılıklarına değindikten sonra, Türkiye İstatistik Kurumu'nun ülke genelindeki evlilik ve boşanma sayılarına yer vermek suretiyle nafaka konusunu genel bir çerçeveye oturabilmeyi hedefliyoruz. Ardından bu bölümün üçüncü kısmında toplumun boşanma ve nafaka konularına bakışına yer veriyoruz. Bu kısmın bulguları KONDA'nın Ocak 2020'de ülke genelinde yaptığı saha araştırmasına dayanıyor.

KONDA'nın ülke genelinde 15 yaş üstü 3594 kişiyle yüzyüze yaptığı araştırmaya göre, öncelikle toplumun dörtte üçü eşlerin anlaşamama durumunda boşanmalarını normal buluyor. Boşanma sonrasında iştirak nafakasını da, yoksulluk nafakasını da yine toplumun çok büyük kesimi destekliyor ve her 10 kişinin 7'si ikisini birden destekliyor. Demografik özellikler üzerinden incelediğinde toplumun tüm kesimlerinin benzer düşündüğü, medeni durumları ne olursa olsun kadınların boşanmayı da, iki türlü nafakayı da erkeklerden daha fazla desteklediği ortaya çıkıyor. Nafaka fikrine en fazla karşı çıkan boşanmış erkekler ortalamada iştirak nafakasını destekliyor ve yoksulluk nafakası konusunda çekimserler denebilir.

Okumakta olduğunuz bu dosya elbette ki nafaka konusunda şimdiye dek yapılmış olan tek çalışma değil. Konu gerek hukukçuları, gerek kadın haklarını savunanları yakından ilgilendiriyor. Dosyanın **4. Boşanma Davaları ve Nafaka Hakkına Dair İncelemeler** isimli dördüncü bölümünde Kadın Dayanışma Vakfı'nın 140 dava dosyasına dayanan yoksulluk nafakası incelemesini, iki avukatın Beyoğlu Adli Yardım Birimi'nde bulunan bir kısım boşanma kararına dair hazırladığı ve yayınlanmamış olan bir raporunu ve başka iki avukatın Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na yapılan başvurular üzerine yaptıkları incelemeyi özetliyor. Bu özetler boşanma ve nafaka davalarında davanın türleri ve nitelikleri, davacı ve davalının özellikleri, nafaka kararları, çocukların velayeti, gelir ve eğitimin etkisi, evlilik sırasında şiddet gibi farklı etkenleri ortaya koyuyor.

Kadın Dayanışma Vakfı'nın gönüllü avukatlarından oluşan bir çalışma grubunun hazırladığı Yoksulluk Nafakası İncelemesi raporunda 25 yıla yayılan, 11 ilde Aile/Asliye Hukuk Mahkemelerince görülmüş 140 dosya incelenerek yoksulluk nafakası konusunda güncel verilere ulaşılmaya çalışılmış.

Rapor ilk olarak nafaka ve boşanma dosyaları içiçe olduğundan dolayı kamuoyunun bu iki konuyu birbirinden ayırmakta zorlandığını ortaya koyuyor. Sayısal bulguları özetleyecek ve ortaya çıkan resmi genel hatlarıyla çizecek olursak, boşanmaların çoğunluğunda cinsiyete dayalı şiddet epeyce yaygın ve davaları büyük çoğunlukla kadınlar açıyor. Velayet çoğunlukla kadına veriliyor ama iştirak nafakalarının ancak yüzde 70'i kabul ediliyor. Erkeklerin yarısı bu nafakaları ödemiyor. Yoksulluk nafakası taleplerinin ise ancak yarısı mahkemelerce kabul görüyor. Halbuki kadınlar eğitim ve çalışma açılarından toplumsal konum olarak erkeklerin gerisinde. Yüzde 45'inin herhangi bir geliri yok. Mahkemeler nafaka yükümlülerinin, yani boşanan erkeklerin sosyo-ekonomik durumunu sadece polis tutanaklarına dayanarak, denetlemeksizin belirliyor. Nafaka meblağlarının sadece yüzde 2'si 2000 TL'nin üstünde. Enflasyonun ve kadınların şiddetten bir an önce kurtulmak istemelerinin de etkisiyle, sonuçta nafaka olarak bahsedilen meblağlar çoğunlukla aylık 500 TL'nin altında.

Dosyadaki son bölüm, **5. Derinlemesine Görüşmeler** ise adları İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi tarafından verilen 20 kadınla – ki bu kadınlar boşanma davaları sürecinde adli yardımdan destek almışlardır- derinlemesine görüşme yapma sürecini anlatıyor ve 6'sıyla yapılan görüşmelerde ortak olarak görülen ana konuları, doğrudan alıntılarla birlikte, ortaya koyuyor. Özellikle bu bölüm nafaka konusunu kamuoyunda tartışıldığı zeminden alarak, kadınların mağduriyetlerini odağa koyacak şekilde tartışılmasına katkıda bulunmayı amaçlıyor.

Bu dosyayı Nafaka Hakkı Kadın Platformu'nun talebinden yola çıkarak hazırladık. Platformun üyesi olan kadın avukatlar, bir yandan gönüllü olarak baktıkları yoksulluk nafakası davalarında kadınların mağduriyetlerine tanık oldukları, diğer yandan nafaka hakkına dair yasa tasarısından ve nafaka konusunun kamuoyunda tartışıldığı zeminden rahatsızlık duydukları için davalarına baktıkları kadınların seslerini duyulur hale getirmek istiyorlardı. Adli yardıma başvurmuş, davaları devam eden veya tamamlanmış olan ve olası bir görüşme için telefon numarasını vermeyi kabul eden bu 20 kadının veya yakınının adları ve telefon numaralarının olduğu bir listeyi KONDA'yla paylaştılar. Başlangıçta amacımız bu kadınlarla derinlemesine görüşmeler yaparak niteliksel bir rapor hazırlamaktı. Ancak, bu 20 kadınla derinlemesine görüşme yapmanın, farklı nedenlerden dolayı tahminimizden çok daha zor olduğunu gördük. **5.1 Kadınlarla Görüşmeye Çalışma Süreci** bölümünde, görüşmeleri yapan Adalet Çavdar'ın kaleminden de okuyabileceğiniz gibi, bu kadınların bazılarıyla gündelik yaşamları, çalışma hayatları ve ailelerine karşı sorumluluklarından dolayı, bazılarıyla ise korktukları ve görüşmenin dava sürecini olumsuz etkileyeceği endişesi taşıdıkları için görüşme yapmak mümkün olmadı. Görüşülebilecek kadınların havuzunu genişleterek daha uzun bir süre içinde 20 görüşmeyi bir şekilde tamamlayabilirdik. Ancak bunun yerine yoksulluk nafakasını farklı vehçeleriyle ele alıp, nafaka konusunda farkındalık yaratmamıza yardımcı olacak kapsamlı bir dosya hazırlama yoluna gittik.

2. NAFKA HAKKI

2.1 Nafaka Hakkı Nedir? Yoksulluk Nafakası Nedir?

Nafaka kelimesinin kökeni Arapça'dan geliyor. Gider, harcama, bedel anlamına gelen kelime, İslam hukukunda eşin geçimi için harcanan tutar anlamını taşıyor. Bir kavram olarak hayatımızda oldukça büyük yer kaplayan aileyi oluşturan bireylerin boşanması durumunda ekonomik olarak zorluk çekecek eşe diğer eşin mali açıdan destek olması. Kanunun öngördüğü tutar ve koşulda kişisel bir hak ve herhangi bir koşulda devredilemez.

Nafaka; tedbir, yoksulluk, iştirak ve yardım nafakası olmak üzere dörde ayrılır. Boşanma davası devam ederken ya da davanın sona ermesiyle ekonomik zorluğa düşecek olan tarafa, diğer tarafın kendisi ve velayeti altındaki çocukların geçimlerini sürdürebilmeleri adına verilen/talep edilen maddi destektir.

Boşanma davasının açıldığı günden başlayarak dava süresince eş ve çocuğa ödenmesi gereken nafakaya TEDBİR nafakası, boşanma davasının bitip kesinleşmesinden sonra eş için ödenen nafakaya YOKSULLUK, çocuk için ödenen nafakaya da İŞTİRAK nafakası denir.

1988 yılına kadar Türk Medeni Kanunu'nda bir yıl süre ile verilen Yoksulluk Nafakası, 1988 yılı sonrasında süresiz olarak istenebilir hâle gelmiştir. Mevcut Medeni Kanun ile nafaka bağlanan kişinin evlenmesi, taraflardan birinin vefatı ya da nafaka bağlanan kişinin haysiyetsiz bir hayat sürmesi halinde ortadan kalkıyor ve devredilemiyor. Taraflardan birinin boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi ve daha ağır kusurlu olmaması göz önünde bulunduruluyor. Nafaka bağlanan kişinin gelirinin asgari ücret olması nafaka almasına ya da nafaka ödeyen kişinin gelirinin asgari ücret olması nafaka ödemesine engel değil.

2.2 Türk Medeni Kanunu'na Göre Nafaka

Türk Medeni Kanunu'nda yer alan nafaka ile ilgili maddeleri¹ aşağıda sıralanmıştır.

Geçici önlemler

Madde 169- Boşanma veya ayrılık davası açılınca hâkim, davanın devamı süresince gerekli olan, özellikle eşlerin barınmasına, geçimine, eşlerin mallarının yönetimine ve çocukların bakım ve korunmasına ilişkin geçici önlemleri re'sen alır.

Bu, "tedbir nafakası"dır

Boşanmada tazminat ve nafaka

I. Maddî ve manevî tazminat

Madde 174- Mevcut veya beklenen menfaatleri boşanma yüzünden zedelenen kusursuz veya daha az kusurlu taraf, kusurlu taraftan uygun bir maddî tazminat isteyebilir. Boşanmaya sebep olan olaylar yüzünden kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf, kusurlu olan diğer taraftan manevî tazminat olarak uygun miktarda bir para ödenmesini isteyebilir.

II. Yoksulluk Nafakası

Madde 175- Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir.

Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz.

III. Tazminat ve nafakanın ödenme biçimi

Madde 176- Maddî tazminat ve yoksulluk nafakasının toptan veya durumun gereklerine göre irat biçiminde ödenmesine karar verilebilir. Manevî tazminatın irat biçiminde ödenmesine karar verilemez. İrat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafaka, alacaklı tarafın yeniden evlenmesi ya da taraflardan birinin ölümü hâlinde kendiliğinden kalkar; alacaklı tarafın evlenme olmaksızın fiilen evliymiş gibi yaşaması, yoksulluğunun ortadan kalkması ya da haysiyetsiz hayat sürmesi hâlinde mahkeme kararıyla kaldırılır. Tarafların malî durumlarının değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hâllerde iradın artırılması veya azaltılmasına karar verilebilir. Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen maddî tazminat veya nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

IV. Yetki

Madde 177- Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

Çocuklar bakımından ana ve babanın hakları

I. Hâkimin takdir yetkisi

Madde 182 - Mahkeme boşanma veya ayrılığa karar verirken, olanak bulundukça ana ve babayı dinledikten ve çocuk vesayet altında ise vasinin ve vesayet makamının düşüncesini aldıktan sonra, ana ve babanın haklarını ve çocuk ile olan kişisel ilişkilerini düzenler. Velâyetin kullanılması kendisine verilmeyen eşin çocuk ile kişisel ilişkisinin düzenlenmesinde, çocuğun özellikle sağlık, eğitim ve ahlâk bakımından yararları esas tutulur. Bu eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır. Hâkim, istem hâlinde irat biçiminde ödenmesine karar verilen bu giderlerin gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

¹ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf> (Link en son 22 Aralık 2019 tarihinde açılmıştır.)

Çocukların bakım ve eğitim giderlerini karşılama

I. Kapsamı

Madde 327- Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderler ana ve baba tarafından karşılanır. Ana ve baba, yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamalar yapılmasını gerektirdiği takdirde ya da olağan dışı herhangi bir sebebin varlığı hâlinde, hâkimin izniyle çocuğun mallarından onun bakım ve eğitimine yetecek belli bir miktar sarfedebilirler.

II. Süresi

Madde 328- Ana ve babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına kadar devam eder. Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.

III. Dava hakkı

Madde 329- Küçüğe fiilen bakan ana veya baba, diğerine karşı çocuk adına nafaka davası açabilir. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçük için gereken hâllerde nafaka davası, atanacak kayyım veya vasi tarafından da açılabilir. Ayırt etme gücüne sahip olan küçük de nafaka davası açabilir.

IV. Nafaka miktarının takdiri

Madde 330- Nafaka miktarı, çocuğun ihtiyaçları ile ana ve babanın hayat koşulları ve ödeme güçleri dikkate alınarak belirlenir. Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun gelirleri de göz önünde bulundurulur. Nafaka her ay peşin olarak ödenir. Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir.

V. Durumun değişmesi

Madde 331- Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır.

Geçici önlemler

I. Genel olarak

Madde 332- Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır. Soybağı tespit edilirse, davalının, uygun nafaka miktarını depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verilebilir.

II. Babalığın tespitinden önce

Madde 333- Babalık davası ile birlikte nafaka istenir ve hâkim, babalık olasılığını kuvvetli bulursa, hükümden önce çocuğun ihtiyaçları için uygun bir nafakaya karar verebilir.

Güvence verilmesi

Madde 334- Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.

A. Nafaka yükümlüleri

Madde 364- Herkes, yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan üstsoyu ve altsoyu ile kardeşlerine nafaka vermekle yükümlüdür. Kardeşlerin nafaka yükümlülükleri, refah içinde bulunmalarına bağlıdır. Eş ile ana ve babanın bakım borçlarına ilişkin hükümler saklıdır.

B. Dava hakkı

Madde 365- Nafaka davası, mirasçılıktaki sıra göz önünde tutularak açılır. Dava, davacının geçinmesi için gerekli ve karşı tarafın malî gücüne uygun bir yardım isteminden ibarettir. Nafakanın, yükümlülerin bir veya birkaçından istenmesi hakkaniyete aykırıysa hâkim, onların nafaka yükümlülüğünü azaltabilir veya kaldırabilir. Dava, nafaka alacaklısına bakmakta olan resmî veya kamuya yararlı kurumlar tarafından da açılabilir. Hâkim, istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir. Yetkili mahkeme, taraflardan birinin yerleşim yeri mahkemesidir.

C. Korunmaya muhtaç kişiler

Madde 366- Korunmaya muhtaç kişilerin bakımı, bununla yükümlü kurumlar tarafından sağlanır. Bu kurumlar, yaptıkları masrafları nafaka yükümlüsü hısımlardan isteyebilirler.

2.3 Yoksulluk Nafakasına Dair Tartışmalar

Uzun bir süredir yoksulluk nafakası ile ilgili sınırlandırma girişimleri dile getiriliyor. Resmi olarak ilk kez en üst düzeyde 2016'da Mecliste kurulan, kısaca Boşanma Komisyonu olarak bilinen, Aile Bütünlüğünü Olumsuz Etkileyen Unsurlar ile Boşanma Olaylarının Araştırılması ve Aile Kurumunun Güçlendirilmesi İçin Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu'nda yer aldı. Bu mesele Komisyon sırasında ve sonrasında çıkan raporda² ilk olarak gündeme getirilmiştir. Komisyon asıl olarak nafakanın sınırlandırılmasını isteyenleri dinleyerek konuyu rapora dahil etmiştir. Ekim 2018 tarihinde Adalet Bakanlığı ve Aile Bakanlığı tarafından düzenlenen Nafaka Çalıştay'ında Adalet Bakanı "Süresiz nafaka yükümlülüğünün mağduriyet oluşturduğunu" ifade etmiştir. Bu çalıştaydan sonra konu günümüze kadar sürekli ve yoğun biçimde gündemde tutulmuştur.

Mayıs 2019'da Adalet Bakanı Abdülhamit Gül'ün "Süresiz nafaka adil değil, hakkaniyet ve adalet ölçüsü içerisinde düzenlenmesi gerekir." demesi nafaka tartışmalarını yeniden gündeme taşımıştı.³ Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk, yine Mayıs 2019 tarihinde MHP'nin "Nafakada beş yıllık sınır" önerisine "Nafakaya beş yıllık sınır getirilmesi kadını mağdur eder. Sistemin kimseyi mağdur etmemesi gerekiyor. Kimseyi mağdur etmeyen bir sistem arayışındayız. Bu hassasiyetle yürüttüğümüz çalışma tamamlandıktan sonra teklif olarak TBMM'ye sunulacak." diyerek öneriye karşı çıkmıştı.⁴ Bu tartışmalar sırasında özellikle sosyal medyada boşanan erkeklerin nafaka mağduriyetlerini dile getirmesi tartışmaların sıcak kalmasına sebep oldu. Yoksulluk nafakası örneklerinde özellikle gelir düzeyi yüksek olan kişilerin ödedikleri nafakaların örnek olarak verilmesi ise asıl meselenin üstünün kapatılmasına neden oldu.

Cumhurbaşkanlığı İlk Yüz Günlük İcraat Programı içerisinde "süresiz nafaka" yasaının düzenleneceği ve bu mağduriyetin giderileceği açıklanmıştı. Lakin bu düzenleme gelmedi. Aralık 2019'da Cumhurbaşkanı tarafından Yargı Reformu'nun ikinci paketi içerisinde süresiz nafakanın olduğu duyuruldu.

Yoksulluk nafakasına süre sınırının getirilmesi ve ödenmeyen nafakalar için hapis cezasının kaldırılması tartışmaların temelini oluşturuyor.

² <https://acikerisim.tbmm.gov.tr/bitstream/handle/11543/3122/ss399%5b1%5d.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Erişim 27 Şubat 2020)

³ <https://www.cnnturk.com/turkiye/son-dakika-bakan-gulden-suresiz-nafaka-aciklamasi> (Erişim 27 Şubat 2020)

⁴ <https://www.ntv.com.tr/turkiye/bakan-selcuk-mhpnin-nafaka-teklifini-degerlendirdi,soK2JYswZE2-MdNFTVxM7Q> (Erişim 27 Şubat 2020)

<https://www.dailymotion.com/video/x746rav> (Erişim 27 Şubat 2020)

3. VERİLERLE EVLİLİK, BOŞANMA VE NAFKA

3.1 Türkiye'de Kadın ve Erkek

TÜİK verilerine göre Türkiye'de 2018 yılında göre erkek nüfusu 41.139.980 kişi, kadın nüfusu 40.863.902 kişi.

Türkiye'de 2017 yılında, 25 ve daha yukarı yaşta olan ve en az bir eğitim düzeyini tamamlayanların toplam nüfus içindeki oranı %89,5 iken, bu oran erkeklerde %95,5, kadınlarda ise %83,6.

Hane halkı işgücü araştırması sonuçlarına göre; 2017 yılında, Türkiye'de 15 ve daha yukarı yaştaki istihdam edilenlerin oranı %47,1 olup, bu oran erkeklerde %65,6, kadınlarda ise %28,9.

Eğitim durumuna göre işgücüne katılım oranı incelendiğinde; kadınların eğitim seviyesi yükseldikçe işgücüne daha fazla katıldıkları görülüyor. Okuryazar olmayan kadınların işgücüne katılım oranı %15,9, lise altı eğitimli kadınların işgücüne katılım oranı %27,7, lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %34,3, mesleki veya teknik lise mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %42,6, yükseköğretim mezunu kadınların işgücüne katılım oranı %72,7.

İş ve aile yaşamının uyumu 2018 araştırması sonuçlarına göre; istihdamda olan 18-64 yaş grubundaki bireylerin %46,9'unun çocuk veya akrabaya bakım sorumluluğu bulunurken bu oran erkeklerde %48,1, kadınlarda ise %44,2. Diğer taraftan, işgücüne dahil olmayanların %38,7'sinin bakım sorumluluğu bulunurken, erkeklerde bu oran %14,8, kadınlarda ise %45,9.

Türkiye, Dünya Ekonomik Forumu 2018 Küresel Cinsiyet Eşitliği Uçurumu Endeksi'ne göre 149 ülke arasında 130. sırada yer alıyor.⁵

⁵ <https://www.weforum.org/reports/the-global-gender-gap-report-2018> (Erişim 27 Şubat 2020)

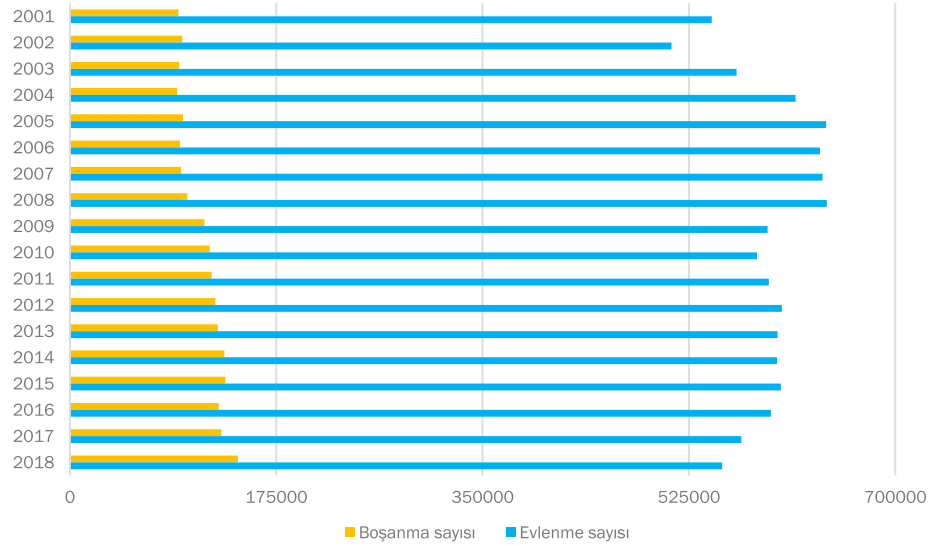
3.2 TÜİK Verilerinde Evlilik ve Boşanma

Türkiye'de boşanmayı genel bir çerçeveye oturtmak için Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) ilk olarak evliliğe dair verilerine kısaca göz atmakta fayda var. Aşağıdaki tablo 2018'deki evlilikler hakkında sayısal veriler sağlıyor.

TÜİK verilerinde göre 2018 yılında evlilik	
Evlilik sayısı	553.202
Erkeklerin ortalama evlenme yaşı	27,8
Kadınların ortalama evlenme yaşı	24,8
Yabancı gelin sayısı	22.743
Yabancı damat sayısı	4.119

Aşağıdaki grafikte de gösterildiği gibi, yıllar içinde nüfusun artmasına rağmen evlilik sayılarının artmadığı, yaklaşık olarak 600 bin mertebesinde kaldığı, hatta son 4 yılda azaldığı görülüyor. Halbuki boşanmalar gözle görülür biçimde artıyor. 2001 yılında 90 bin mertebesine boşanma olurken, 2018 yılında bu sayı 150 bin mertebesine çıkmış durumda. 2001'den 2018'e olan 17 yıllık sürede yaklaşık 2 milyon boşanma olmuş. Dolayısıyla her boşanmada iki taraf olduğu düşünüldüğünde boşanma konusunun ülkede yaklaşık olarak 4 milyon kişiyi veya daha doğru bir ifadeyle 4 milyon aileyi ilgilendirdiğini söyleyebiliriz.

Türkiye'de evlenme ve boşanma sayıları

Evllenme sayısı, kaba evlenme hızı, boşanma sayısı ve kaba boşanma hızı				
Yıl	Evllenme sayısı	Kaba evlenme hızı (%) ⁶	Boşanma sayısı	Kaba boşanma hızı (%) ⁷
2001	544.322	8,35	91.994	1,41
2002	510.155	7,73	95.323	1,44
2003	565.468	8,47	92.637	1,39
2004	615.357	9,10	91.022	1,35
2005	641.241	9,37	95.895	1,40
2006	636.121	9,18	93.489	1,35
2007	638.311	9,10	94.219	1,34
2008	641.973	9,04	99.663	1,40
2009	591.742	8,21	114.162	1,58
2010	582.715	7,97	118.568	1,62
2011	592.775	7,99	120.117	1,62
2012	603.751	8,03	123.325	1,64
2013	600.138	7,88	125.305	1,65
2014	599.704	7,77	130.913	1,70
2015	602.982	7,71	131.830	1,69
2016	594.493	7,50	126.164	1,59
2017	569.459	7,09	128.411	1,60
2018	553.202	6,80	142.448	1,75

Kaynak: Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü

⁶ Her 1000 kişilik nüfusa denk gelen evlenme sayısıdır.

⁷ Her 1000 kişilik nüfusa denk gelen boşanma sayısıdır.

Aşağıdaki grafik / tablo, 2017'de ve 2018'de boşanmayla sonuçlanan evliliklerin kaç yıl sürdüğünü gösteriyor. Evliliklerin üçte birinden fazlasının ilk 5 yılda bittiği, büyük çoğunluğunun 1 ila 15 yıl sürdüğü anlaşılıyor. Evlilik süresi, nafakayı sınırlandırma tartışmalarının bu süreye bağlı olarak gündeme geldiği için önemli ve evli kalınan yıl sayısı kadar nafaka hükmedilmesi tartışmaları yapılıyor.

Evlilik süreleri	2017		2018	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
1 yıldan az	4074	3,2	4205	3,0
1 - 5 yıl	45647	35,5	49307	34,6
6 -10 yıl	26599	20,7	29099	20,4
11 - 15 yıl	18485	14,4	21378	15,0
16 - 20 yıl	14229	11,1	15910	11,2
21 - 25 yıl	9131	7,1	10602	7,4
26+ yıl	10107	7,9	11778	8,3
Bilinmeyen	139	0,1	169	0,1
Toplam	128411	100	142448	100

3.3KONDA Bulgularıyla Toplumun Boşanma ve Nafakaya Bakışı

KONDA olarak Ocak 2020'nin ilk haftasonunda ülke genelinde yaptığımız saha araştırmasında boşanma ve nafaka konusuna dair üç soru ekledik ve toplum genelinin bu konulara bakışını ölçtük. Her ne kadar nafakaya dair kanunlar nafaka veren ve alan tarafların cinsiyetlerini belirtmese de ve iki türlü işleyebilse de, biz sorularımızın saha sırasında anlaşılabilir olması açısından nafaka veren tarafın erkek/baba, alan tarafın da kadın/anne olduğunu varsaydık.

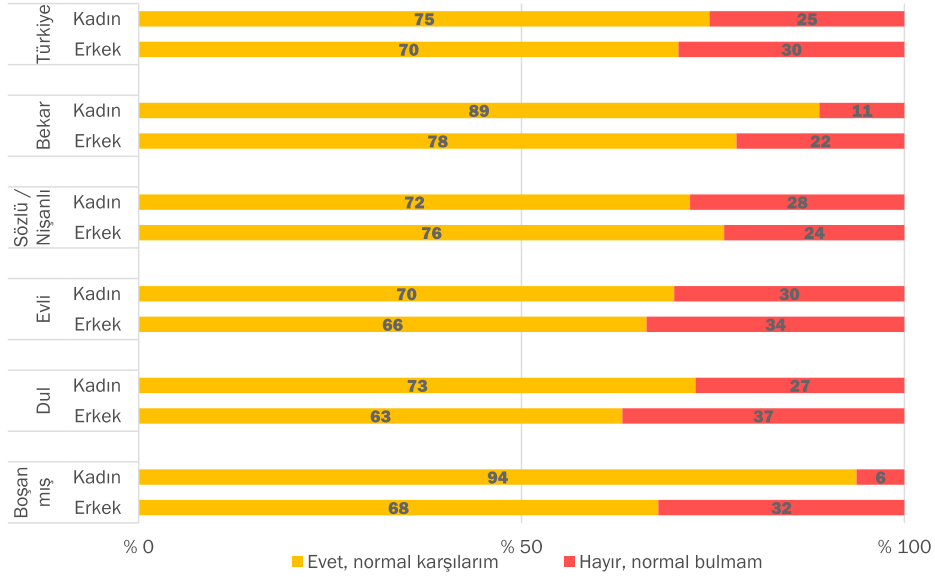
Araştırma kapsamında, ülke genelinde 29 ilde 15 yaş ve üzeri 3594 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşüldü. Yarısı kadın, yarısı erkek olan bu kişilerin yüzde 67'si, yani her üç kişinin biri evli, yüzde 24'ü bekar, yüzde 4,8'i dul, yüzde 1,8'i boşanmış ve yine yüzde 1,8 sözlü veya nişanlıydı. Görüştüğümüz bu kişilerin yüzde 67'sinin en az bir çocuğu ve yüzde 41'inin halen 18 yaşının altında olan çocuğu veya çocukları bulunuyor.

Toplumun yüzde 72'si, yani her 4 kişinin 3'ü eşlerin anlaşamaması durumunda boşanmayı normal karşıladığını belirtiyor.

Kızınız/oğlunuz/kendiniz için, aile içinde eşler anlaşamıyorsa boşanmak en iyisidir der ve boşanmayı/boşanmasını normal karşılar mısınız?	Yüzde
Evet, normal karşılarım	72,3
Hayır, normal bulmam	27,7
Toplam	100,0

Kadınların yüzde 74'ü boşanmayı normal karşılarken bu oranın erkeklerde yüzde 70'e düştüğünü görüyoruz. Yaş arttıkça boşanmaya karşı negatif hislerin arttığını söyleyebiliriz. 18-32 yaş arasındaki kişilerin yüzde 76'sı boşanmayı normal karşılarken, 33-48 yaş aralığında bu oran yüzde 72'ye, 49 yaş ve üzerinde ise yüzde 69'a düşüyor. Eğitim seviyesi arttıkça boşanmayı normal karşılamının arttığını görüyoruz. Lise altı eğitilmiş olanların yüzde 65'i boşanmayı normal karşılarken, bu oran lise mezunlarında yüzde 78'e, üniversite mezunlarında ise yüzde 84'e yükseliyor.

Eşler anlaşamıyorsa boşanmak en iyisidir der ve boşanmayı normal karşılar mısınız?

Medeni durumu cinsiyete göre ayırıp incelediğimizde her grupta, yani medeni durumu ne olursa olsun kadınların boşanmayı erkeklere göre daha normal karşıladığını görüyoruz. Boşanmış kadınların yüzde 94'ü bu durumu normal karşılayacağını ifade ederken, boşanmış erkeklerde bu oran yüzde 68.

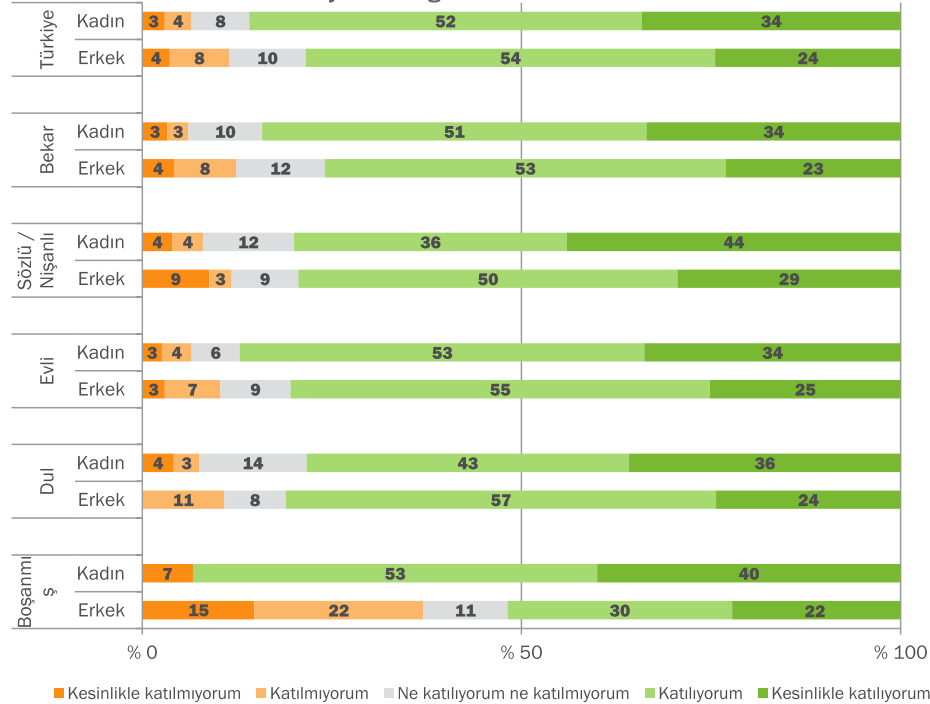
Boşandıktan sonra ortaya çıkan iki türlü nafaka konusunu, yani iştirak nafakası ve yoksulluk nafakasını ayrı ayrı ele aldık. İştirak nafakasına dair okuduğumuz "Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır" ifadesine toplumun yüzde 82'si katıldı ve iştirak nafakasını destekledi. Yoksulluk nafakasına destek de oldukça yüksek çıktı: Yüzde 76 "Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir" ifadesine katıldığını veya kesinlikle katıldığını belirtti.

Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	3,3
Katılmıyorum	5,7
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	9,0
Katılıyorum	52,9
Kesinlikle katılıyorum	29,1
Toplam	100,0

Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandıği kocası nafaka ödemelidir.	Yüzde
Kesinlikle katılmıyorum	4,2
Katılmıyorum	7,9
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	11,8
Katılıyorum	49,9
Kesinlikle katılıyorum	26,2
Toplam	100,0

İştirak nafakası uygulamasına kişilerin cinsiyet, yaş, eğitim, medeni durumu, nerede büyüdüğü, çocuğu olup olmadığı gibi özellikleri ne olursa olsun, toplumun tüm kesimleri yüksek oranlarda destek veriyor.

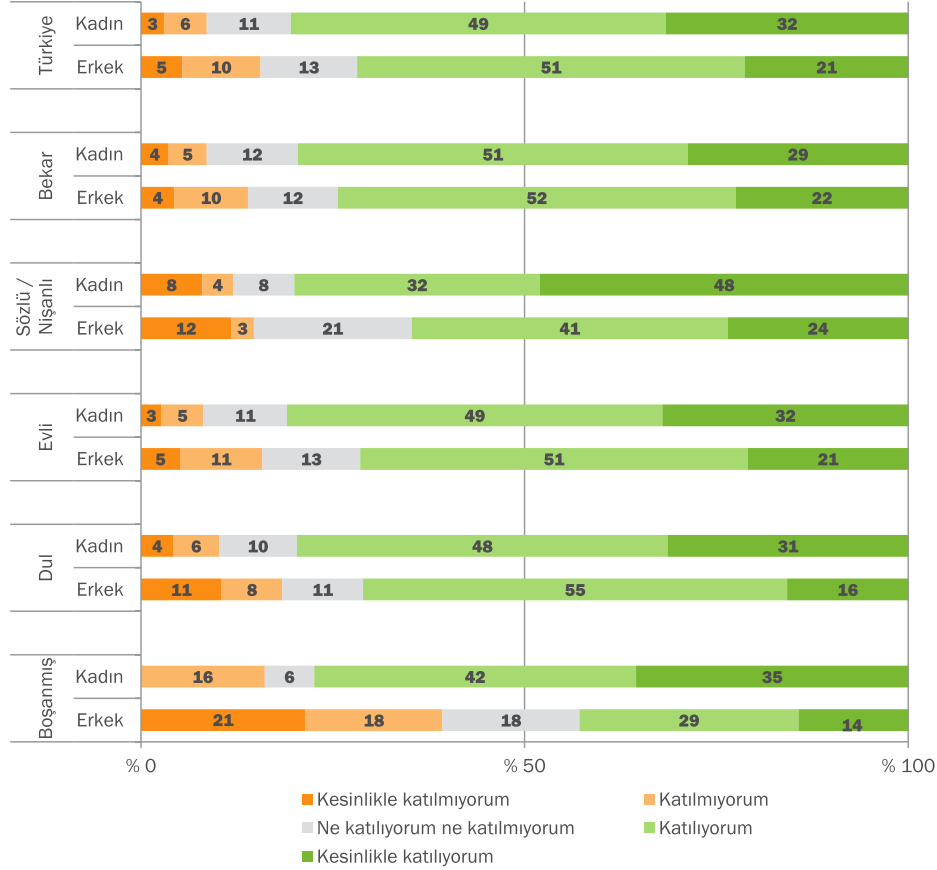
Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.

İştirak nafakasının yasalarla güvence altına alınmasına kadınların yüzde 86'sı katıldığını veya kesinlikle katıldığını ifade ederken, bu oran erkeklerde yüzde 78. Medeni duruma göre incelediğimizde bekar kadınların yüzde 85'i önermeye katılırken, bekar erkeklerde bu oran yüzde 76. Konunun asıl muhatabı olan boşanmış kişilere baktığımızda kadınların yüzde 93'ü bu önermeye katılırken, erkeklerde bu oran yüzde 52. Ancak boşanmış kişilerin örnekleme oldukça az sayıda kişiyi ifade ettiğini belirtmekte fayda var.

Yoksulluk nafakasına dair “Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.” önermesine verilen cevapları demografik özellikler üzerinden incelediğimizde de iştirak nafakasında olduğu gibi toplumun tüm kesimleri fikri oldukça yüksek oranlarda destekliyor.

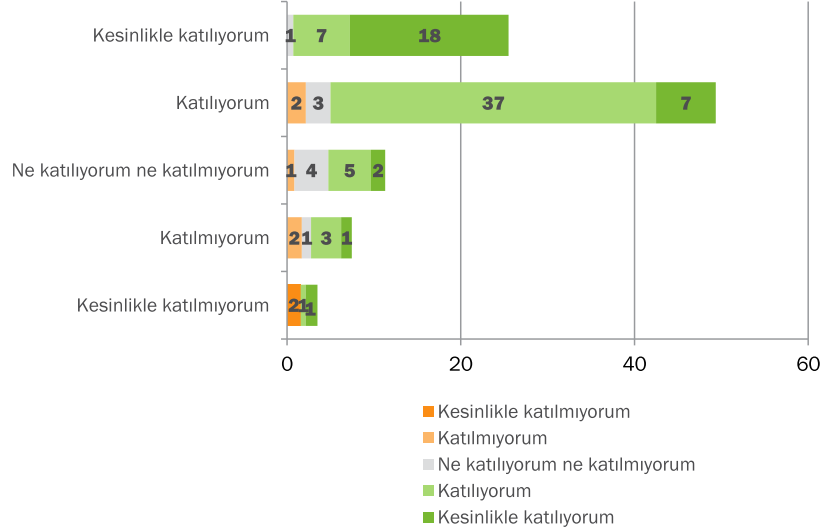
Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.

Medeni durumla birlikte incelediğimizde kadınların tüm gruplarda bu önermeye erkeklerden daha fazla katıldığını ifade edebiliriz. Bekar kadınların yüzde 80'i katıldığını veya kesinlikle katıldığını ifade ederken, bekar erkeklerde bu oran yüzde 74. Boşanmış kadınların yüzde 77'si önermeye kesinlikle katıldığını veya katıldığını ifade ederken, boşanmış erkeklerde bu oran yüzde 43. Görüşülen boşanmış erkek sayısı düşük olsa da yarısından fazlasının yoksulluk nafakasını ödemek istemediği yönünde ipucu elde ettiğimizi ifade edebiliriz.

Yoksulluk Nafakası ve İştirak Nafakası

Boşandıktan sonra çocuk yetişkin olana kadar babanın nafaka ödemesi yasalarla güvence altına alınmalıdır.

Boşanmada maddi imkanı olmayan kadına, ihtiyaç duyduğu sürece boşandığı kocası nafaka ödemelidir.

İştirak nafakası ve yoksulluk nafakası konularındaki görüşlerin bir arada analizine göre, ikisini birden destekleyenler (“kesinlikle katılıyorum” veya “katılıyorum” cevabı verenlerin), yüzde 70 oranında. Diğer bir deyişle her 10 kişinin 7’si ikisini birden destekliyor ve toplumun nafaka konusunda tavrının oldukça net olduğu anlaşılıyor. Dolayısıyla toplumda genel olarak boşanmaya karşı bir direnç olmadığı ve bu dosyada ele alınan yoksulluk nafakası konusunda kadının desteklenmesi gerektiğine dair güçlü bir inanç olduğu anlaşılıyor.

4. BOŞANMA DAVALARI VE NAFKA HAKKINA DAİR İNCELEMELER

4.1 Kadın Dayanışma Vakfı Yoksulluk Nafakası İncelemesi

Bu bölümdeki bilgiler Kadın Dayanışma Vakfı'nın hazırladığı ve Kasım 2019'da kamuoyuna duyurduğu rapordan alınmıştır.⁸

1993 yılında kadına yönelik şiddet ve bu şiddetin temelindeki toplumsal cinsiyet eşitsizliğiyle mücadele etmek üzere kurulan Kadın Dayanışma Vakfı'nın gönüllü avukatlarından oluşan bir çalışma grubunun hazırladığı Yoksulluk Nafakası İncelemesi raporunda 11 ilde⁹ Aile/Asliye Hukuk Mahkemelerince görülmüş 140 adet boşanma davası ile beraber ya da boşanma davası sonrası açılan nafaka davası ile yardım nafakası dosyası incelenerek yoksulluk nafakası konusunda güncel verilere ulaşılmaya çalışılmış.

Nafaka ve boşanma içiçe olduğu için kamuoyu birbirinden ayırmakta zorlanıyor

Yoksulluk nafakası araştırmasında incelenen 140 dava dosyasının; 14'ü nafaka davası (nafakanın artırılması, nafakanın kaldırılması, tedbir nafakası ve yardım nafakası davaları), 126 tanesi boşanma davası, 121 tanesi çekişmeli boşanma davası, 5 tanesi anlaşmalı boşanma davasıdır. 121 çekişmeli boşanma dosyasının 13 tanesi başta çekişmeli açılıp sonra anlaşmalı boşanmaya dönüşmüş, 5 anlaşmalı boşanma dosyasının ise 1 tanesi başta anlaşmalı olarak açılıp sonra çekişmeli boşanmaya dönüşmüştür. 14 nafaka dosyasından 2 tanesi kız çocuklarının babalarına karşı açtıkları yardım nafakası davalarıdır. Dosya incelemesinde kamuoyunda ve yoksulluk nafakası tartışması içinde nafaka taleplerinin birbirinden ayırmada yaşanan güçlüğü, nafakanın boşanma davalarının içinde ve ayrıca dava açılarak talep edilmesinin, bakım ve yardım nafakası olarak farklı şekillerde talep edilmesinin ve birden fazla bakım nafakasının özellikle müşterek çocuğun varlığı halinde aynı anda talep edilmesinin bir sonucu olduğu gözlemlenmiştir.

Davalara zaman, dava ve talep çeşidi bakımından geniş bir çeşitliliğe sahip

Araştırmada ulaşılan dava dosyaları 1994 ila 2019 tarihleri arasında açılan davaları kapsamaktadır. Davalara ilişkin kararlar ise 1995 ila 2019 yılları arasında verilmiş ve çoğunluğu (96 dosya) kesinleşmiş davalardır. Dolayısıyla araştırma 25 yıllık bir süreçte 11 farklı ilde görülen nafakaya ilişkin davaları kapsamaktadır. Davaların içeriklerine bakıldığında 140 davadan sadece 14 tanesinin doğrudan nafaka davası olarak açıldığı, geri kalan 126 dava dosyasının boşanma davası olduğu görülmektedir. Bu dosyalardan 18'i baştan veya sonradan anlaşmalı boşanma davası dosyalarıdır. Araştırma yasama sürecinde yoksulluk nafakasına ilişkin tartışmaya katkı sunabilmek amacıyla iki ay gibi kısa bir sürede hazırlanmasına rağmen, araştırmanın içerdiği örneklem zaman, dava ve talep çeşidi bakımından geniş bir çeşitliliğe sahiptir.

⁸ Yoksulluk Nafakası İncelemesi (Sosyo-hukuki bir inceleme) / Kadın Dayanışma Vakfı / Yazar: F. Ceren Akçabay / Araştırma Koordinatörü ve Yayına Hazırlayan: Huriye Karabacak / Kasım 2019 Ankara <http://kadinlaricin hukuk.org/wp-content/uploads/2019/12/Yoksulluk-Nafakas%C4%B1-Raporu.pdf> (Erişim 27 Şubat 2020)

⁹ Ankara, Adana, Antalya, Balıkesir, Çorum, Düzce, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Mersin, Van

Cinsiyete dayalı şiddet yaygın

Araştırmada boşanma ve nafaka davaları ile cinsiyete dayalı şiddet arasında önemli bir ilişki tespit edilmiştir. İncelenen boşanma davası dosyalarının yüzde 40 gibi önemli bir oranı şiddetli geçimsizlik iddiası ve yüzde 36,5'i evlilik birliğinin sarsılması iddiası ile açılmıştır. TMK 162. maddede özel boşanma nedeni olarak yer verilen ve kanun uyarınca ağır şiddet gerekçe gösterilerek “hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış” nedeniyle açılan boşanma davaları incelenen dosyaların yüzde 1,4'ünü oluşturmaktadır. Diğer boşanma sebepleri ise yüzde 12,8 oranındadır. Boşanma sebepleri farklılık göstermesine ve farklı şekilde ifade edilmesine rağmen incelenen dosyaların yüzde 82,9 gibi büyük bir oranında kadına yönelik şiddet iddiası mevcuttur.

Karşılaştırmalı incelemeler kadının eğitim durumu düştükçe kadına yönelik şiddetin artış gösterdiğini ortaya koymaktadır. Söz konusu şiddet iddialarının yüzde 75,7'si psikolojik şiddet, yüzde 47,1'i ekonomik şiddet, yüzde 52,1'i fiziksel şiddet, yüzde 15,7'si ise cinsel şiddettir. Bazı dava dosyalarında ise diğer şiddet türlerinin yanında dijital şiddet iddiaları da mevcuttur. Dijital şiddet iddialarının oranı yüzde 5,7'dir. Birçok dosyada kadınlar, eşlerinin kendilerini öldürmek için camdan atmaya çalıştığını, hamileyken fiziksel şiddet gördüklerini, müşterek çocuklarının cinsel yönden istismar edildiğini, erken yaşta ve zorla evlendirildiklerini ve evlilik içi tecavüze maruz kaldıklarını dile getirerek farklı şiddet iddialarında bulunmuşlardır. İncelenen dava dosyalarının yüzde 9,3'ünde 6284 sayılı Kanununun uygulaması doğrultusunda verilmiş kararlara rastlanmıştır. Dava dosyalarının yalnızca yüzde 21,4'ünde ise boşanma konusu olaylara ilişkin ceza soruşturması yahut kovuşturması mevcuttur.

Dava açanlar da masrafları ödeyenler de kadın olma eğiliminde

İncelenen davaların büyük bölümü kadınlar tarafından açılmıştır. Toplam dosya sayısının yüzde 76,4'ünü kadınların, yüzde 16,4'ünü ise erkeklerin açtığı davalar oluşturmaktadır. Davaların yüzde 7,1'i ise karşılıklı olarak açılmıştır. Dava dosyalarından yüzde 32,1'ini maddi imkansızlıklardan kaynaklanan başvurular sonucunda adli yardım dosyası olarak baroların atadığı avukatları açmıştır. İncelenen ve masraflara ilişkin bilgi verilen dosyalardaki dava masraflarının ise yüzde 52,9'u kadınlar; yüzde 17,9'u ise erkekler tarafından ödenmiştir. Yargılama masrafları bakımından adli yardıma hükmedilen dosyaların oranı ise yüzde 23,6'dır. Adli yardım al(a)mayanlar bakımından ise davalar açılırken ve dava süresince ödenmesi zorunlu mahkeme masraflarının genellikle bağlanan nafaka miktarlarından çok daha yüksek olduğu göze çarpmaktadır.

Dosyalarda davaya konu evliliklerin süresi değişkenlik göstermektedir. İncelenen dava dosyalarının içinde 1 yıldır evli bulunan çiftlerin açtığı davalar olduğu gibi 54 yıldır evli bulunan çiftler de vardır. Davalara taraf kadınların davaların açıldığı tarihteki yaşları 19 ila 78 arasında değişirken, erkeklerin yaşları ise 24 ila 74 arasındadır. Evliliğin ilk on senesi içinde dava açanların oranı yüzde 47,5'tir. Dosyalara taraf kadınların içinde üç ve erkeklerin arasında bir engelli kişi vardır.

Davalara taraf kadınlar daha eğitimsiz, daha az çalışıyor ve yüzde 45'inin herhangi bir geliri yok

Davaya taraf eşlerin eğitim ve meslek durumları ile gelir düzeylerini ele alacak olursak, araştırmada ulaşılan veriler ülke verileriyle uyumlu bir şekilde kadınının eğitim, meslek ve gelir

durumlarının erkeklerin çok gerisinde olduğunu ortaya koymaktadır. Araştırma kapsamında incelenen dosyalarda davalara taraf olan kadınların toplumsal konumları genel itibariyle erkeklerden geridir. Kadınların yüzde 2,1'i okuma yazma bilmezken, yüzde 15,7'si ilkokul, yüzde 3,6'sı ortaokul, yüzde 16,4'ü lise, yüzde 20'si üniversite, yüzde 1,4'ü yüksek lisans mezunudur. Herhangi bir mesleği olmayan kadınların oranı yüzde 26,4, erkeklerinki ise sadece yüzde 0,7'dir. İşsiz kadınlar yüzde 22,9 oranındayken işsiz erkekler yüzde 5,7 oranındadır. Kendi işinin sahibi olan kadınların oranı yüzde 0,7, kendi işinin sahibi olan erkeklerin oranı ise yüzde 6,4'tür.

Davalara taraf kadınların yüzde 45'i herhangi bir gelire sahip değildir. Düzenli gelire sahip olmayan kadınların oranı ise yüzde 2,1'dir. Asgari ücret altında çalışan kadınlar yüzde 7,9, asgari ücrete çalışan kadınlar yüzde 15,7 asgari ücretin üzerinde çalışan kadınlar ise yüzde 12,1 oranındadır. Erkeklerin gelir düzeyleri ise kadınların gelir düzeyine oranla önemli ölçüde yüksektir. Herhangi bir geliri olmayan erkeklerin oranı sadece yüzde 5 iken, düzenli gelire sahip olmayan erkeklerin oranı yüzde 7,9, asgari ücret altında çalışan erkeklerin oranı ise yüzde 2,9'dur. Erkeklerin yüzde 65,7'si asgari ücret ve üzeri ücrete çalışmaktadır. Asgari ücretle çalışan erkeklerin oranı yüzde 21,4, asgari ücret üstü çalışan erkeklerin oranı ise yüzde 44,3'tür.

Velayet çoğunlukla kadınlarda

Boşanma ve nafaka davalarında nafaka taleplerinin müşterek çocukların varlığı ile önemli ölçüde ilişkili olduğu anlaşılmıştır. İncelenen 140 dava dosyasının 126'sını boşanma davalarına ait dosyalar oluşturmakta bu dosyalarda da tarafların çoğunlukla müşterek çocukları bulunmaktadır. Boşanma dosyalarında davaya taraf kadın ve erkeklerin yüzde 28'inin müşterek çocuğu bulunmazken, yüzde 72'sinin bir ila beş tane müşterek çocukları bulunmaktadır.

İncelenen dava dosyalarında müşterek çocukların velayetleri büyük oranda kadınlar talep etmiştir. Müşterek çocukların 18 yaşından küçük olduğu 81 boşanma dosyası incelendiğinde her iki tarafın da velayeti talep oranı yüzde 27 iken kadınlar toplamda yüzde 90 oranında velayet talep etmiş erkekler ise toplamda yüzde 30 oranında velayet talebinde bulunmuştur.

Müşterek çocukların velayeti yüzde 79 oranında kadınlara verilirken erkeklere ise sadece yüzde 7 oranında velayet verilmiştir. Erkeklerin velayet talebinin çoğunlukla karşılıklı açılan davalarda olduğu ve velayet talepleri ile velayeti alma oranları arasındaki büyük fark dikkat çekicidir.

Kadınların yüzde 86'sı nafaka talep etmiş, yüzde 70'i yoksulluk nafakası

İncelenen dosyalardan araştırmanın asıl konusunu oluşturan nafakalara ilişkin ayrıntılı bilgilere ulaşılmıştır. Davaların yüzde 86,5'inde kadınların nafaka talebi vardır. Davaların bir kısmında başlangıçta nafaka talepleri olmuşsa da kadınların yüzde 5'i anlaşabilmek için, yüzde 4,3'ü şiddetten kurtulmak amacıyla bir an önce boşanabilmek için, yüzde 3,6'sı ihtiyacı olmadığı için, yüzde 0,7'si ise tekrar şiddet görmekten korktuğu için nafaka talep etmediğini belirtmiştir. Eşinden şiddet gören kadınlardan bazıları 6284 sayılı Kanun kapsamında koruma kararı alıncaya kadar uzun süre sığınaklarda kaldıklarından eşleriyle tekrar temas kurmak

veya müşterek çocuklar üzerinden eşlerinin psikolojik şiddetine maruz kalmak istemedikleri için kendileri veya çocukları için nafaka ve/veya diğer bir maddi talepte bulunmamışlardır.

Nafaka talebi bulunan dava dosyaları incelendiğinde kadınlar tarafından talep edilen yoksulluk nafakasının oranı yüzde 70'tir. Müşterek çocuklar için talep edilen iştirak nafakasının oranı yüzde 61'dir. Dava sürerken müşterek çocuklar için talep edilen tedbir nafakası oranı yüzde 44 olup, eşler için talep edilen tedbir nafakası oranı ise 46'dır. Talep edilen nafakaların yüzde 1,6'sı ise yardım nafakasıdır.

Nafaka taleplerinin kabul edilme oranları: İştirak için yüzde 70, yoksulluk için yüzde 49

Mahkemeler, nafaka taleplerinin yüzde 8'ini tam olarak kabul ederken, yüzde 8'ini reddetmiş, yüzde 85'ini ise kısmen kabul etmiştir. Mahkemeler tarafından en yüksek oranda kabul edilen nafaka türü yüzde 70 ile müşterek çocuklara bağlanan iştirak nafakasıdır. Genellikle kadınların talep ettiği yoksulluk nafakasının mahkemelerce kabul oranı ise ikinci sırada olup yüzde 49'dur. Tedbir nafakalarında kabul oranı benzer olup müşterek çocuklar lehine talep edilen tedbir nafakasının kabul oranı yüzde 44 ile ilk sıradadır. Eş için talep edilen tedbir nafakasının kabul oranı ise yüzde 39'dur.

Nafaka meblağlarını sadece yüzde 2'si 2000 TL'nin üstünde, yüzde 66'sı 500 TL'nin altında

Nafaka meblağlarının asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırı gibi genel ekonomik veriler çerçevesinde ele alındığında sanıldığından çok daha düşüktür. Öyle ki yüzde 66,4'ü 0-500 TL arasında olup ortalaması yalnızca 262 TL'dir, yüzde 10'u 500-1000 TL arasında, yüzde 2,1'i 1000- 2000 TL arasında yine yüzde 2,2'si 2000 TL'den yukarıdadır. Dosyaların yüzde 0,7'sinde ise toplu nafakaya hükmedilmiştir. Meblağların bu kadar düşük olmasının nedeninin ise Mahkemelerce asgari ücret, açlık ve yoksulluk sınırlarının bir standart olarak davalarda uygulanmaması ve sosyal ve ekonomik durum (SED) incelemelerinin gerektiği şekilde yapılmaması olduğu söylenebilir. Dava dosyalarının yüzde 80'inde ayrıntılı ve fiili durumu belirlemeye yönelik bir SED (sosyal ekonomik durum) incelemesi yapılmamış; dosyaların yüzde 76,4'ünde sadece polis araştırması ile yetinilirken, yüzde 15,7'sinde ise mahkemeler inceleme yapmıştır. Dosyaların yüzde 2,9 unda bilgi bulunmazken, yüzde 5'inde ise anlaşmalı boşanma nedeniyle SED incelemesi yapılmamıştır.

Nafakaların yarısı ödenmemiş

Yapılan incelemelerde tespit edilen en önemli sorun ise nafaka ödemelerine ilişkindir. Mahkemeler tarafından hükmedilen nafakaların yüzde 20,7'sini nafaka yükümlüleri ödenirken, söz konusu nafakaların yüzde 0,7'si kısmen ödenmiş, yüzde 50,7'si ise ödenmemiştir. Nafakaların ödenmemesinin nedeni olarak yüzde 40 oranında nafaka yükümlülerinin nafaka ödemek istememeleri olduğu belirtilmiştir. Yüzde 0,7 oranında nafaka yükümlüsünün işinin olmamasını, yüzde 2,9'unun ise gelirin olmamasını gerekçe göstererek nafaka ödemedikleri beyan edilmiştir. Ödenmeyen nafakalar için yüzde 44,3 oranında icra yoluna başvurulmuş, yüzde 22,1 için tamamen, yüzde 5,7'sinde ise kısmen tahsilat gerçekleştirilebilmiştir. Bu tahsilatların yüzde 25'i haciz yoluyla gerçekleşirken; yüzde 2,9'unda nafaka yükümlüsü kendisi ödeme yapmıştır. Nafaka ödenmemesi nedeniyle İcra Mahkemesine başvurulduğu belirtilen dosyalar yüzde 16,4 oranındadır ve nafaka yükümlülerinin yüzde 15'i bu yolla cezaya çarptırılmıştır. İcra ceza mahkemesi tarafından

hapis cezasına çarptırılanların yüzde 14,28'i ise sadece birikmiş 3 aylık nafakaları ödeyerek hapis yatmaktan ve birikmiş nafakaları ödemeye mecbur edilmekten kurtulmuşlardır.

Nafaka yükümlülerinin sosyo-ekonomik durumları Mahkemelerce denetlenmemiş; nafaka meblağları enflasyon karşısında ve kabul edilsin diye iyice düşmüş durumda

Nafaka taleplerine ilişkin olarak veriler karşılaştırılmalı olarak incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlar çarpıcıdır. Yıllar içinde, genel olarak nafaka talepleri kısmen de olsa azalma eğilimine girmiştir. Evliliğin ilk on yılı içinde açılan davaların oranı görece yüksek olmakla birlikte (yüzde 47,5) evliliğin ilk yıllarında boşanma davası açanlardan nafaka talep etmeyenlerin oranı daha fazladır (yüzde 60). Bunun yanı sıra dosyalardaki dava tarihleri incelendiğinde mahkemelerin yıllar içinde nafaka taleplerini reddetme veya kısmen kabul etme gibi bir eğilim içine girdiği söylenebilir. Özellikle boşanma komisyonu raporunun da yayınlandığı yıl olan 2016 yılının ardından istenen nafaka meblağının oldukça altında meblağlar belirlenip nafaka taleplerinin kısmen kabulünde önemli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Enflasyon oranına paralel şekilde artan nafaka taleplerine mahkemeler cevap vermemiş ve nafaka meblağlarında bir artışa gitmemiştir. İncelenen dosyaların yüzde 66,4'ünde 0-500 TL arasında nafakaya hükmedilmiştir ve bu aralıktaki nafakaların ortalaması 262 TL'dir. Tüm aralıklar için Mahkemelerce verilen nafaka miktarlarının ortalaması ise sadece 370 TL'dir. Bu dosyaların büyük çoğunluğunda muhtemel nafaka yükümlülerinin sosyo-ekonomik durumları sadece tarafların beyanlarına dayanan polis tutanakları ile incelenmiştir. Bu beyanların doğruluğu ise Mahkemelerce denetlenmemiştir. Ayrıca dosyaların genelinde mahkemelerin hangi kriterler üzerinden nafaka miktarlarını tayin ve tespit ettiklerine dair bir bilgiye veya gerekçeye de rastlanmamıştır.

Davaların neredeyse tamamı şiddet içeriyor ve nafaka talebi var

Boşanma ve nafaka talepleri ile kadına yönelik şiddet iddiaları arasında da önemli bir ilişki söz konusudur. Dosyaların tamamına yakınında şiddet iddiası bulunmakla birlikte, bazı dosyalarda çocuk yaşta erke ve zorla evlendirme olgularına da rastlanmıştır. Kadınların yüzde 82,9'u şiddet gördükleri için boşanma davası açtıklarını söylemişlerdir ve bazı davalarda eşlerinin yanında eşlerinin ailesinden de şiddet gördüklerini iddia etmişlerdir. Yine bazı dosyalarda kadınların hamileyken şiddet gördükleri ifade edilmiş ve ayrıca kadınla beraber müşterek küçük çocukların da şiddete maruz kaldığı belirtilmiştir. Şiddet iddiası içeren dosyalarda büyük oranda nafaka talebi söz konusudur. Belirtildiği gibi incelenen dava dosyalarının büyük çoğunluğunda (yüzde 82,9) şiddet iddiası bulunmakta ve bu iddiaların büyük bölümü psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddet içermektedir. Psikolojik şiddet iddiası içeren dava dosyalarında yüzde 87, ekonomik şiddet iddiası içeren dava dosyalarında yüzde 89, fiziksel şiddet iddiası içeren dava dosyalarında ise yüzde 86 oranında nafaka talebine rastlanmaktadır.

Nafaka talebini belirleyen diğer ölçütler incelendiğinde, müşterek çocukların varlığı dosyalarda nafaka talep oranını artırırken, kadınların eğitim ve gelir düzeyi arttıkça yahut erkeğin belli bir mesleğinin ve işinin bulunmaması halinde nafaka talep oranı azalmaktadır. Erkeğin gelir düzeyindeki artış ise hükmedilen nafaka meblağlarında belirgin bir artışa neden olmamaktadır.

Şiddetten kurtulmak veya bir an önce boşanmak için nafakadan vazgeçiyor veya düşük miktarlara razı oluyorlar

İncelenen birçok dosyanın ayrıntılarına bakıldığında şiddet gördükleri için boşanma davası açan kadınların bu şiddetten kurtulmak için eşlerinden bir an önce boşanmak, can güvenliklerini sağlamak ve eşleri ile ilişkilerini bir an önce tamamen koparıp, mevcut tehditlerden sakınabilmek için nafaka istemedikleri, nafaka taleplerini geri çektikleri; maddi ve manevi tazminat taleplerinde de bulunmadıkları görülmektedir. Nafaka talebi bulunmayan birçok dosyada tarafların müşterek çocukları yoksa kadınlar herhangi bir nafaka istemeksizin hatta dava giderlerini de üstlenerek anlaşmalı şekilde boşanmayı tercih etmişlerdir. Birkaç dosyada kadınlara bu süreçte destek olabilmek için avukatlarının dahi vekalet ücretlerinden vazgeçtikleri tespit edilmiştir. Nafaka yükümlüsü erkeklerin gelirlerinin hayli yüksek olduğu hallerde dahi kadınların eski eşlerini boşanmaya ikna edebilmek maksadıyla müşterek çocuklar için istenen iştirak nafakasının çok düşük tutulduğu gözlenmiştir. Anlaşmalı boşanma davalarının büyük kısmında özellikle müşterek çocuğun bulunmadığı hallerde kadınların kendileri için hiç nafaka talep etmediği ya da erkeklerin vermeyi kabul ettikleri cüzi rakamlara itiraz etmedikleri gözlenmiştir.

Dosyalardaki yüzde 82,9 oranındaki şiddet iddialarına ve öldürmeye teşebbüsten cinsel istismara kadar çeşitli suç iddialarına rağmen dava dosyalarının yalnızca yüzde 21,4'ünde boşanma konusu olaylara ilişkin ceza soruşturması yahut kovuşturması mevcuttur. Boşanma davasının görüldüğü Aile/Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından şiddet iddialarına ilişkin yapılmış herhangi bir suç duyurusuna ise rastlanılmamıştır.

4.2 İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu'nda Bulunan Bir Kısım Boşanma Kararına Dair Rapor

Beyoğlu Adli Yardım Birimi'nden Av. Özgün Aksoy ve Av. Begüm Tekin'in 160 dosyayı tarayarak oluşturdukları bir rapor sonucunda, verilen kararların büyük çoğunluğunda yoksulluk nafakasına hükmedilmemiş olduğu ortaya çıkmış. Bu raporun temel bulguları şu şekilde özetlenebilir:

160 dosya	İncelenen toplam dosya sayısı
35 dosya	Karşılıklı anlaşma gereğince yoksulluk ya da iştirak nafakasına hükmedilmemiştir.
20 dosya	Taraflar anlaşmalı boşanma yoluyla boşanmış, protokol doğrultusunda nafakaya hükmedilmemiştir.
19 dosya	Dava, kadının davadan feragat etmiş olması nedeniyle reddedilmiş ve bu nedenle nafakaya hükmedilmemiştir.
5 dosya	Birleştirme kararı verilmiş, nafakaya ilişkin bir karar bu nedenle bulunmamaktadır.
5 dosya	Davanın ispatlanamaması sebebiyle reddine karar verildiği için nafakaya hükmedilmemiştir.
4 dosya	Kadın lehine yoksulluk nafakası kararı verilmiş (nafaka kararı verilmiş olan anlaşmalı boşanma dosyalarında)
2 dosya	Kadının nafaka talebi tam/ağır kusurlu olması nedeniyle reddedilmiştir.

İncelenen dosyaların yalnızca 20 tanesinde kadın için yoksulluk nafakasına hükmedilmiş. Verilere göre dosyaların yaklaşık yüzde doksanında yoksulluk nafakası kararı verilmemiş. Yüzde onluk kısmında verilmiş olan yoksulluk nafakalarının yarısında ise 350 TL ve altında nafaka bedellerine hükmedilmiş olduğunu tespit edilmiş.

4.3 Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na Yapılan Başvuruların İncelemesi

Nafakaya yayınlanmamış olan bir diğer incelemeyi Avukat Selin Nakipoğlu ve Avukat Yelda Koçak Gaziosmanpaşa Adli Yardım Bürosu'na 2018 yılında yapılan başvuruları ele alarak yapmıştır. Yapılan 665 başvurunun 100'ünde mahkemeler tarafından takdir edilen tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakaları miktarlarına ulaşılmış. 100 başvurunun 5 tanesi nafaka artırımı davası açmak için, geri kalan 95 başvuru ise ödenmeyen nafakaların icrası taleplidir.

Yine incelenen dosyalar içerisinde 11'inde ise çekişmeli olarak iştirak ve yardım nafakası talepli dava açılmış, sonra yapılan protokolde nafaka talebinden vazgeçmiş. Nakipoğlu ve Koçak'ın ifadesiyle: "Bu rakamın 11'den çok daha fazla olduğunu düşünmekteyiz çünkü bu şekilde sonuçlanan mahkeme kararları adli yardım bürosuna düzenli olarak teslim edilmediği için esasında kaç dosyanın bu şekilde sonuçlandırıldığı henüz bilinmemektedir."

665 dosya	Taranmış
100 dosya	İncelenmiş (mahkemeler tedbir, yoksulluk veya iştirak nafakaları takdir etmiş)
71 dosya	Eşe tedbir veya yoksulluk nakafasına hükmedilmiş.
67 dosya	Çocuk(lar) için tedbir veya iştirak nafakasına hükmedilmiş.
18 dosya	Eş için herhangi bir nafaka hükmedilmemiş.
5 dosya	Eşin nafaka talebi yok.
11 dosya	Çekişmeli olarak iştirak ve yardım nafakası talepli dava açılmış, sonra yapılan protokolde nafaka talebinden vazgeçmiş

Eş için hükmedilen tedbir veya yoksulluk nafakalarının miktarları 100 ila 2000 TL arasında değişiyor ve 71 dosyanın 69'unda bu miktar 500 TL'nin altında. **Ortalama nafaka miktarı 287 TL.**

Çocukları için hükmedilen tedbir veya iştirak nafakalarının miktarları ise 100 ila 1100 TL arasında değişiyor ve 67 dosyanın 64'ünde bu miktar 500 TL'nin altında. **Çocuk başına ortalama nafaka miktarı 287 TL.**

5. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞMELER

Bu dosyayı Nafaka Hakkı Kadın Platformu'nun talebinden yola çıkarak hazırladık. Platformun üyesi olan kadın avukatlar, bir yandan gönüllü olarak baktıkları yoksulluk nafakası davalarında kadınların mağduriyetlerine tanık oldukları, diğer yandan nafaka hakkına dair yasa tasarısından ve nafaka konusunun kamuoyunda tartışıldığı zeminden rahatsızlık duydukları için davalarına baktıkları kadınların seslerini duyulur hale getirmek istiyorlardı. Adli yardıma başvurmuş, davaları devam eden veya tamamlanmış olan ve olası bir görüşme için telefon numarasını vermeyi kabul eden 20 kadının veya yakınının adları ve telefon numaralarının olduğu bir listeyi KONDA'ya paylaştılar. 2019 yılının Kasım ve Aralık aylarında bu kadınlarla görüşmeye giriştiğimizde görüşmeleri yapmanın farklı nedenlerle oldukça zor olduğunu gördük. Sonuçta 20 kadının 6'sı ile görüşme tamamlayabildik. Bu bölümde ilk olarak görüşmeye çalışma sürecinin zorluklarını ele aldık, ardından görüşebildiğimiz 6 kadının genel demografik profillerini özetleyip, görüşmelerden alıntılarını farklı konular etrafında bir araya getirdik.

5.1 Kadınlarla Görüşmeye Çalışma Süreci

Raporda, tamamı İstanbul'da yaşayan yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, meslek, gelir ve benzeri değişkenlerde farklılıklar gösteren altı kişiyle yüzyüze görüşme yapılmıştır. Bu görüşmelerden çıkan bulguların kendi başlarına niteliksel araştırma için yeterli olmamalarından dolayı bir veri oluşturmaktan ziyade kadınların aile ve toplum içerisinde yaşadıkları şiddet hikâyelerini anlatmaktadır.

Yüzyüze görüşme yapılan altı kadından edinilen en önemli bulgu ise kadınların boşanma davası süren ve/veya tamamlanan erkekler tarafından hâlen mağdur edilmeleridir. Nafaka konusunu gündemden düşürmeyen devletin özellikle nafaka tutarının belirlenmesinde ve tahsil edilmesinde yetersiz olmasıysa bir diğer önemli bulgudur.

Görüşmeleri yapan Adalet Çavdar sürecini şu şekilde anlatıyor:

Bu araştırmaya Kasım 2019 tarihinde dâhil oldum. İlk önce Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğretim görevlisi olan Doç. Dr. Zafer Kahraman ile yoksulluk nafakasının ne olduğunu, geçmişten günümüze kanunların nasıl değiştiğini dinledim ve yurtdışındaki örnekler hakkında bilgi aldım. Bu görüşmenin ardından Mor Çatı'nın kurucularından olan Avukat Canan Arın'dan nafaka davaları hakkında bilgi edindim. Kadın dernek ve vakıflarının bu konu hakkındaki çalışmalarını kendisinden dinledim, kimi raporlara ulaşmamı yine Canan Arın sağladı.

Zafer Kahraman ve Canan Arın görüşmelerinin ardından KONDA'da yoksulluk nafakası çalışması için hazırlanan soruların tekrar üzerinden geçtim. Soruları çeşitlendirdim. Bu sorular daha sonra Avukat Şükran Eroğlu tarafından da görüldü. İstanbul Barosu Adli Yardım Bürosu ve Kadın Hakları Merkezi'nin yaptığı çalışma sonucu oluşturduğu 20 kişilik isim listesini ve iletişim bilgilerini KONDA'dan aldım. Görüşme yapacağım kadınlar barolardan adli yardım ya da kadın merkezlerinden destek alan ve kendilerine avukat atanan kadınlardı.

Sürecin bir sonraki aşaması yüz yüze görüşme randevusu alabilmek için bana verilen listedeki kadınları tek tek aramak oldu. Bu süreçte karşılaştığım tablo ise bu araştırma sürecinin bir hayli zor olacağını gösterdi.

Bu araştırma için 20 görüşmeci daha önce aranıp bilgilendirilmişti. Bu görüşmecilerin tamamının ikametleri İstanbul'da idi. Öncelikle kadınları KONDA Araştırma şirketi adına arıyorum dememin bir faydası olmadı, şirketi bilmiyorlardı. Benim kim olduğum konusundaki şüphelerini gidermek için çeşitli sorular sordular. İletişim bilgilerinin barodan, adli yardıma başvuranların arasından bana ulaştığını ve kendilerinin bu konu hakkında daha önce de aranmış olduklarını belirttim. Bu, kimi zaman işe yaradı. Telefonla görüştüğüm kadınlar arasında dava sürecine olumsuz etkisi olacağını düşündükleri ve eski eşlerinden korktukları için görüşmek istemediklerini belirtenler oldu. Benim polis, avukat ya da eski eşlerinin bir akrabası olduğumu, onlara zarar verebileceğimi düşünenler de vardı. Süreç içerisinde benden avukat desteği isteyenler oldu. Listedeki bazı isimlerse görüşme için randevu vermelerine rağmen bir daha telefonumu açmayarak, yahut randevuyu iptal ettikten sonra yine tekrar aramalarıma cevap vermeyerek araştırmaya katkıda bulunmaktan kaçındılar.

Bu telefon görüşmeleri esnasında telefonuma cevap veren kadınların kimileri numaramı tanımadıkları için telefonu yanlarında kim varsa önce ona açtırdılar. Kim olduklarını bilmedikleri birisinin onlar için ciddi bir güven sorunu yarattığı anlaşılıyordu. Kimi eski eşinden kimi eski eşinin ailesinden korkmaya devam ediyor. Yüzyüze görüşme yapabildiğim kadınlarla ise çalıştıkları, hasta baktıkları, çocuklarıyla ilgilendikleri için randevu ayarlamak bir hayli güç oldu. Görüşme yapabildiğim kadınlar ses kaydı almamdan endişe ettiler. Başlarına gelen onca şeyden sonra yeni bir dertle uğraşmak istemediklerini belirttiler.

Altı kadınla hiç iletişim kuramadım. Telefonla görüşebildiklerimin görüşme yapamama nedenleri ise oldukça çeşitliydi. Bir kadının iş yerinde telefonla görüşmesine izin verilmediğinden telefonla bile görüşemedim. Bir diğeri maddi imkânsızlıklar nedeniyle memleketine dönmek zorunda kalmıştı. Diğer bir kadının telefonla görüştüğümüz kızı babasından korkusuna görüşmek istemedi. Bir diğeri ise oğlu arayıp kim olduğumuzu bilmeyip annesinin avukatı dışında herhangi birisiyle asla konuşmayacağını belirtti. Bir kadın eşiyile barışıp yeniden denemeleri ve evliliğinin kötü etkilenmesini istememesi dolayısıyla görüşmek istemedi. Gece mesaisinde çalışan bir kadın gündüzleri de annesine baktığı için görüşmeye müsait olamadı. Yeniden nişanlanan bir kadın ise görüşmenin kendisine faydası olmayacağını düşünüyordu.

5.2 Görüşme Yapılan Kadınların Demografik Bilgileri

Görüşülen altı kadının dördü 30'lu, biri 40'lı, biri ise 60'lı yaşlarda. Kadınların biri ilkokul, biri ortaokul, biri lise terk, biri üniversite terk, biri açıköğretim üniversite mezunu, biri şu an açıköğretim lisesinde okuyor. Kadınların üçü tam zamanlı, biri ara sıra yarı zamanlı olarak çalışıyor. İki kişi çalışmıyor.

Beş kadın severek, biri görücü usulü evlenmiş. Altı kadından dördünün imam nikâhı var. İki kadının davalık olduğu eşleri akrabaları, birinin aile dostu, birinin komşusu, ikisinin ise daha önce tanımadıkları insanlar. Dört kadının evlendikleri zaman kendi soyisimlerini kullanabileceklerine dair bilgileri yokmuş.

Boşanma davalarından ikisini erkekler, dördünü kadınlar açmış. Üç kadının ayrılma nedeni aldatma, biri şiddet, biri kumar bağımlılığı, bir diğeri de madde bağımlılığı.

Dördünün boşanma davası devam ediyor, ikisinin mahkeme süreci tamamlanmış, boşanmış. Kadınlardan biri aslında boşanmak istemiyor, bir diğerkadın ailesine karşı gelemediği için boşanma davasını sonlandıramıyor, aile “boşanma ki bir başkasına resmi nikâh kıyamasın” diyor. İki kadının ise davalık oldukları eşleri mahkemeye gelmediği için boşanma davaları sürüyor. Kadınlardan üçü kendilerine atanan avukattan memnunlar, ikisi ise memnun değil. Kadınların altısı da **nafakalarını alamıyorlar**.

Altı kadından dördünün ikişer, birinin tek, birinin dört çocuğu var. Toplam onüç çocuğun dördü kız dokuzu erkek. Kadınların beşinin çocukları okula gidiyor, birinin çocukları evli, birinin tek çocuğu evli. Altı kadından dördünün çocukları babalarıyla hiç görüşmüyor, birinin çocukları nadiren görüşüyor, biri boşandığı eşi ve çocuklarıyla aynı evde yaşıyor.

Kadınların üçü çocuklarıyla beraber yaşıyor ve kira ödüyor. Biri boşanma davası açtığı eşinin annesi ve babasıyla birlikte yaşıyor. Biri boşandığı eşi ve çocuklarıyla aynı evde yaşıyor. Bir diğeri tek başına yaşıyor. Altı kadının üçü kendi ailelerinin çocuklarını bırakıp eve dönmesi yolunda teklifte bulunduğunu, ama çocuklarıyla birlikte “baba evi”ne de kabul edilmediklerini anlattılar.

Üç kadının devam eden boşanma davaları sırasında eski eşleri başka bir kadınla imam nikâhı kıyıp, ondan da çocuk sahibi olmuş. Kadınlardan birinin eşi yine başka bir kadınla evlenip çocuk sahibi olmuş ama imam nikâhı kıyılıp kıyılmadığı bilinmiyor. Bir kadının eşi ise boşandıktan sonra evlenmemiş, memleketine dönmüş.

5.3 Kadınların Hikâyeleri

Görüşmelerin akışı bu kadınların evlenmeleri, evlilik boyunca yaşadıklarını, çocukları, boşanma kararı ve sonrasındaki süreç, nafaka kararları ve miktarları, boşanma sırasında ve sonrasında çocukları, aileleri, yargı sistemi, sosyal çevreleri ve devlet kurumlarıyla ilişkilerini ortaya çıkaracak şekilde tasarlandı. Bu bölümde görüşmelerde kadınların hikâyelerini belli konular etrafında topladık ve ilk evlenme kararından boşanma sonrasındaki yaşamlarına kadar her aşamada yaşadıklarını aktarmayı hedefledik. Temel amacımız yoksulluk nafakasına konu olan hayatları görünür hale getirmek oldu.

Nasıl evleniyorlar, evlenirken ne hissediyorlar?

Kadınların evlenme yaşları genellikle 17-19 yaş arası. Reşit olmadan biraz önce, reşit olur olmaz ya da reşit olduktan hemen sonra. Evlendikleri insanlar ise yakın çevrelerinden akraba, aile dostu ya da arkadaş. Genellikle baba evinden, koca evine geçiyor süreçleri. Eğer çalışmalarına izin verilmişse kazançlarını baba evlerinde babaları, koca evinde de kocaları alıyor. Sevmek, aşık olmak kavramları var. Hemen hemen evliliklerinin başından sonuna kadar şiddet görüyorlar, birden fazla kez aldatılıyorlar.

“Severek evlendim, altı sene bir beraberliğim vardı, sevgililik dönemimiz oldu, zaten aileler de birbirleriyle tanışıyorlardı. Birbirimizi güya sevdik, en azından ben öyle biliyorum, ben yani seviyordum, gerçekten seviyordum, ben ona aşıkım. Hayatıma ilk giren ilk erkek de o oldu, hep “İnşallah sonuncusu da o olur.” diyordum, çünkü cidden ondan başka hiçbir erkekle ben görüşmedim, çıkmadım. Altı sene bir beraberliğim vardı, o tabii ki o dönemler içinde de sürekli hep aldatılıyordum ama o kadar seviyordum ki bunları görmezden geliyordum. Özür diliyordum, “Bir daha yapmayacağım” diyordu, yani bir şekilde gene affediyordum, “Tamam” diyordum, öyle...Evliyken iki sene tekdilde çalıştım. Ben her çalıştığımda aybaşında, benim o zaman maaşım 1.200-1.300’dü. Getirip maaşımı onun eline veriyordum ben.” (K1)

“Severek sayılır, yani aslında nasıl diyeyim, benim halamın oğluydu, ağabeyimin düğününe geldi, orada gördü, severek diyeyim yani zorlama olmadı çünkü. Zorlamadılar, şöyle bir şey oldu: ortaokuldan yeni çıkmıştım, liseye gitmek istiyordum, babam liseye göndermedi beni. Ben de o zaman, babama ağır geliyorum herhalde beni okutmuyor, e şimdi ablası da oğluna istedi beni. E bakıyorsun ne kadar sağlıklı bir karar alabilirsiniz ki yani? “Ben babama yüküm, o zaman evleneyim” gözüyle. Biraz da şeye baktım duygusal, dedim “Halamın oğlu, yazın gelirim, ailemden uzak olmam, şöyle olur böyle olur,” güzel yanlarıyla düşündüm.” (K2)

“Bir gün gördük birbirimizi, ertesi gün yüzük takıldı, o İstanbul’da, ben de üç ay boyunca [şehir ismi]’daydım. Görmeye geliyoruz ayağına düğün yaptılar. Haftaya düğünü sıkıştırdılar, evlendim, geldim buraya. Geldiğimde “Evinin açtık, dayadık, döşedik” falan dediler, yalandı. Ev falan açılmamıştı, mobilya alınmamıştı, altı ay iç güvey.” (K3)

“Bu üçüncü evliliğim. Aşık oldu bana, beş kez evlenme teklif etti ama onu ben kandırdım adı oldu. Ben de oldum, yani sonradan oldum ben, benden 15 yaş küçüktü, yaş farkımız var. İki çocuğum var ama öbür eşlerimden; bir kız, bir oğlum var. Bu eşimden çocuğum yok, yapmadım. Zaten dedim “Ben çocuk istersen şey yapmam, bu yaştan sonra çocuk,” 39 yaşında evlendim. 17 sene evli kaldım. Çocuklarıma hiç üvey babalık yapmadı, ben iki kocamdan da kocalık diye bir şey görmedim ama o bana her şeyimdi yani ben zaten unutamadım, çok büyük bir depresyon geçirdim. “İyi ki karımsın, iyi ki hayatımdasın” yani şurasında yatırıyordu, yorulduğu zaman bile böyle dönerken böyle “Yoruldu kolun” diyordum, arkama “Hayır,” buraya alıyordu, öyle kıyamıyordu ve onun için ben çok büyük depresyon geçirdim, kendimi bıcakladım, saçlarımı kestim, hiç konuşmadan üç sene aynı divanda yattım, yatağıma gidemedim. Yatağıma yedi sene gidemedim.” (K5)

“Bu zamana kadar benim sayemde geldi, çünkü polis bir ailenin çocuğuydu. Ben sofraya kurduğum zaman diyordu ki “[Kendi ismi], bu kadar çok tabağa ne gerek var” diyordu. Her şey, vitrine baktığım zaman, kızım da çok güzel bir kız, “Bu kızıma yakışır, bu kocama yakışır” derdim, çok yakışıklı bir beydi. Bütün benim çevremden yararlandı, bütün çevremden.” (K5)

Şiddet

Kadınlar maddi, manevi, fiziksel, duygusal her türlü şiddeti yaşıyorlar. Yaşadıkları şiddete çocukları seyirci kalıyor. Boşanma sürecinde ise tehditler genellikle devam ediyor. Şiddet görmeleri ise baba evine dönmeleri için yeterli neden değil.

“11 sene evli kaldım onunla. Ha, evlilik dönemimde çok çektim? Allah’ı var, yiğidi öldür hakkını yeme demişler. Buradayken kiramı, faturalarımı ödüyordu, çocuklarımla ilgileniyordu, bir ihtiyacım olduğu zaman yapıyordu ama sevgi deseniz, hiçbir zaman ben ondan “Seni seviyorum” ya da “Aşkım” ya da herhangi güzel bir cümle, bir kelime duymadım hiçbir zaman. İlgisi yoktu bana karşı, sürekli bir aldatmalar içerisindeydi.” (K1)

“Boğazımı sıktı, bana bıçak çektik, çocuklarımla gözünün önünde. Gitmemi istiyordu, zaten o kadını hayatına aldıktan sonra daha da şiddet göstermeye başladı çocukların yanında. Çocuklara da uyguluyordu, işte “Sarkıtırım balkondan aşağı” diye bir sürü, hangi birini sayayım size? Kendi anne babasına bile silah çektik.” (K6)

“Tabancası mabancası yoktu bunun? Tabanca da vermişler eline, göndermişler ki bizi öldürtecekler. Allah yine yüzümüze baktı o akşam, biz o babasının, biz öleceğimizi anladık, ben bütün bir çığlık atınca, babası üstüne saldırınca o tabancayı onun elinden, onun şeyle aldı, fırlattı attı işte Allah’tan. Tabanca, mermiler bir yere gitti. Polis dedi ki “Siz dua edin ki” dedi “içi doluymuş mermiyle” dedi, “siz” dedi “o mermiler patlasaydı, siz de orada gene vurulurdunuz, öldürdünüz” dedi. (K6)

“Kadınla ikisi gidip bir akşam üstü; beni yıldırım için elinden geleni yaptı. Kadınla ikisi git sen babamların evini taşı. İkisi beraber babamların evini taşıladı. Karakol polis hiçbir şey yapmıyor. Biz buradan gittik karakola, onlar orada şiddet görmüşler, evlerinin camlarını indirmişler... İşte o babanı senin,” kardeşim tek böbrekli, böbreklerinden rahatsızdı, “o tek böbrekli kardeşini de öldüreceğim, babanı da öldüreceğim, hepimizin evini yakacağım,” çok çok, ben ona uzaklaştırma aldım 6 ay, sonradan da dedim ki ses seda çıkmadı, durdurdum, uzatmadım fazla. Kayınbabamın var ama uzaklaştırması var.” (K6)

“Evlendiğim ilk birinci ayında başladı. Madde bağımlıydı, beni sürekli dövüyordu parası olmayınca, işkence ediyordu dövmeyi de bırakıp. Psikolojik şiddet, cinsel şiddet hepsi, yani şiddetin her türlü, eziyetin her türlü. Şizofren boyundaydı, olmayan şeyleri hayal ediyordu.” (K2)

“İstanbul’da hiçbir şeyi bilmeyen birisi olarak hep ev hapsindeydim ben, camdan dışarı bakmam bile yasaktı, perdelere işaret koyuyordu, hastalıklıydı çünkü gerçekten o zamanlar. Hani üstündeki işaret bozulsa beni dövüyordu, “Sen camdan kime baktın” diye. Oradaki

komşulardan genç oğlu olanların hepsini bana yakıştırdı. Oğlunu bile o mahalledeki adamlardan bir tanesi ile yakıştırdı, dedi "Sen oğlunu ondan peydahladın, değil mi" diye. Sahte DNA testleri çıkarttırdı. "Benden korksun, asla boşanma davası açmasın, ayrılamayacağını bilsin," ailemle tehdit etti. "Memleketine gidersen gelir bir gece aileni, seninle birlikte o evi ateşe veririm" dedi." (K2)

"Bana ev kiradıldılar, mobilyam geldi ama ben kendi evimde kalamıyordum, çünkü eşim kumara gidiyordu, gece 02:00'lerde 03:00'lerde geliyordu, ben korktuğum için gelirsiniz, İstanbul'u bilmiyorsunuz, dışarıya bırakmıyorlar. Bakkal yüzü görmedim, beş yıl benim evimin güneşlikleri açılmadı. Psikolojik baskı, derken hamilesiniz, canınız bir şey çekiyor, adam kumardan kazanacak ki getirsin. Hastaneye düşeceksiniz, hastaneye götürülecek parası yok. Pazar görmemişsiniz, market görmemişsiniz, hamileyken canınızın bir şey çektiğini tadamamışsınız. Böyle bir yaşam geçirdim. Bunun üzerine hastanede para karşılığı rehin bırakıldım, hamileydim: düşük tehlikesi var, kanamanız başlamış, "Yolculuk yasak" diyor doktor. Beni aileme götürüyor, "Sizin kızınız, siz bakmak zorundasınız" diyor. Hastane parası çıkınca sigorta yok, çalışmıyor, rehin bıraktı paraya karşılık "Alın kızınızı, ben sahip çıkıyorum" dedi. (K3)

"Çocuğu kaptığım gibi banyo kapısını kitledim arkasına saklandım. Bıçak aldı "Sizi doğrayayım, ananızı bilmem ne yapayım da ibreti alem ölüm görsün" dedi, cinnet geçiriyor, meğerssem şizofrenmiş; görmüyor, bilmiyor yaptığını. Çocuk bağılıyor, ben korkuyorum, bir taraftan gözüm, bir şey oluyor gözüme, ısınıyor, ben görmüyorum. Ayna yok, bir şey yok, banyonun içinde kilitlisiniz. Kapiya tekme koyduğu esnada kapının tahtası kırıldığı için ki düşünün 1.96 boyunda 130 kilo da adam. Adamın tekme koymasıyla, tahta bacağını yırttığı için o can havliyle hastaneye koşuyor. Biz de içeride baktık sessizlik, kapıyı tıkladığımızda evin bütün kapıları açık, sadece Emniyet'e gittiğimi, ekip arabasını aradığımı hatırlıyorum, gerisini hatırlamıyorum. Gözümü açtığımda [] Hastanesi'ndeyim, yani ben o an kendimden geçmişim. (K3)

"Bana kocalık yapmasın, bana para vermek zorunda da değil, ben aç kalırım, bir temizlik yaparım, bir boncuk yaparım ki onun kapısında da yapıyordum, 2 lira para kazanıyordum, 1 lirasını zorla alıyordu, kumar oynuyordu, at yarışı oynuyordu, misli yapıyordu. 1 liraya gidiyordu 10 lira kazanıyordu. 10 lirayı götürüyordu kaybediyordu, eve gelip bize sarıyordu. "Sen beddua mı ettin bana" diye, lan ben niye beddua edeyim sana, senin mantığın var, zekân var. Boyu benim iki katım, e toplasa beni bu şekil öldürecek. Nereye kadar..." (K4)

"Evlendikten sonra çalışmadım, boşandığım, boşanma davası açtığımdan ertesi günü işe başladım, zaten o yüzden boşandım. Elim ekmek tutsaydı ben o kadar sürdürmezdim evliliği. Beş yıl imzada kalmama rağmen, toplasanız altı ay evli kaldım. Hep ailemde yaşıyordum: adam şiddet, psikopat, kumar, alkol her şey vardı. Çocuğuna şiddet uyguladığı için bizim boşanma şeyimiz o oldu biraz, kolayımız oldu. Çocuğu darp etti." (K3)

Boşanma kararı, dava açma ve davanın devamı süreçleri

Boşanma davası açma fikri genellikle erkeklerden çıkıyor. Önce davayı açıp, sonra vazgeçen ve sonra yeniden dava açan erkekler. Ya da bir gece de ortalıktan kaybolan ve sonrasında dava açan yine onlar. Boşanma sürecinde çeşitli nedenlerle evlerine bir süreliğine dönünce bile kadınlardan "kadınlık vazifesi" bekleyen yine onlar. Boşanma nedenlerinin başında aldatma geliyor. Erkeklerin bir kısmı başka bir kadınla imam nikahlı halde yaşıyor ve çocuk sahibi oluyor. Kadınlar ise davadan davaya gidip geliyor.

"Bu bayan hayatına girdi, demek ki benimle beraberken burada altı ay önce herhalde imam nikahı kıymış ama benim haberim yoktu, ben bilmiyordum. "O kadını seviyor musun" dedim, "Evet" dedi "seviyorum." Dedim "O zaman tamam. Zaten o süreç içerisinde ben öğrendim bana boşanma davası açmış meğerse benim haberim yok. Bana dedi "Eve bir kâğıt gelecek, sakın kimseye bir şey söyleme, kendi aramızda gidelim, halledip gelelim." Ben dedim "Ne kâğıdı," dedim. Dedi "Ben boşanma davası açmışım." "Nasıl yani" dedim, dedi "Merak etme, boşanmayacağız, vazgeçtim, bir anlık sinirle gittim ben, şey yaptım. Hani açtım ama boşanmayacağız" dedi. Dedim "Tamam" dedim, ondan sonra baktım gene değişti, bir tuhaf oldu değişti, ben ne söylediysem fayda etmedi." (K1)

"Adliyeye gittim, zaten ilk dava açıldığı zaman mahkeme olur, mahkemeye gittik, o kendisi davayı, o zaman onun da avukatı yoktu, mahkemeden vazgeçti. Bu ikinci defadır mahkeme açıyor bana. Dava bitti, bu süreç içerisinde şu anda başka bir şehirde o kadınla beraber yaşıyor. Mahkeme için buraya geldiği zaman bizim eve geldi, mahkeme dönüşü eve geldi, gayet hiçbir şey olmamış gibi falan. Benim burada oturdu, kendisi de oturuyordu, bana dedi ki "Mahkemeden geldik, şimdi bana bir akıl ver, ben karşı tarafa boşanmadığımı nasıl söyleyeceğim?" (K1)

"O boşanma davası açtı da şu an bir kâğıt falan gelmedi bana daha. Yeni açtı daha. İki sene oldu gideli, annemler köydeydi o zaman. Gelmiyordu eve. Ariyordum arıyordum telefonlar, meğersem beni engellemiş, çoktan hayatını kurmuş, ev kurmuş kendine. Hep yakın arkadaşları yardım ettiler, bizim evimize gelip giden arkadaşları. Böyle yedirdik içirdik, sonradan bana bir gün dedi ki, ben bir şey konuşacak zannettim, böyle karşılıklı konuşuyor benle, "Ben" dedi, "senlen boşanmak istiyorum" dedi. Ben dondum kaldım. "Neden" dedim, "Ben seni istemiyorum, ben artık seni sevmiyorum." "Nedenini söyle bana" dedim, sonradan da ben komşumdan öğrendim, bana nedenini söylemedi. Komşumdan öğrendim, dedi ki işte "Hayatında biri var [kendisi ismi], sen takip et onu" dedi. Bir de çocuk yaptı ondan şimdi bir de çocuğu da var." (K6)

"Beni kaç defa kandırdı bu. Bir "Geldim" dedi bize, bu kadınla gitti, bir ay sonra "Geldim" dedi, "tamam" dedi, "Her şey düzeldi" dedi. Ondan sonra beni kucakladı, sarıldı, oturduk yemek yedik. O akşam köye gitti bu. Arabayı da aldı köye gitti. Ondan sonra, üç gün sonra geri geldi bu köyden, yine aynı adam. ... "Ben işte yine gidiyorum, ben yapamıyorum, duramıyorum" diye yine kaçtı gitti. Sonra yine bana bir oyun etti. "O kadın gitti" dedi bana. Bu bana şey yaptı, şimdi engeli kaldırmış, WhatsApp'tan mesajlaşıyor. Gitmiş, olmamış gibi konuşuyor benimle,

diyor ki "Hadi gözün aydın, ben onu bıraktım" dedi. "Onu bıraktım, sana bayram gibi haber veriyorum" dedi. Dedim ki "Sen sevin, ondan kurtuldun, ben niye sevineyim" dedim. (K6)

"Boşanmak istemiyorum. Şimdi eniştem geliyor buraya, şimdi kendi çocuğuna bile sarılmıyor, benimkine. Benim çok zoruma gidiyor, şimdi iki tane çocuk, şimdi baba yok başlarında. Şimdi diyorum ki en azından gelsin evine de bana tam kocalık yapmasın ama çocuklarına babalık yapsın." (K6)

"Evi terk etti, gelmedi zaten. Bütün borçlular kapıya dayanınca elektrik kesik, su kesik, doğalgaz kesik; kar kış bir de ocak ayıydı. Biz karanlıkta kaldık çocuklarla. Sonra oğlum da benim yanımdaydı, ona soy sop gözüyle baktıkları için okuldan kaçırdılar dedesiyle babası. Okuldan kaçırıp geri getirmediler. Tamam geçici velayet daha sonra bana verildi ama evde elektrik yok, su yok, doğalgaz yok, işim yok, hasta çocuğu nasıl geri getirebileceğim? Getirsem hangi şartlarda bakacağım? Geri alamadım sonra 2015'te oldu, yani iki sene kadar da evimde zaten onları açtıramadım ben." (K2)

"Çocuğum 40 günlükken ben tekrar baba evine gittim. Bir buçuk yıl, boşanma davası açtım, bir buçuk yıl ayrı kaldım. İmzayı atacakken herkes artık, boşanma kararı onaylanacakken, geldi çocuğun babası, "Beni alın adam edin, Kur'an'a el basarım, yeter ki karımı, çocuğumu verin" dedi. "Ben pişmanım, bir daha yapmayacağım." Ben inanmadım, gitmek istemedim, ailem "Ya çocuğu vereceksin ya da gideceksin." Seçeneğim yoktu, mecburen gittim. Gittiğimde sadece şunu söyledim "Beni veriyorsunuz ama bu evlilik sürmeyecek, bırakın bari çocuğum babasını bilmesin." Yeni bir yuva kurarsın, hiç evlenmezsin, işin, bir gücün, o anki o psikoloji onu götürüyor. Ağabeyim de istemiyordu gitmemi. Ben döndükten bir hafta sonra, kocama tekrar döndük, verdiler beni mecburiyetten, çünkü çocuğumu alacaklar benden, ben çocuksuz duramam, o adam alıp o çocuğu öldürür yani bakmaz yani." (K3)

"Ben karşıdan karşıya geçiyorum, kocamın telefonu çaldı gece akşam saat 21:00 gibi, torunum da yanımda McDonald's'a gideceğim. "Efendim" dedim, dinledi dinledi şey dedi "Yaşlı kadın çık aradan" dedi bana. "Yaşlı kadın çık aradan" dedi. "Bak kocan yanımda horluyor" dedi "zevkten dört köşe" dedi, horlama sesi dinletti o kadın. Ben gözümü açtığımda hastanede, dizlerimin üzerinden minibüs geçti, dizlerim koptu ve ben şu an sakat kaldım, sakat yürüyorum. Ben çok acı çektim." (K5)

"Gece beni yemeğe götürdü, sinemaya girdik. Sinemada bir telefon geldi, "Kapatsana şu telefonu" dedim. Her yerde kapatır da sinemada kapatmadı. Çıktı, bu geldi ama öyle sinemaya veremiyor, tekrar, tekrar, sonra bana dedi ki "Çıkalım mı" dedi, "Ne oldu hayrola" dedim. "Baskın varmış, seni bir 15 dakikalığına kızına bırakayım" dedi. Kızım da bu arada aldığımız evde, dayadık döşedik, orada oturuyor. Ben de öyle deyince "Niye beni evime bırakmıyorsun, ev daha yakın." dedim. "Yok, oraya bırakayım" dedi. Meğer terk etmiş beni. Sadece yavrum, işte kızımın orada, 15 dakika sonra bana şöyle bir mesaj geldi "Beni affet, buraya kadarmış, hakkını helal et!" O sadece terk edip gitti, evine geldiğinde bütün elektrikleri kestirmiş, doğalgazı kendi üzerine olduğu için, telefonu hepsini kapatmış. Ve doğum günümde." (K5)

"Normalde, biz şimdi dosyayı arıyoruz, dosya yok. Var mı? Dosyayı arıyoruz dosya yok. Bizim dosya kaç aylarca... Senelerce de. Dosya saksının altına konmuş, düşünebiliyor musun? Saksının altında, icra dosyasının altında küflenmiş olarak bulundu. Bizim avukat bey buldu. Ondan sonra orada kıyametler koptu. Gittim "Siz rüşvet aldınız," dedim, çünkü her gittiğinde mahkemelerde çikolata ve parfümü gördü, kocasının ona getirdiği... Şöyle bir şey oldu. O günkü mahkeme, işte dedi ya bayandı hâkim, "Fal bakıyor" filan dedi, inanmadı. Kadın da aynı benim yaşadığım şeyi yaşıyor, dedi ki döndü, "Fakirlik nafakası şu anda 3 milyar, tazminat hakkı açık" dedi... Kadını da sürdürdüler. "Ben nafaka yükselecek" dedim. O kadını sürdürdü, [şehir ismi]'e sürdürdü. Ondan sonra bu kadın, o günkü mahkemeyi ben kazandım, "5 milyar şu anda" dedi, "3 milyar fakirlik nafakası" dedi ve dedi "Tazminat hakkı da açık" dedi." (K5)

"Adam evlilik süresinde başka bir kadınla beraber oldu, bir de çocuğu olduğu halde hâkim ikisinin kusurunu eşit saydı ve tazminat hakkı... Benim de suçum ne? "Benimle evlendiğinde kıçında donun yoktu" demişim evin içinde. Bunu kavga ederken de söyledim, bunu suç yapmış. "Bana bunu söyledi" diye dosyasının içine yazmış. Yani "Erkeklik gururumla oynadı" diye." (K5)

"180 bin liraya yakın nafaka. Yani hâlâ daha fakirlik nafakamı alamıyorum, çeşmeden su içtim çok çok zengin bir ailenin hanımıyken, ekmeğimi alamayacak duruma geldim." (K5)

Eski eşlerin tavırları, yeni hayatları

Kadınlar eski eşlerinden/boşanmaya çalıştıkları eşlerinden bahsederken genellikle sesleri titriyor. Korkuları tazeleniyor. Kimi kadın olayları detaylarıyla anlatmaktan kaçınıyor. Tekrar aynı şeyleri hatırlamak istemiyor. Kimi kadın ise başına gelebileceklerden hâlâ korkuyor. Eski eşlerin başka kadınlarla bambaşka hayatlarının olması ise ağırlarına gidiyor.

"Aile içinde de hep dalga geçiliyordu onunla "Sen işte sofisin, bu devirde hacı, hocalara güvenmeyeceksin, bir de sofilere." Hep ailesi bile onunla dalga geçiyordu. Hiç hayatta unutmam, hâlâ da benim büyük kaynım, hâlâ da hep bana söyler "Ben sana diyordum, sofilere güven olmaz" diye. Hep beni uyarıyordu, söylüyordu." (K1)

"Ben korka korka işi gidiyordum, arkama baka baka. Kaç defa babam beni durağa kadar o bıraktı işe, bazen işyerine bıraktı. "Yok senin önünü keseceğim, yok yüzüne kezzap atacağım." (K6)

"Ben bildim bileli hiçbir iş yapmadı, hiçbir işle meşgul olmadı. Kazanmıyordu işte ne para kazanıyordu ne ev, aile kavramları, hiçbirisi umurunda değildi. Babasının desteğini alıyordu. Ailenin tek oğlu ve ilk çocuk da benim eşim. Düşünün o kadar şımartılmış, o kadar el üstünde tutulmuş, o kadar bencil bir çocuk yani egoist. Baba şöyle, baba böyle, babasının elinden avucundan alıyordu bütün parayı. "İşte kiraya vereceğim, borcum var ona vereceğim, çocuk hasta" ama bize hiçbir şekilde getirmiyordu o parayı. Gidip direkt içtiği zıkkımı alıp onu içiyordu zehirleniyordu." (K2)

“Ama boşanmamızdan gayet mutlu hareket ediyorlar. İşin daha kötü yanı şu, bizim boşanmamız sonuçlanmadan eski eşim bir kadın kandırılmış, kaçırmış ve ondan bir tane kızı var şu an 2 yaşında. Ona dört dörtlük bir hayat yaşıyor kız çocuğuna ama bizim bir 250 lira nafakamızı bile vermiyor. Benim kızım da bunlara çok içeriyor haliyle.” (K2)

“Şu an bile çalışıyormuş ama çalışmıyor gözüküyor, sigortasını yaptırmıyor, tanıdıklarının yanında çalışıyor, parasını da alıyor, tesbih de satıyor, çok iyi kumar parası da kazanıyor, daireleri de var kirada, yaşam şartları 10 numara. Gelip burada Çırağan Sarayını kapatabiliyorlar, bir geceliğine, mekân kuruyorlar, şey mezesi, içki mezeleri, doğum günü partileri; bunları yapabilecek imkânları var ama çocuğuna nafaka vermeye gelince hâkimin karşısına nasıl bir sût döküyorsa ben de anlamadım.” (K3)

Hukuk süreci, adli yardımla ilişki

Erkekler genellikle mahkemeye gelmedikleri için davalar yıllarca sürüyor. Yasal olarak dava açıldıği tarihten sonra zaman aşımı nedeniyle kısmen boşanmalar sağlanabiliyor. Genellikle erkeklerin açtığı davaları, kadınlar takip etmeye devam ediyor, lakin boşanmanın tamamlanması süreci uzun yıllar sürüyor. Adli yardımı ise bir yakınları, mahkeme salonlarında çözüm ararken ya da polisin bilgi vermesiyle öğreniyorlar. Boşanma davası haricinde takip etmek zorunda kaldıkları nafakalarını alamadıkları için icra davaları da var. Bu mahkemeleri takip ederken iş yerlerine söylemeye çekiniyorlar.

“Mahkemeye gidip gelirken bir, iki, üç, dört derken bana dediler “Baro avukatlığı var, neden oraya başvuruyorsun? Durumu olmayanlar, avukat parası ödeyemeyen insanlar başvurduğu zaman, devlet uygun gördüğü zaman araştırıyorlar. Uygun gördüğü zaman avukat veriyorlar, neden yapmıyorsun?” Ben dedim “Bir şansımı deneyeyim” dedim. Denedim, çok şükür. Şu an boşanma davası. Nafaka davasını zaten icraya vermiştim ben daha önce.” (K1)

“Bir dava açtı, boşanma davası, o ay dolmadan geriye çekti o davayı, boşanma davasını. Sonra yine ikinci kez boşanma davasını kendisi açtı, önce çocukları görmek için açtı, bu köye gitmeden önce, biz ağustos ayında... Nafaka davasını ben açtım, o gittikten sonra açtım. Baro avukatı sade nafaka davama baktı ama diğer davalara avukat tutmadım, sade nafaka davası için. Hep kendim, kendi çabamla bir şeyler yapmaya çalıştım.” (K6)

“Geriye dönük 7 milyarı [7.000 lira] ödemedi zaten ödemiyor. Avukat hiç ilgilenmedi. Çok mesaj attım, ta gittim Baro'ya gittim. Adliye'ye gittim. Şikâyet ettik hatta oraya gittik “Başka avukat verin” dedik, vermediler bize... Baro'ya gittim, “Bu sana” dedi “hani maliyetli olur, biraz ücretli olur” dedi. Durumum yok zaten 950 lira ile geçiniyorum.” (K6)

“Uzaklaştırma için sürekli ben gittim başvuruda bulundum. Avukatım çıkarttı. Kendi avukatımla bu konuda sorun yaşamıştım. Hani ben ona WhatsApp'tan yazıyorum böyle böyle, “Koruma kararının günü bitti” diye. O da bana “Tamam, okey” diyor. Sonra ben de bunun rahatlığı içerisindeyim hani çıkarttırdı herhalde diye. Sonra bir gün arıyorum, çıkarttırmamış. “E ben size güvenip elimi kolumu sallayıp dışarı çıktım, hayatım tehlikede.” “E siz bana

söylemediniz.” Ben de WhatsApp’tan ekran resmini çektim attım. “Bakın ben size söylememiş miyim? Söylemişim, siz de okey demişsiniz” diye, öyle bir sorun yaşamıştım kendisiyle.” (K2)

“Hani ben bunu duyduğumda avukata dedim ki “Hani biz bunu koz olarak kullanamaz mıyız?” Sonuçta boşanma davası devam ederken, yani boşanma davası sonuçlanmadan eşlerin birbirine olan sadakat yükümlülüğünün ihlalinden dolayı bir dava açamaz mıyız buna” dedim, hani sonuçta benim ve kızımın onurunu kırdı. Onur kırıcı bir hareket. Kâğıt üstünde de olsa boşanma davası sonuçlanmadan olan bir şey ve yasak ilişki, hani nikahsız dünyaya bir çocuk gelmiş, yani dedi “Bunu nasıl ispatlayacağız?” Kadının TC’sine kadar hepsini buldum, araştırdım, buldum, bunu mahkemeye sundum. Avukat da hâkime söyledi böyle böyle diye. Üzerinde durmadı yani. Fotoğrafları falan da buldum, hani çocukları var. Hiçbir şey yapamıyorum, gerçekten çocuğumun da onuru kırıldı, benim de onurum kırıldı.” (K2)

“Bakın maddî, manevî tazminatım da var ama hiçbir şekilde vermiyor yani. Duyuyorum milletten yıpranma parası 40 bin lira almış, onu almış, bunu almış. Ben, ellerim bomboş yani. Bana değil zaten sadece çocuğa veriliyor. Çalışmıyormuş da hâkimin dediği lafa bakar mısınız? “Çalışmıyor, neyinden ne alacaksınız?” Bana ne? Senin karşında genç adam duruyor, “Git hamallık yap ver” de yani. Benim hiç bu konuya inancım kalmadı, hâkimler, savcılar hiç kimse işini doğru düzgün yapmıyor. Biz 50 bin lira istemiştik, bize layık görülen bu. İşte hâkim diyor ki “Neyinden ne alacaksınız yani” diyor. Böyle bir terim olmaması gerekiyor.” (K2)

“Bunu benden istediler, avukatım dedi “Eşinizin çalıştığını nasıl ispatlayacaksınız” dedi. Dedim “Nasıl ispatlayacağım, ben peşine kimi takacağım, dedektif mi takacağım,” yani dedim. “Kimim kimsem yok, ben takılsam beni görür” dedim ki “Bunu başaramam ben buradan [şehir ismi]’ne gidip nasıl onu takip edeceğim ki? (K2)

“İcra mahkemeleri var, sulh ceza var, yani hepsi sulh ceza. Şu an zaten davam bitti, sulh ceza mahkemelerine de ben giriyorum zaten avukat değil, sadece, giriyorum, “Şikâyetçiyim,” diyorum, artık kamulaştığı için devlet ona ne ceza kesiyor ya da üç ay hapis cezası diyor, o da üç ayı para cezasına çevirttiriyor, genelde böyle oluyorlar yani.” (K2)

“Uzaklaştırma için dilekçeyi verdiğim zaman bir polis memuru “Gerekirse abla adli yardım alırsın” dedi. Avukatım yok, davamı savunamıyorum, hiçbir şey yapamıyorum, “Abla üzülme, çocuk kucağında,” kar kış üstümde bir şey yok.” (K3)

“O zaman o polisin bana vermiş olduğu durumla, duruşma tarihi belli olmadan daha ben direkt şeye gittim, Baro’nun telefonunu, bir internet kafeye gittim, “Abi dedim, “param yok ama bana Baro’nun telefonu lazım, arayacak kontörüm de yok.” O zaman ankesörlü telefonlar vardı, kart vardı bende, benim ailem bana telefon kullandırtmadığı, kart almadığı için ben ankesörlü telefonda Baro’yu aradım, “Randevu verin, çaresizim, gelmem lazım.” Kadıköy’ü tarif ettiler, Kadıköy’e gittim, boncuk işledim, bir elbise abiye işledim, o zamanın parasıyla 13 lira mıydı, 12 lira gibi bir para aldım. Onu yol parası yaptım, minibüsle Kadıköy’e yaptım gittim, Baro’ya, Baro’da dilekçe doldurdum, “Neyin var, neyin yok?” “Hiçbir şeyim yok” dedim. Ondandan sonra bana avukat atandı, avukat atandığı zaman avukata danışmaya gidince

avukatım beni aradı, “Gelebilir misiniz,” dedim “Gelecek yol param yok, geleceğim ama yol param yok.” “Yeriniz nerede” derken ben oraya avukatımla tanışmaya gittiğimde, avukatım bana 50 lira mıydı, 120 lira mı çok hatırlamıyorum, öyle bir para, “Yol parası yaparsın” dedi. Onunla ben girdiğim işyerinden haftalık alana kadar, bir haftalık çalışınca maaş alacaksın, o zamana kadar hem ekme parası yapmıştım hem de böyle bir durum.” (K3)

“Beş yıl boşanamadım, çelişkili oldu, tekrar barış, şimdi biz bir buçuk seneden sonra tekrar barıştığımız için açıkçası hâkim onu şey yaptı, 2012’de falan ben imzayı aldım galiba. İki iki buçuk yıl da son dava sürdü, toplam beş yıl sürdü ama toplasanız bu beş yıl imza içerisinde ben altı ay ya evimde kalmışım ya kalmamışım, üç gün, üç gün; beş gün...” (K3)

“En son hâkime bizi boşamıyordu, sürekli gün atıyordu, artık ben de avukat verilmiş Baro’dan, avukatın işi gücü rast gitsin, sizden iyi olmasın, dört dörtlük, karı koca dört dörtlük savundular beni. Şu an zaten avukatım savcı oldu. Çok iyi savunmayla en son ben duruşmaya katıldım, “Ayrı evde yaşadığım, nikahında kalmak istemediğim, çocuğuma şiddet uygulayan, bana bir ekme getirmeyen bir adamın imzasında ben niye hâlâ kalıyorum, ben bu zulmü artık istemiyorum. Ya beni öldürün ya bu adama vermeyin. Bitsin davam, ben de önüme bakayım ya da bir şekilde çözüm. Bir de beni verirsiniz, yani boşamazsanız, bu adam bana bir şey yaparsa mesuliyet size ait” diye ama ben nasıl bir savunma yapmışım, hani can acısı, düşünün yani.” (K3)

“Bir de adam devamlı gerçek olmayan adresler veriyor ki gerçek olmayan adresleri vererek, orada oturuyor ama gerçek olmayan adresler vererek bir şeyin ona tebliğ edilmemesini sağlayarak hapis kararı çıkamıyor, böyle bir saçmalık var. Ben onu avukatına da gönderiyorsam o kararı, hapis kararının çıkması lazım. Kanun yok. Ve her seferinde biz bunu mahkemede kaç kere dile getirdik. Gerçek, bir gün ona “Adresinizi söyleyin” diyor, söyleyemedi adresini, hâkim karşısında adres söyleyemedi. söyleyemedi, oradan avukat müdahale ederek adres bildirdi. Tabii o da sahte adres, eski...” (K5)

Ödenen (ödenmeyen) nafaka miktarları, mahkemelerin nafaka kararları

Nafaka için özetle söylenebilecek tek şey var: Ödenmiyor. Erkekler nafakalarını ödemiyorlar. Nafaka miktarları ise çok düşük. Genellikle sadece çocuklar için verilen iştirak nafakası kararı alıyor mahkemeler. Onu da zaten yatırmıyorlar. İcra davaları açılıyor, hapis cezası çıkarsa bir miktar para alabiliyorlar, o paranın da bir kısmı mahkeme masraflarına sayıldığı için kadının eline yine bir şey geçmiyor. Erkekler ise kendi işlerini yapsalar da sigortalı, asgari ücretli çalıştıklarını iddia ediyorlar. Mülkleri var ise onu yakınların üstüne yapıp göstermiyorlar. Devlet beyanı kabul ediyor ve araştırmıyor. Yani erkek ekonomik olarak güçlü olsa bile bunu saklamayı beceriyor.

“Neden nafakayı göndermiyorsun çocuklara” çünkü hâkim kestiği zaman 700 milyon [700 lira] toplam ikisine; 350-350 kesmişti. “Neden ödemiyorsun” dediğim zaman “Çocuklar o parayı hak etmiyor” dedi bana. En başından beri hiçbir şekilde ödemedi vallahi. İcra davasına gittik.” (K1)

"950 para veriyor, yetiştiremiyor. Motor ustası, 7-8 milyar [7.000-8.000 lira] maaş alıyor. "Ben" dedi çok yalan konuşmaya başlamış, "asgari ücretle çalışıyorum, hiçbir gelirim yok, şu yok bu yok." Araba alıyor, başkasının üstüne yapıyor arkadaşıyla. Dükkân açıyor başkasının üstüne yapıyor, hani var, bayağı bir şeyleri var ama hep saklıyor. Ondan sonra arkadaşından parası çıktı, arkadaşlarına yardım etmiş, kimisine ev alırken yardım etmiş, kimisine şey yapmış, böyle şeyler yapmaya başlamış bu. Bunu yemişler yani çalıştığı parayı; eli avcu da bayağı bir genişti. Ben de anlattım işte, hâkim dedi ki o zaman 350'şer çocuklara işte 300 bana... 950 liraya nasıl geçineyim, çocuğum dışarıdan bir şey istiyor, alamıyorum. Okulun masrafları bitmiyor. Bir de onu gönderirken bile mesaj atmış, "Son yiyişin olsun" yazmış, sanki çok, verdiği para çok büyük bir meblağ da bir da bana öyle mesaj atmış." (K6)

"Nafaka meselesi, ben 2015'te açtım davayı, geçici velayetler bana verilirken 200 lira bana, 150'şer lira çocuklara diye geçici tedbir nafakası kesildi ama bunların hiçbirisini ben alamadım. Hiç alamadım. Ondan sonra bunu geçen yıl, yani 2015'ten bu yana neredeyse dört yıl olacak, geçen yıl bu birikmiş nafakalar için icraya koymuş, icraya konulunca sadece bir kısmını, mesela 20 bin liraysa ben bunun sadece 10 bin lirasını alabildim. Hani mahkemeye ne kadar kesildi, avukat bunun üzerinden ne kadar aldı, onları ben bilemem, hani bunun bir adli giderleri falan oluyor sanırım. Onları bilmiyorum, 10 bin lira kadar yatırmışlar, çünkü hapis cezası çıktı hakkında. Hapis yatmamak için para yatırması gerekiyordu. Cezaevinde kalmamak için babası ile birlikte, babasının çünkü maddi durumu var, kendisinin de var, şu an çalışıyor da ama sigortasız olduğu için "Çalışmıyorum" diyor, sırf bana nafaka ödememek için. Dört tane Mercedes minibüsleri var altlarında, yani durumları çok iyi. Ev kirası alıyorlar her şekilde." (K2)

"Benim kız dedesini aradı, "Babam nafakayı yatırmıyor dede, o yatırmıyor o zaman sen yatır" diye. O da diyor ki "Kızım babanın dört tane Mercedes'i var, yatırır" diyor, demek ki durumları gerçekten çok iyi." (K2)

"Ben hayatımı kopardım aldım, iyi kötü bir meslek sahibi oldum, iyi kötü bir, onun 500 lirasına minnet edemiyor olabilirim ama açığım var mı? Var. Benim hakkım kardeşim. Niye ben almayayım ya, niye benim çocuğum o para ile gidip de eğlenmesin. Ben 15 yıldır çocuğumla bir tatil yapamadım, bir yere bir günlüğüne bir şehir dışına götürmüş değilim. Bir gün dışarıda bir kahvaltı yedirebilecek bir pozisyonum yok, neden? Kumarcı bir babası var, kumara gelince parası var, bana gelince..." (K3)

"Hiç verilmedi, sadece 500 lira aylık nafaka, 300 bana 200 lira çocuğa mı; 200 bana, 300 çocuğa mı, öyle bir paylaşım yapılmıştı, 500 lira. "İleride artırılabilir" açıklaması, parantezi içerisinde ama bir artırım olmadı." (K3)

"Nafaka talebim vardı. O zaman ilk bu avukatım, Baro'dan verilen avukatım davayı açtığı zaman iyi bir savunma yaptığından ve ben de o zaman çalışıyordum, çalışıyordum ama 9 bin lira kira borcuna rehin beni bıraktığı için bizim gerekli sebebimiz vardı. Nezarete girmesin diye o zaman ailesi ödedi o parayı. 11 bin lira, bana verilen para 5 buçuk milyar, geri kalan dava, dosya, vs. parası olarak ödendi, o günden sonra bir daha nafaka alamadım, 2011 yılında. 2011 yılında, bir buçuk iki yıllık nafakaydı, 11 bin lira gibiydi işte faiziyle, dosyalarınıla

11 bin lira gibi bir rakam tutmuştu. 5 buçuğu bana verildi, geri kalan dosyalara, icralara vs. icra kanalıyla alındı o da. 2012 yılında tahsil edilen para, o parayı da ben direkt mal sahibine verdim, kira borcum vardı ve evi boşalttım, çünkü kira yüksekti. O günden sonra bir daha nafaka görmedik, dava açtım.” (K3)

“Bana 15 bin lira yıpranma parası verildi, yıpranma parası hiç açılmadı. Hiç verilmedi. Sadece geçenlerde tekrar avukatımla talep açtığımızda 4 bin lira para yatırmıştı bana, 1000 lirası bana geldi, yani dosyaydı şuydu buydu kesinti vs. her iki tarafın avukatı, dosya masrafı, bana, benim elime geçen para 1000 lira oldu. Şimdi tekrardan ben günü doküman aldım. Bana bugüne kadar o işte nezaret yatma durumundan bugüne kadar bana gönderdiği para tahmini 1000 lirayı geçmemiştir ve yaklaşık 7 ay oldu; bir 150 lira gönderdi, bir 200 lira gönderdi, bir 400 lira gönderdi. ... Yani alacağım şu nafakalarla falan yaklaşık 50-60 bin lirayı bulmuştur, yani yıllık faiz ortalamasını bilemem, düşünün 2011’de desek nafakayı: 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, yedi yıllık nafakayı çarpsak 6 bin liradan, 7 yıllık nafaka en az 35-40 milyar yapıyor. 15 lirada o, 50-60 [bin] lira para. Tabii faizlerini de bilmiyorum, alınsa adam gibi ben evimi alsam, kiradan kurtulsam veya kendime bir, ne bileyim ayağımın üstünde duracak bir yer kursam ya da çocuğumun eğitimine düzgün bir eğitim sağlasam, ya en azından derim ki “Ya boşandım” ama iyi kötü yüreğim teselli olur.” (K3)

“Ben her türlü, isterse benim trilyonum olsun o adamın çocuğu ve ona acı için ona ödetirdim, çünkü o onun çocuğu, çocuğun lüksü diye bir şey yok. Çocuk her zaman en iyi şartlarda bence geçindirilmeli ve onu o isteyerek dünyaya getirmiş, mevlam nasip eylemiş ama o isteyerek yapmış. Buna hazır değilse yapmasaydı. Başka, kendi hayatını karartabilir, benimkini karartabilir ama bir çocuğunkine izin vermem, vermeyeceğimi, o yüreğimi hafifletmek adına olsa da o parayı alırım, ihtiyacım mı yok, bugün benim eşim çalışsın, o para devletten verilsin ama ben şurada bir dairem olsun ben para basayım, ben o parayı yemem, hayır kurumuna bağış yaparım, bir çocuk daha okuturum benim imkânım iyi, çocuğum iyiye, ben o parayı yine o adamdan alırım. Hak etmiyor çünkü.” (K4)

“2 bin lira nafaka yazdılar. Önce 5 milyardı [5.000 lira], sonra 3’e indi, ondan sonra 2’ye indi. Yoksulluk nafakası bu. İlk başta 250 yatırıyordu, sonra 500’e çıkarttı. Kendi maaşını da 2 bin TL gönderdiği için 500 hani maaşının şu kadarını 4’te 1’ini veriyordu, daha doğrusu kanunun kaçak noktalarını işleme sokmak için uğraşiyor. Kendisini yoksul gösteriyor yani. Tabii devlet bunun araştırmasını yapmıyor. O ne beyan edilirse onu gerçek olarak kabul ediyor. Yanında çalışan sekreteri 4 bin lira alıyor, asistanı, kendisi 2 bin lira maaş alıyor, olacak şey mi?” (K5)

“Haksızlığa tahammülüm yok, hakkımı istiyorum, o malları yarı yarıyaysa, yarı yarıya istiyorum, yani kaçırılmadan önceki malların yarı yarıya olanını istiyorum. Tazminat hakkımı istiyorum. Nafakamın da 2 milyar olmadığını için 5 milyar istiyorum.” (K5)

“Aylığımı ona göre bağlamaya çalıştı kadın, kadını [şehir ismi]’e sürdürdü. Daha sonra ben böyle oturdum, dışarıya çıktım, nasıl, böyle bekliyorum, avukatımı bekliyorum, böyle geldi benim etimi büktü. “Sen göreceksin” dedi bana, şöyle yaptı, öbür tarafta da karşımda avukat ne dedi biliyor musun? “İçeri gir bak, sen bu mahkemeyi kazandın mı zannediyorsun” dedi, “Git bak, mahkemeyi biz kazandık. Hepsini donattı” dedi. Ben deli gibi kalem odasına girdim

yavrum hep böyle iPhone cep telefonları, iPad'ler ve çikolatalar, parfümler var, böyle deli gibi, beni sokmak istemediler, beni ittiler. Orada zaten hep azarladılar beni yaşlı kadını, "Genç bir adamı şey yaptın" diye. Dedim ki "Tabii, benim param yok değil mi?" dedim, "Bunların hepsini onun aldığı biliyorum, o söyledi avukatı" dedim. Ondan sonra beni dışarı attılar, ben böyle ağlarken [isim] Hanım da cübbesini bırakmış geldi, "[isim] Hanım biz kazanamamışız, hepsinin, bak gir içeri, [isim] Bey onlara neler almış" dedim, hâlâ bak dikkat ederseniz saygıda kusur etmiyorum. Hep ben ona [isim] Bey diye hitap ederdim, o da bana [kendi ismi] Hanım diye hitap ederdi. Ne kadar aşk dolu da olsak, şey yapmazdı ama kimse olmadığı zaman "Aşkım, bebeğim" diye hitap ederdi, ben de ona. Ondan sonra "Şey, tamam üzülme, biz şey yapacağız, sen rahat ol" dedi. "Gir içeri, iPad'ler, iPhone'lar dolu, getirmişler ve bunu bana avukatı söyledi" dedim. Kaç sene sonra çıktı." (K5)

Çocukların anne ve baba ile iletişimleri, görüşme sıklıkları, aile içindeyken yaşadıkları

Bu evliliklerin en başından en sonuna kadar şiddete maruz kalanlar arasında çocuklar var. Anne karnında şiddet görmeye başlıyorlar. Kadınlar çocuklarını okutuyor ve okutmak da istiyor, çocukların arasında okula gitmek istemeyenler var. Annelerinin başlarına gelen şeyleri gören çocuklar ise babalarını görmek istemiyorlar, babalarından korkuyorlar. Kimi kadınlar çocuklarının başına daha kötüsü gelmesin diye boşanmak istiyorlar, kimi kadınlar ise "ne olursa olsun babadır gelsin çocuklarının başında dursun" diyorlar. Babalar gittikten, aile dağılma sürecine girdikten sonra ise çocukların genel durumunda kadınların gözlemledikleri derslerinde başarısızlık ve anneye daha da düşkünlük. Babalar ise çocuklarını arayıp, sormayı, çocukları istemese de onlarla arayış düzeltmenin yolunu bulmayı düşünmüyorlar.

"Hiçbir şekilde arayıp sormuyor. Çocuklarım ciddi anlamda onu istemiyorlar; görüşmek, konuşmak istemiyorlar ve ben defalarca kez söyledim, "Bu benimle babanızın arasında olan bir şey, eğer siz isterseniz telefonda ben sizi görüştürürüm, hani ben konuşmam ama siz görüyorsunuz, eğer isterseniz yaz tatillerinde sizi gönderirim, problem değil" diyorum ama çocuklarım öyle bir olmuş ki, gittiği zaman küçüğü 8 yaşındaydı, diğeri de 11 yaşında falandı. E çocuklarım ister istemez iyi kötü bunların bilincindeydi, farkındaydılar. O yüzden kabul etmiyorlar, istemiyorlar babalarını. Her şeye şahit oldular, diyorum ya size bire bir hepsine şahit oldu." (K1)

"Rabbim izin verirse, Allah'ın gücüyle, eğer bende de o güç olursa, Allah'ın izniyle gerçekten okutmak istiyorum. Hep söylüyorum "Ben okuyamadım," hele zaten öyle bir hırs olmuş ki demesinler, diyorum ki ben bugün de oğlumla konuştum, söyledim, diyor ki "Anne ben önümüzdeki sene okulu bırakacağım, artık gitmeyeceğim liseye." Ben zorluyorum, diyorum "Gideceksin" büyüğe. Diyorum "Bana onun lafını getirtme, bana demesin 'Bak ben yokum diye, ben onların başında durmadım diye çocukları okutmadı' falan demesin." (K1)

"Karşı taraftan tek istediğim şey sadece bu çocukları arasın. Ayda bir kere ya, senede bir defa da olsa arasın. Çocukla çocuk olunmaz, en azından bu kadar olunmaz. Onlar senin evladın be adam, senin soyismini taşıyorlar, senin kanından, senin canından. E ben söyledim ya benim çocuklarım onunla görüşmediği için, konuşmadığı için diyor ya "Ben zaten oraya geleceğim şey yapacağım." Dedim "şey' derken ben sana yardımcı olayım, DNA testi mi

yapacaksın?” “Evet” dedi “DNA testi yapacağım. Dedim “Buyur gel, başım gözüm üstüne, ne istiyorsan ben varım. Gel” dedim “gel yapalım, erkeksen yapalım ama” dedim Allah şahittir ben bunu söyledim, dedim “ama eğer senin istediğin sonuçlar çıkmazsa” dedim, “o zaman senle ben çok kötü olacağız, haberin olsun. Ya sen sağ kalacaksın ya ben sağ kalacağım” çünkü ağır bir kelime, beni pis şeylerle itham ediyor, sanki ben onu aldatmışım, çocukları başkasından peydahlamışım gelmişim gibi, bunlarla itham ediyor, zoruma gitti. Ne geliyor ne gidiyor ne arayıp ne soruyor.” (K1)

“Hiç arayıp sormuyor çocuklarını. Çocukları almak için hâkim bile karar çıkardı ya hani “Görüşebilir,” yatılı görüşme, başka bir kadının yanına! Hafta sonları şöyle, dedi “Cumartesi günü alacak, pazar günü getirecekti.” Çocuklar bunu istemediler, gitmek istemediler geldiğinde. Tekrar bu şey yaptı, tekrar dava açtı... O zamanki davasında da çocuklar zaten çocuklar şeyde de hâkimin karşısında da dedi “Biz istemiyoruz” dediler. Şimdi sorsan çocuklar hangi sınıfa gidiyor, dersleri nasıl? Hiçbiriyle alakası yok hiç.” (K6)

“Şimdi gözüm arkada kalıyor ister istemez, küçüğü de bugün elini kesmiş, düşmüş parkta. Annem bakıyor Allah razı olsun, 15 gün işte gıdeli. Gitmemi istemiyorlar bakma sen. Sürekli yollarımı gözlüyorlar. Mesaiye kalyordum 20:00'ye kadar “Sen niye erken gelmiyorsun, seni çok özlüyorum” diyor küçüğü. Babası gittikten sonra ikisi daha çok düşkün olmaya başladılar. Sürekli korkuları var ikisinin de. Babanın gelmesine dair de. Hani “Sen de gidersen biz ne yaparız?” “Oğlum, nereye gideyim” dedim, “nereye gideyim? Sizi bırakıp asla bir yere gitmem” dedim. Hâlâ böyle sınıksız yatarken bile üçümüz bir arada.” (K6)

“Babasının gittiği süre zarfında onların dersini yine hiç ihmal etmedim, ikisi de çok çalışkan bir çocuk, takdir getiriyor ikisi de. Derslerini yine bildiğim kadarıyla, ben de ortaokul mezunuyum, bildiğim kadarıyla yaptırıyorum, çok başarılı ikisi de Allah razı olsun o konuda.” (K6)

“Kızım şu an ergen, biraz iç dünyasına kapandı. Konuşmak biraz zor şu aşamada onunla. Çok içine kapandı, kimsenin onu anlamadığını düşünüyor, çok isyankâr. Güven korkusu, çünkü bozuk bir okulda oturuyor. Oradan en başında söyledim, “Kendine çok iyi iki arkadaş belirle” dedim, “onlarla arkadaşlık yap” ama ben bir gördüm bu bayağı bir WhatsApp grupları falan var yani beğenmediğim kişiler var, okulda sigara içiyorlar, her türlü her şey oluyor. Kapısında satıcılık falan yaptıklarını duydum.” (K2)

“Sadece bu yaz görüştüler de sonra da bizim kararda görme hakkı var, “Gelip polis zoruyla alırım” dedi. Ben de dedim “Tamam, lanet olsun, çocuğa polis zoruyla deyip psikolojisine öyle yansıtma,” o da babasına kardeşini görmeye gitti aslında. Oğlum dedesi ile babaannesinin yanında yaşıyor. Yeni çiftin mutluluğu bozulmasın diye oğlanı hiç yanlarına bile almıyorlar. Benim oğlan gerçekten üvey evlat gibi şu anda. Öksüz yetim onlarla yaşıyor ve çocuk iyi bakılmadığından dolayı körelme olmuş, zekâda problem yok ama dersleri inanılmaz kötü, yaşlarından iki yaş geriden geliyor, haftanın bir günü de rehabilitasyona gidiyor 1 saatliğine. Özel eğitim aldırıyorlar, durumları çok iyi olduğu halde, çocukla ilgilenmiyor hiçbir şekilde ve ben çok çaresizim. Çocuk beni de hiç istemiyor, sevmiyor, bana düşman yetiştirildi. Bana anne bile demiyor. (K2)

“Otizmden ilk ben şüphelendim çocuğun hareketlerinden. Doktor dedi “Siz mi bunları fark ettiniz?” “Evet” dedim. İşte beni alkışladı “Gerçekten size bravo, bunu fark edemeyen çok kişi var” falan diye. Bunu yine kabullenmedi yani benim eşim. Ondan sonra zaten biz o sene ayrıldık. Çocuk da bu durumu ilerledi, yani iyice köreldi. Çocuğun fark edilir fark edilmez bir özel eğitim alması gerekiyordu. Hani akıl testi yapıldı, “Zekâda problem yok ama çocuk ciddi bir travma geçirmiş, hani bu sizin kavga anında” falan diyor. “İç dünyasına girmiş çocuk” diyor. (K2)

“Kız çocuğunu da şu an, babasına diyor ki hani “Baba dershaneye gideceğim” diyor, “Okuyup da ne yapacaksın, okuma ne yapacaksın” diyor, “Ne okulu” diyor. O kadar geri kafalı ki şu an bize karşı böyle....“Geçen gün mesela doğum günüydü, babasıyla iletişime geçti, doğum günü hediyesi telefon istedi, “Derslerim iyi değil beni dershaneye gönder” dedi. Babası kayıtsız kaldı, yani ilgilenmiyor. Hiçbir şekilde ilgilenmiyor, aylık 250 lira nafakasını da yatırmıyor.” (K2)

“Beş yıl çocuğunu göstermedim, karar olduğu halde çocuğunu göstermedim. Polis kararı ile dilekçe yollayıp çocuğu mahkeme yoluyla almak, bir ay tatil yapmak istediğini dile getirdi. O durumda çocuğu bir hafta vermek zorunda kaldım. Çocuğumu götürdüğünde eve bırakmış, evde babaannesine gece çıkmış tekrar varoşluğa. Çocuğu bir battaniyenin bir katını altına, bir katını üstüne tek bir odada, o çocuk beni aradığında korkudan konuşamıyordu. “Anne beni buradan al, adres bu” diye, tuvalette arıyor beni, “Anne ben bu adamdan korkuyorum, beni çabuk alır mısın anneciğim, anneciğim alır mısın anneciğim, sana gelmek istiyorum anneciğim” böyle bir şey düşünün. (K3)

“Oğlumun vurdurturmaya kalktı, oğlumun işini bozdu. Oğlumun ortağına ev aldı, oğlumun ortağı oğlumun dağa kaçtı. Evini barkını bastılar. Ortağını satın aldı. Düşman oldu, bıçakladı oğlumun. Kızımı bütün işçilerin arasında dövdü, söylemesi ayıp böyle vurunca burası düğmeliymiş, memeleri filan fırlamış, kapatmaya çalışıyor, videoları falan hep sakladılar, kaç kişi şahit oldu. Sonra hepsini tehdit etti. “Biz burada çalışıyoruz, o yüzden şahit olamayız” dediler, ekmeğimizden olmayalım diye.” (K5)

Aileler boşanmaya nasıl bakıyorlar?

Kadınların aileleri boşanma sürecinde kadınlara “çocuklarını bırakırsan baba evine dönebilirsin” teklifinde bulunuyor. Kadınlar çocuklarını bırakmayı asla istemiyor. Akraba evlilikleri nedeniyle boşanmak kadınları daha da zorluyor. Kimsesiz kalıyorlar. Aileleri ekonomik olarak onlara destek çıkabilecek durumda değil. Kadınların boşanmalarını istemiyorlar, eşleri başka bir kadınla başka bir hayat yaşasa bile resmi nikah kıyamaması için boşanmayı mümkün merteye uzatmalarını söylüyorlar.

“Ben bırakıp gitmedim, çünkü gidemem, ben ölürüm, öleceğimi de bilsem, gerekirse dilencilik yaparım ama ben çocuklarımı bırakmam, kimseye de vermem.” (K1)

“Bizim aileler, şimdi benim anne babam, bir de onun annesi babası bizim boşanmamızı istemiyor, yani en azından onlar zaten onunla görüşmedikleri için bana söylüyorlar

“Boşanmayacaksın” diye. Onun annesi ile babasının düşüncesi farklı, “Gelir, onu bırakır gelir, affedersin, hani gene bir aile olarak kalırsınız” düşüncesiydi ama benim annemle babamsa “Gelse de affetme ama boşanma,” “Neden” diye sorduğum zaman “Karşı tarafa hani nikâhı vermesin, resmi nikâhı o tarafa kıymasın” diye o amaçla istemiyorlar.” (K1)

“Dava günü yaklaştığı zaman kafam karman çorman oluyor, ne yapacağım, ne edeceğim? Karar veriyorum, diyorum “Boşanacağım,” ailemle konuşuyorum, ailem bana diyorlar ki “Eğer boşanırsan sana hakkımı helal etmem” diyor, kalıyorum; tıkanıyorum, kalıyorum, ne yapacağımı bilmiyorum. Dediğim gibi Şaban gibi, mahkemeye git gel, git gel, başka hiçbir şey değil, hiçbir şey yapamıyorum.” (K1)

“Babam ne desin, “Gel kızım” dedi. “Baba” dedim “ben gelsem de bu saatten sonra senin kapında duramam. İki çocukla ben kimsenin evine sığamam. En azından kaynanalar bana başımı sokacak kadar bir yer verdiler” dedim, “orada duruyom” dedim. “Tamam kızım” dedi, “ben seni zor etmiyom, nasıl istiyorsan öyle yap ama ben gelmeni de isterim” dedi. “Evin küçük baba, nereye sığacağız biz” dedim. Çok küçük, iki göz odası, mutfağı bile yok. O yüzden...” (K6)

“Benim ailem bana hiçbir destekte bulunmadılar. Bizim ailede boşanma yok, hoş karşılamadılar. Babam çocukları bırakıp gitmem konusunda, kardeşlerim de öyle istediler, hani zaten onların en azından benim bırakıp gitmemi istediler kızımı. Ben de bunu kabul etmedim. Dedim “Anne ben sizin evladınızsam, o da benim evladım” onun için çabaladım yoksa ben elektriği, doğalgazı kesik olan, ev sahibine borcu olan evi bırakıp başka yere gidebilirdim ama sırf o süreci çocuğum çok fazla hissetmesin, okulundan ayrı düşmesin, evinden ayrı düşmesin, psikolojisi daha fazla bozulmasın diye o bütün borcun, o bütün sıkıntının altına girdim ve temizlemeye çalıştım yani.” (K2)

“10 sene boyunca ben her defasında boşanmak istedim, hep önüme set çektiler. “Olmaz asla böyle bir şey” diye. “Gelinliğimle girdin, kefeninle çıkarsın” diye söylediler hep. Dedim “Artık yeter, benim yerime kimse karar almasın, ben kendi kararımı kendim alacağım.” Kızımın isteği ile boşandım. Bir gün yine çok dayak yedim, geldi yaralarımı sararken dedi “Anne, babamdan boşan artık gelmesin eve” dedi. 3’e ya da 4’e gidiyordu, evet. O zaman gittik, aynı gün işte kızımın adliyeye gittik, üzerimde beş kuruş para yoktur yani minibüs paramı bile minibüste başkası verdi. Gittim, Adliye’de bu davayı açtım.” (K2)

“Hayır, babamın üç aydan üç aya aldığı bir emeklisi var. Kardeşlerimin de durumları çok iyi değil, meslek sahibi değiller, ev aldılar, kredi ödüyorlar, maaşları kesiliyor diye biliyorum yani hepsi kendi evine girdi, kendi evine girmek için de borçlandılar diye biliyorum ama onlar zaten en başında söylediler, hani “Bize güvenme, kendin bu işin altından kalkabileceksen yap, madem çocuğu bırakıp babamın evine gitmiyorsun, o zaman kimseye de eyvallahın olmayacak” diye. Benim görünümümle, eşimin kız kardeşi ile ağabeyim evli. Bir de senelerce onun tehdidi vardı üstümde. “Sen gidersen biz de kızımızı alırız” diye.” (K2)

“Eşim “Alın kızınızı, ben sahip çıkmıyorum” dedi. Yedi ay ben ailemde kaldım. Doğumun son dokuzuncu ayında yörelerde biliyorsunuz şey yok, “Baba evinde çocuk doğurdu” olayı. Apar

topar beni bir daha buna verdiler, “Doğumunu yap, ondan sonra çocuklarını verin, alalım seni” dediler. Kocamın kahrını çekeceğim ama çocuğumdan ayrılmayacağım” dedim.” (K4)

“Boşandığımda ben ailemle görüşmedim yaklaşık beş yıl görüşmedim. “Şartlar ne olursa olsun” dedim, “siz benden evladımı talep ediyorsunuz, hani bırak diyorsunuz, siz beni bırakın” dedim. Mesafe koydum, iş buldum, çalıştım, ayaklarımın üzerinde durduktan sonra ailem bana söylediğinde “Sığıntı değilim ben” dedim, gitmedim. Sonra ailem tekrardan, şu an yani ailenin en gözde insanıyım diyebilirim. Başkaldırdım yani.” (K4)

“Onun ailesi “Yol yakınken git, bizim oğlumuzdan sana koca olmaz, adam olmaz” dediler. Kaynanam söyledi, zaten ondan sonra bitirdim ben. Benim kaynanam borç para veriyordu, kumara gönderiyordu, kocamın kartı kaynanamın elindeydi. Kaynanam eve ekmeğe alırsa ben yiyorum, almazsa yemiyorum. Hiç üç gün aç kaldınız mı hamile halinizle? Çocuk midenizi kemiriyor ya resmen içinizdeki o canlı, hissediyorsunuz, midenizden su çekiliyor resmen.” (K4)

“Evlenince de babam bütün mal, reddetti babam ha onu da söyleyeyim mirastan. Mahkeme açarak geri aldım. “Bir jigolo ile evlendin sen” dedi, “kendinden bu kadar büyük bir insan, ancak senin bir kariyerin var, benim param,” hâlbuki eşim zenginliğimi bilmiyordu. Babamın çok hasta olduğunu, kanser olunca babamın hastalığına geldik. Ağlıyorum, o bütün büyükleri sokuyorum araya babam beni kabul etsin diye, hastane odasındayız. Gittik, neyse kabul etti babam. Daha sonra eşimi çok sevdi “Adam gibi adammışsın” dedi. “Yalnız benim kızım çok hassastır” dedi, “eğer bıktığın zaman,” bak bunu söyledi “biz de Don Juan'lık yaptık, böyle bir şey olduğu zaman lütfen söyle, kaybetme, o çok hassas” dedi. Kabul ettikten sonra, kısa bir süre sonra öldü. “Benim sonum yok” dedi, “Ben seni mahrum etmiştim, sen adam gibi adammışsın, hemen ben öldükten sonra miras davası açıyorsunuz ve mirasa giriyorsunuz.” Hakikaten de girdim, şimdi bütün miraslara girdim. Dava açıldı, hemen kazanıldı, zaten kardeşlerim de anlaşmaya geldi.” (K5)

Arkadaşlık ilişkileri, mahalle ne diyor, çalışma hayatlarında başlarına neler geliyor?

Konuştuğumuz kadınların etraflarında pek fazla insan yok. Boşandıklarını söylemeye çekiniyorlar, yanlış tekliflere maruz kalmaktan korkuyorlar. Genellikle yakınlarından ilişki teklifleri alıyorlar. Bir daha evlenmeyi düşünmüyorlar, aynı şeyi yaşamaktan korkuyorlar. Kiminle dertleşirsiniz sorusuna genellikle cevapları çocukları ya da Allah oldu. Tek başlarına aşmaya çalıştıkları bu süreci genellikle döviz ya da altın borcu alarak ekonomik olarak döndürmeye çalışıyorlar.

“El alem, benim komşularımın hepsi de söyledi “O sana kurban olsun” diyordu, “senin gibi bir insanı, evde iki tane aslan gibi evladı var, bırakıp gitmesi” kimisi diyor “Döner, pişman olur döner,” kimisi de hani benim dediğim gibi “Boşan gitsin,” bunu söylüyor, yani her, bu komşularım falan hepsi de onu suçluyorlar, ... ev sahibimin kızı ondan nefret ediyor. Söylüyordu hep “Gözleri hep oynuyor, oynuyor” diye hep söylüyordu, uyarıyordu beni ama ben görmüyordum işte, yani insanların hepsi ondan illallah ediyordu, zaten bu olaydan sonra hepten illallah etti.” (K1)

“Böyle pis teklifler geldi ve hiç yabancı insanlardan değil, çok tanıdığım, yıllarca evime gelip giden, benim yemeğimi, suyum, çayımı içen insanlardan geldi. Kocamın akrabaları, amca oğullarından geldi.” (K1)

“Kimseye söyleyemiyorum, nasıl söyleyeceksin ki? Sonuçta dulsun, söylesen sen kötü olacaksın. Hani diyecekler “Sen kuyruk sallamasan onlar da gelmezler,” öyle söyleyecekler, o yüzden susup oturmak, yani tersliyorum, bitiyor.” (K1)

“Lokantada çalışıyordum, onun akrabasının lokantası vardı, oradaydım. Açıldı güya bana “Ben sana aşkıttım” falan diye, çocukluktan, çünkü biz onunla çocukluktan tanışıyorduk o çocukla. Akrabasıydı.” (K1)

“Komşum bana “Boşanma, süründür” diyor ama nereye kadar? Neyi süründürüyorsun? Tam tersi sürünen ben oluyorum, o değil. O hayatını zaten kurmuş, bir yuva kurmuş, çocuğu olmuş, sürünen aslında ben oluyorum.” (K1)

“Akıl veren de oldu, “Git, niye duruyorsun” diyen de oldu. ... Hani “Niye duruyorsun” dediler bana. Anneme [kayınvalidesine] de demişler zaten “Oğlun başka biriyle kalıyor, zaten sen niye tutuyorsun gelini evde?” Annem de Allah razı olsun, “O benim gelinim” dedi.” (K6)

“Kimseden kimseye fayda yok, yine ne varsa evin içindeki, çünkü hep yakınlarımız bile ona yardım etti.” (K6)

“Ev sahibine borcum olma gibi lüksüm yok çünkü bir kirasını almazsa hemen avukatını arıyor. Şu an rahat 10 bin lira el borcum var ve şu an acil o parayı almam gerekiyor, nafakamı.” (K2)

“Çalışmaya başladığım işi, boşanma davasını açtım, karakoldan çıktım, eve geldim, yürüdüm, belediyeye gittim, çocuğu aldım kucağıma 08:00’de çıktım, saat 13:00’te [semt ismi]’daydım, beş saat yol gittim. Benim mal sahibim de şahittir buna. “Ben” diyor, “o tabloyu ölsem unutmam,” otobüse adamcağız beni Akbil’i ile otobüse alacak, durduracak alacak beni ama “Dul bir kadın, millet ne der” diye çekiniyor. Hani otobüste tanıdıklar var, “Bu adam bu kadını niye alıyor, bu bunun kiracısı, ne iştir? Kocasını bırakmış kadını...” (K4)

“Ben orada çaycı olarak girdim, bilgisayar tamircisi olarak çıktım, şu an bir işyeri işletiyorum. (K4)

“Çocuğumla benim aramda ailem tercih yaptığı zaman terastan atlayacaktım, hamleydim. Daha sonra işte o namazda “Allah’ım bana hayırlı bir iş ver, sadece şu çocuğuma,” ya küflü ekmeğe saralle sürdüm, o orada onu kemirirken ben namaz kılıyorum. O anı ölsem unutmam, “Ekmeğin tadı başka anne, yemesem olmaz mı” dedi. Aç çocuk. Tam duayı bitirdim, bir baktım benim ziliim çaldı. Benim karşı dairem, çift daire olduğu için karşı dairemdeki kadın benim kocamla durumumu biliyor, kocasına durumu anlatıyor, kocasının arkadaşı benim beş sokak alta çarşıda, adam iflas etmiş, orayı depo olarak tutmuş ama bir kadın olsa oraya temizlik, çay, işte gelen gideni ağırlayacak biri olsa alacak ama aradıkları kişi hani lise mezunu tarzı bir şey olacak. Bunlar da demişler ki “Ya bunu kocasını bıraktı gitti,

paraya ihtiyacı var.” Adam da demiş ki “Ben maaş veremem, parça parça haftalık veririm.” Ben de dedim “Yeter, yeter ki iş olsun. Bir ekme alayım, geresinde gözüm yok.” Ondan sonra “Giderim” dedim, “Sabah giderim” dedim. Kar artık yeri tutmuş, bir şu kadar olmuş. Ondan sonra o kadın gitti, bir saat sonra benim zilim çalındı. Dışarı çıkıp kapıyı açtığımda yemin ediyorum Allah şahidim olsun, bakın evladım evde, hayrını görmeyeyim, benim mal sahibini “Dul kadındır, evinde bunun bir şeyi yok fatura kapalı olduğuna göre yiyecek ekmekleri yoktur” demiş, sen git marketten ekmeğinden tut, aklınıza ne gelirse altı yedi poşet yap, beş kilosu yağı şunu bunu her şeyi, oraya koy, yukarı çık. Kapıyı açtığımda eşyalar var “Kim o, kim o? Kim bu poşetleri bırakmış buraya” dedim, kapıyı tam kapatacakken “Kızım, poşetleri içeri al, Allah’a emanet ol.” Hâlâ görüşürüm, hâlâ görüşürüm, yüz binlerce kez takdir eder beni “Sen” diyor, “başkası olsa kötü yola düşer, direkt düşerdi” diyor. Onları aldık, benim çocuğum sadece ne dedi biliyor musun, bir ekmeği kucağına aldı, “Anne bunlar bizim mi, ben doycak mıyım?” (K4)

“O kadar çok samimi arkadaşlarım vardı ki boşanma davasında hiç kimse yoktu yanımda. Param bitince, o dostlukların tamamı bitti. Param varken herkes yanımdaydı, param bittikten sonra o arkadaşların hiçbir tanesi yanımda olmadı.” (K5)

Devlet desteği, polis tutumu

Kadınların bir diğer sıkıntısı ise polise gittikleri zaman çözümsüz kalmaları. Devletin ise süreçleri çok ağırından aldığı konusu hepsinin temel mağduriyetlerinden biri. Belediyelerden destek alan kadınlar olduğu gibi, bu yardımlardan haberi olmayanlar da var.

“Şu anda iki yardım alıyorum, gıda yardımı alıyorum. Kadın Koordinasyon Merkezi’nden yardım alıyorum, bir de Büyükşehir Belediyesi’nden gıda yardımı. Bunların ikisinden gıda yardımı. 225 bir yerden alıyorum gıda yardımı, o da aşevi var az ileride, oraya gidiyoruz, oradan yapıyoruz, belediyenin kendisine ait bir yer orası. Bir de 125 TL Şok’tan alışveriş yapıyorum.” (K1)

“Devlet o kadar ağır yani ilerliyor ki bakıyorum, milyonlarca haberleri izliyoruz, kimi insanlar, kadınlar özellikle ya öldürülüyor ya bu nafakalardan dolayı şikâyetçi oluyor, yani sürekli gündeme geliyorlar. Kadınlar için bu kadar basit olmaması lazım aslında, hani görüyoruz ya, diyorlar ya “Kadına şiddete hayır” falan diye, neden bunun üstünde tam olarak durmuyorlar, bu kadar önemsiz olamaz kadınlar.” (K1)

“Çok yavaş ilerliyor, cidden çok yavaş, özellikle zaten kadınlara yönelik çok yavaş ilerliyor. En azından benim gördüğüm ya da ben bu durumda olduğum için bana mı öyle geliyor bilmiyorum ama cidden çok yavaş gidiyor. Bir icraya verdim, üç senedir bir sonuç alamıyorum. Nafaka şikâyetini zaten daha yeni yeni verdik, benim avukatım olduğu süreçte verdik, hâlâ bir sonuç alamamışım. İki seneye yakındır neredeyse, benim çocuklarıma 700 milyon para bağlanmış ama gene hiçbir şekilde ödenmiyor ve bunun hiçbir cezası yok mu?” (K1)

"Sadece doldurdu işte uzaklaştırmaya yazdı. Bilgisayarın başındaki memurlar yazıyı çiziyor işte ondan sonra "Biz size haber veririz, işte tebligat gelecek, ona sorulacak yaptı mı yapmadı mı diye." O şekilde söylüyorlar. Ayrı ayrı alıyor, dinliyor bizi. Önce beni dinledi, bir gün sonra da onu dinlemiş." (K6)

"Devlet bu market kartlarını, oluyor ya sosyal market kartı, o şekilde bir destek aldım. Faturalarıma falan destek olmadılar, o zaman Ahmet Misbah Demircan vardı, onun yanına gittim, hatta bizzat mektup yazdım verdim, hani "Lütfen okuyun ve şu adrese dönüş yapın," hiçbir şey istemiyorum, sadece faturalarımı açtırın" diye. "Çocuğumla çok zor durumdayız, çok mağdurusuz, çocuk, kızım üşüyor, dersini mum ışığında yapıyor" ve iki sene ya düşünün, her gün dışarıdan taşıma suyla değirmen döndürdüm yani ben." (K2)

"Uzaklaştırma kararı, başlangıçta şöyle bir saçmalık olmuştu. Bu eve girmiş, çilingir getirmiş, kapıyı açtırmış, eve girmiş, evde kova diyorlar, dumanaltı ev böyle. Ben eve girmek istediğimde baktım anahtarla falan oynanmış, uyandım, hemen polisi aradım 155'i. "Şu anda içeriden sesler geliyor, evime kimin girdiğini bilmiyorum, bu eşim de olabilir, hırsız da olabilir" diye. Kendilerinin gelmesini söyledim. Geldiler, polisler bütün sahneyi gördü yani kapıyı açtırdıklarında içeriden sesleniyor "Gel lan, seni geberteceğim" falan ve portmantoya neşterleri sıralamış, yani bana işkence aletlerini portmantoya dizmiş, güya onun planınca ben kapıyı açıp girecektim, o bana yine sabaha kadar eziyet yapacaktı yani onlarla; korkutmacalar, eziyet, eziyetin her türlüü yani. Polisler bunların hepsini görmesine rağmen bana dedikleri şu: "Senin elinde koruma kararı, uzaklaştırma kararı yok, adamın evi, biz adamı çıkartamayız." "E" dedim "nasıl çıkaramazsınız, siz her şeyi görüyorsunuz, bakın portmantonun önüne neşterleri sıralamış, şu an görüyorsunuz içmiş, ayakta duramıyor, evin haline bakın. E benim başka gidecek yerim yok, barınacak yerim yok, sizin onu buradan çıkartmanız gerekiyor ki benim evime girebilmem için." Onu işte çıkaramadılar, zorla işte hani böyle nasıl diyeyim, yüzüne güldüler biraz "Gel senle konuşalım işte [erkek ismi]," onu çıkarıyorlar. Ben girdim eve. Onu götürdüler, tekrar hemen saldıları tabii ki. Saldıran önce de arıyorlar hani "Dikkatli olun," diye "saldık eşinizi" diye, Allah razı olsun. Öyle bir şey oldu, yani orada defalarca oldu bu. Ben her gittiğimde, orada bir polis memuru vardı bayan, bana bir gün dedi ki böyle oflaya pufloya tutanağı tutuyor, hep ona gidiyorum. "Hanımefendi, yalan söylüyorsunuz her seferinde buraya gelip, eşinizle alakalı." Ben o dakika çıldırmışım yani çok da sakin bir insanım, polisin biri diyor "Seni o dakika tanıyamadık," "Sen kimsin, hani nasıl benimle bu şekilde konuşabilirsin, ben hani bu kadar meraklı mıyım, böyle olduğunu nereden bilebilirsin sen" diye. Hani onun oradan gitmesini istedim, bağırdım çağırdım oranın içinde, "Başka polis gelsin, ben bunu istemiyorum" falan diye. Bir sorun yaşadım orada bayan bir polis arkadaşıla, ismini hatırlamıyorum. Ben savcılığa gittim o gün acil hemen. Oradan savcı ile görüştüm. Savcı beni bir hâkime yönlendirdi, oradan acil uzaklaştırma kararı çıkarttırdım, onu tekrar karakola götürdüm bıraktım, "Alın" dedim, "bundan sonra bununla çıkartırsınız eve girdiği zaman artık" dedim." (K2)

"Yani devlet sahip çıkmadı diyebilir miyiz? Yani ben çok mağdur oldum bu anlamda, öyle diyebilirim yani çok mağdur oldum. Sonuçta neden dilim varıp diyemiyorum, sonuçta ben devletin Baro'sundan faydalanmışım yani bunu söylemek, bilmiyorum benim seviyemi düşürür gibi geliyor bana. Ben sonuçta devlet sahip çıkmadı diyemem, Baro'sundan

faydalanmışım, bir avukat tutacak gücüm yokken yani. Bugün bir avukatla görüşme, danışmak fiyatı bile çok yüksek fiyatlar yani. O yüzden bunu tam dilim varıp diyemiyorum ama mağdur oldum, çok mağdur oldum yani bunda.” (K2)

“En basiti ya elinin kırı gibi boşadı, dava üstüne dava. Geçen gün avukatı arıyorum, “Avukat Hanım bakın” diyorum, “çocuğun giderleri arttı, liseye giden bir öğrenci. Okul aidatı var, servisi var, Akbili var vs. genç çocuk.” O da bütün insanlar gibi gezmek istiyor, sinemaya gitmek istiyor, arkadaşı ile bir çay içmek istiyor. Ben yetersiz kalıyorum, çünkü ben 1 buçuk 2 bin lira kira veriyorum. Tek başıma bir kadını, yani çocuğun sağlığı, iğneden iplik her şey benden soruluyor. E böyle bir dünyada yani ne yapmalısın? Gidiyor, bir dilekçe hazırlanıyor. 5 bin, 8 bin lira gibi bir rakam çıkarılıyor, hapse koyuyorlar, 1 gün sonra çıkıyor. O 5 bin lirayı veriyor, 5 bin liranın bana 1 lirası düşüyor; dosya parasıydı, avukat parasıydı, bilmem ne parasıydı vekaleti... Bana bin lira geliyor. O bin liraya ben altı ay daha bekliyorum ki bir dilekçe daha oluşturayım. Şimdi ben altı ay banka dokümanı vereceğim avukata, bir daha dava açacağı. Ya dava üstüne dava açmaktansa kardeşim kesin, adam gibi bir kanun gelsin ya. Adam, adam gibi versin parasını.” (K4)

“Ben kanun olarak yetersiz buluyorum, çok yetersiz buluyorum. Bana göre boşanan kişi, konu ne olursa olsun çocuğu varsa, o parayı ödemek zorunda. Ya kadına vermesin, çocuğuna versin. Çocuğuna hatta para da vermesin, eğitimi alsın, komple yemesini, içmesini, aylık giderini neyse götürsün karşılansın, bıraksın benim kapımı. Bana para da vermesin, böyle bir seçenek yapsınlar, çok mu zor?” (K4)

“Bilmem ney, çok özür dileyerek, elini kolunu sallayacak “Benim param yok” diyecek, devlet de buna nafaka şansı taniyacak. Utanmasın devlet, gelsin benim asgari ücretimden kessin versin. Ya gelsin versin, ben baş kaldırırm, ben o hâkimin karşısına da çıkarım. Böyle adalet mi olur ya saçmalığa bakın. Allah aşkına ince baktığınız zaman bu detaylara... Şimdi ben 20 saat çalışacağım, e benim sigortam var diye adama nafaka vereceğim, beni boşamış, elinin kırı gibi kapiya koymuş bir çocukla, affedersin kötü kadın olmaktan kurtulmuşsun, ailen seninle çocuğun arasında tercih yapmış, adama nafaka vereceğim ha? Gelsin alsın benden, gelsin alsın yani.” (K4)

“Boşandığım gün iş aramaya gittim, belediyeye sığındım, “Hiç sizden para istemiyorum” dedim, “Sadece gelin faturamı açın yeter bana, ısınalım, çocuğum ısınsın, battaniyede ısınıyor.” Allah razı olsun, yani işleri güçleri rast gitsin, direkt geldiler, faturamı açtılar, gıda yardımı direkt kolilerle eşya taşıyorlar, yani onlar o an gazımı açtı, zaten üç gün sonra ben iş buldum.” (K4)

“Şu anda iki senedir istinaftaydı dosya, o kadar komik ki davalar, şöyle söyleyeyim adliyeler o kadar laçka ki hiçbir şey yok. İki senedir duran dosyanın sonucu gelmesi gerekiyor, değil mi? Geçenlerde dosyanız sonuçlandı gibi bir şey geldi. Biz de sevindik bakalım ne oldu diye, hayır ne biliyor musunuz? İki senedir durduğu bölümde “Bizim bölüme uygun değildir, şu bölüme sevk edilmesi kararı” geldi. Yok artık dedim ya.” (K5)

“Ya kadına diyorlardı, mesela “Kadına hak çok tanındı,” kadında hak yok, hâlâ kadının adı yok. Kadına hak yok, hâlâ bizler nafakalarımızı alamıyoruz, hâlâ mahkemeler yürümüyor. Mesela sesli kaydı var götürüyorum, “Hayır” diyor, “Bu şeye giriyor, onun haberi yok” diyor. Burada tehdit ediyor, bir arkadaşına anlatıyor, diyor ki “Onun oğlunu da kızını da kendini de öldüreceğim” diyor, “arabayla” diyor. Kayıt olduğu için adam benden taraf almış, diyor ki “Sen, onların işini boz, ben seni yeniden yaratacağım, yeter ki onlara trafik kazası süsü verelim” diyor. Ben bunu götürüyorum, veriyorum, “Hayır” dedi bana geri döndü, “Sen ondan habersiz yaptığın için...” kabul edilmiyor.” (K5)

6. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME SORU FORMU

Demografi

Göç etti mi?

Çocuğu var mı? Kaç çocuğu var? Kaç yaşındalar? Okula gidiyorlar mı? Çocuklarının sağlık durumu nasıl?

Çocuklarını kaç yaşında doğurdu?

Düşük doğum var mı? Kürtaj var mı? Kürtaj yok ise kendisi istedi olamadı mı, kocası mı izin vermedi, hastane mi yapmadı?

Şu an nerede, kimlerle yaşıyor?

Çalışıyor mu? Günü nasıl geçiyor?

Herhangi bir hastalığı var mı?

Evllenme

Evllenme süreci: Kaç yaşında, hangi şartlarda evlendi?

Dini nikâh kıyıldı mı?

Herhangi bir istismar söz konusu mu? Maddi, manevi, cinsel...

Evlendikten sonra şehir değiştirdi mi? Eğitimini yarıda bıraktı mı? Çalışıyordu ve işini bıraktı mı? Evlendikten sonra hayatında ne değiştirdi?

Eşinin soyadını almak istedi mi, bu ona soruldu mu? Kendi soyadını kullanabileceğini biliyor muydu?

Evlilik düzeni

Evlilikten önce süre boyunca nasıl bir düzenleri, yaşantıları vardı?

Çalışmak istedi mi, eşinin tavrı ne oldu? Çalışmadıysa neden?

Evlilik içerisinde çalıştı mı? Çalışmak istedi mi?

Eşi-Eski Eşi

Eşinin-eski eşinin yaşı, doğum yeri, mesleği, eğitim durumu nedir?

Eşinin-eski eşinin geliri kayıtlı mı, kayıtlıysa asgari ücretten gösterme sorunu? Mülkü var mı?

Kendisinin üstüne mi?

Eşinin bir zorla evlendirme durumu var mı? Evlenmelerine aileleri mi karar verdi, kendileri mi?

Boşanma süreci

Kim, nasıl karar verdi? Ne kadar sürdü? Sorun çıktı mı, ne tür sorunlar?

Tarafların aileleri boşanmaya ne kadar karıştı?

Adli yardımdan haberi var mıydı, yoksa nasıl haberi oldu, başvuru süreci, sonuç hakkında değerlendirmesi neler?

Anlaşmalı boşanma var ise anlaşmalı boşanırken ne düşündü, anlaşmaktan pişman oldu mu, sonrasında neler oldu.

Uzaklaştırma kararı çıkarmak zorunda kaldı mı? Tazminat talep etmek istedi mi? Maddi manevi tazminat talep edebileceğini biliyor muydu? Ettiyse sonuçları ne oldu?

Boşanmaktan korktu mu? Neden korktu? Korktukları başına geldi mi?

Mal paylaşımı yapmak istedi mi? Yapıldı mı?

Avukat bulabildiler mi, nasıl buldular?

Boşanma sonrası

Yoksulluk nafakası alıyor mu? Miktarı nedir? Tasviye (tahsil) edebiliyor mu? Düzenli mi? Tahsil edemiyorsa ne yapması gerektiğini biliyor mu?

Sigortası veya başka bir güvencesi var mı? Çalışmış mı, çalışırken sigortası var mıymış?

Boşandıktan sonra iş aradı mı? İş bulabildi mi? Ne kadar sürede buldu? Nasıl buldu? İş yerinde ona nasıl davrandılar? Ne kadar kazandı ya da kazanıyor?

Çocuk varsa velayet kimde? Diğer ebeveyni görme hakkı var mı, varsa ne düzende görüyor?

Eski eş çocuklara ilgisi nasıl, çocuklarla nasıl zaman geçiriyor?

Eski eşiyse kendisi görüşüyor mu? Görüşmek zorunda kalıyor mu? Görüşüyor ise ona nasıl davranıyor? Boşandıktan sonra şiddet gördü mü?

Çocuklar için nafaka, yani iştirak nafakası alabiliyor mu? Ne kadar alıyor? Tahsil edebiliyor mu?

Çocuklara boşanma sürecini nasıl anlattılar? Çocukların boşanma sürecine ve sonrasına yaklaşımı nasıldı? Ne düşünüyor, istiyorlar? Ebeveynlerle ilişkileri nasıl?

Soyadı değişmesi çocukların hayatlarını etkiledi mi? Boşanmadan sonra soyadı değişti mi, kendi soyadını geri aldı mı, eşi izin verdi mi?

Kendi talepleri, istekleri neler?

Çalışma hayatına geri dönebildi mi, umudu var mı? Çalışmıyorsa çalışmak istiyor mu? Çevresi müsaade ediyor mu?

Boşanma sonrasında çevresindekilere nasıl tepkiler ya da destekler aldı?

Boşanma sonrasında kadın sığınma evlerine gitmek zorunda kaldı mı? Eğer gittiyse sığınaklardaki şartlar neler?

Çevresine nasıl anlattı? Ailesindeki, mahallesindeki ortam nasıl, beklentiler neler? Kendine benzer durumda olanlar var mı? Onlarla iletişimi nasıl?

Nafaka

Genel olarak nafaka hakkında ne düşünüyor?

Yoksulluk nafakası hakkında ne düşünüyor?

Hangi şartlar olsaydı almaz/almak istemezdi?

Nafakaya dair tartışmaların farkında mı? Yoksulluk nafakasının zamanla sınırlandırılması ya da tamamen kaldırılması konusunda ne düşünüyor ?

NAFAKA HAKKI KADIN PLATFORMU - İSTANBUL BAROSU KADIN HAKLARI MERKEZİ
KONDA ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK ŞİRKETİNE TEŞEKKÜR EDİYORUZ

İSTANBUL BAROSU
KADIN HAKLARI MERKEZİ

BASIN BİLDİRİLERİ

NAFAKA ÇALIŞTAYI SONUÇ BİLDİRGESİNE İLİŞKİN BASIN AÇIKLAMASI

YOKSULLUK NAFKASINDA YENİ BİR DÜZENLEME YAPILMASINA İHTİYAÇ YOKTUR

Sözümüzde Israrcıyız

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve kadın hakları alanında çalışan tüm Sivil Toplum Kuruluşları olarak yoksulluk nafakasında yeni bir yasal düzenleme yapılması gerekmediğini, mevcut düzenlemenin yeterli olduğunu, yeni düzenleme yapılması halinde kadınların mağduriyetine yol açacağını kamuoyuna bir kez daha duyuruyoruz. Nitekim Kadın Hakları Merkezi olarak düzenlediğimiz “Nafaka Çalıştayı”nda da aynı görüş dile getirilmiş ve çıkan Sonuç Bildirgesinde nafaka konusunda hiçbir değişiklik ve yeni düzenleme yapılmaması yönünde fikir birliğine varılmıştır.

SONUÇ BİLDİRGEMİZDE

- o **Nafaka uygulaması tarihsel olarak Roma döneminden itibaren vardır. Osmanlıda da nafaka uygulaması vardır.**
- o **Yoksulluk nafakasında eşler arasında cinsiyet ayrımı yoktur, erkek de kadından nafaka isteyebilir.**

- o **Medeni Kanun’un 176. maddesinde nafakanın sona ermesi, kaldırılması ve indirilmesi şartları düzenlenmiştir.**
- o **Yoksulluk nafakasının süresiz olmasının yasaya ve hakkaniyete aykırı olduğuna ilişkin Anayasa Mahkemesine başvurular Anayasa Mahkemesi tarafından reddedilmiştir.**
- o **Ayrıca Türkiye’nin taraf olduğu Uluslararası Sözleşmelerde her türlü ayrımcılığın önlenmesi ve kadınların güçlendirilmesi yer almaktadır.**
- o **Yoksulluk nafakasının genel olarak kadınlara verilmesinin nedeni kadının ekonomik olarak güçsüz bırakılmasıdır.**
- o **Nafakanın süreli hale getirilmesi kadınları mağdur edecektir.**

Yoksulluk nafakası yukarıdaki başlıklar altında ayrıntılı bir şekilde irdelenmiş ve rapor haline getirilmiştir. Raporumuzu Basın açıklamamız ekinde sunuyoruz ve

NAFAKAMA DOKUNMA diyoruz.

YOKSULLUK NAFKASINDA YENİ BİR YASAL DÜZENLEMeye İHTİYAÇ YOKTUR

Son günlerde kamuoyuna ve basına yansıyan yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi için yasal düzenleme yapılacağı yönündeki hazırlıklar Merkezimiz tarafından dikkatle ve endişeyle takip edilmektedir.

Yoksulluk nafakasında yeni bir yasal düzenlemeye ihtiyaç olmadığı Medeni Kanunun 175. ve 176. maddelerinin doğru okunduğunda anlaşılmaktadır.

Yoksulluk nafakasını düzenleyen Medeni Kanunun 175/1 maddesinde; *“Boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak nafaka isteyebilir”* denilmek suretiyle kusuru ağır olan eşin yoksulluk nafakası alamayacağı ve yoksulluk nafakasının, nafakayı ödeyecek kişinin mali gücü oranında belirleneceği belirtilmiştir.

Kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algının aksine yoksulluk nafakası her koşulda süresiz değildir. Medeni Kanunun 176. maddesinde belirtildiği gibi nafaka alacaklısı öldüğünde veya evlendiğinde nafaka kendiliğinden ortadan kalktığı gibi, fiilen biriyle evli gibi yaşadığında, yoksulluk durumu ortadan kalktığında (miras kaldığında, kadın kayıtlı ya da kayıtsız çalışmaya başladığında, kadına herhangi bir gelir

bağlandığında), haysiyetsiz hayat sürdüğünde mahkeme kararıyla kaldırılabilir. Ayrıca mali durumun değişmesi durumunda ödenen nafakanın azaltılabilmesi ve kaldırılabilmesi de şu anki yasal düzenlemeyle mümkündür. Kaldı ki 176. maddede durumun gereklerine göre irat olarak ödenebilen nafakanın toptan olarak da ödenebileceği açıkça hükme bağlanmıştır. Bu bakımdan hakim nafakanın bir defada ve toplu olarak ödenmesine karar verebilir.

Yoksulluk nafakası sadece kadın eşe değil erkek eşe de tanınmış bir hak olup uygulamada daha çok kadınlar lehine yoksulluk nafakasına hükmedilmesinin nedeni toplumumuzda mevcut toplumsal cinsiyet eşitsizliği sebebiyle kadının evlilikte ve boşanma sonucunda yoksullaşmasından kaynaklanmaktadır.

Eğitim, iş, siyasal katılım ve gelir paylaşımında cinsiyet eşitliğinin olmadığı, **“Kadının yeri evidir”**, **“En az 3 çocuk yapın” gibi söylemlerle** bilinçli olarak eğitim ve çalışma hayatının dışına itilen kadına, boşanma gündeme geldiğinde **“Git çalış, kendi başının çaresine bak”** şeklindeki söylem ve düşünceler ve buna hizmet edecek yasal düzenlemeler ne derece hakkaniyete uygundur?

Yoksulluk nafakasının süresiz olarak takdir edilmesi nedeniyle birçok nafaka yükümlüsünün mağduriyetine neden olduğu yönündeki iddialar, gerçeği yansıtmamaktadır. Asıl büyük ölçüde yaşanan mağduriyet,

açlık sınırının 2 bin 107 TL olduğu ülkemizde çok cüz'i olarak takdir edilen ve büyük çoğunluğu da tahsil edilemeyen yoksulluk nafakası alan kadınlar cephesinde yaşanmaktadır. Uygulamada çekişmeli boşanmalarda hüküm altına alınan nafakaların büyük çoğunluğunun 150-300 TL seviyesinde kaldığı da bilinen bir gerçektir. Kaldı ki bu cüz'i nafakalar dahi tahsil edilememekte, nafaka yükümlüsü tarafından ödenmek istenmemektedir. Gerek duyulan korku, gerekse icra masrafları yüzünden ödenmeyen nafakaların çoğu icraya dahi konulamamaktadır. Baromuzun adli yardım dosyalarında nafaka icraları büyük yer tutmakta olup, ne yazık ki büyük çoğunluğu tahsil edilememektedir. İcra kanalıyla yapılan tahsilatlarda ise nafaka üzerinden harç kesilmekte ve icra masrafları alınmaktadır. Bu durum nafaka yükümlüsünün borcunu arttırmakla beraber kadının tahsil ettiği yoksulluk nafakasının ise iyice azalmasına sebep olmaktadır.

Kadın iş dünyasında çoğunlukla dezavantajlıdır. TÜİK' in 6 Mart 2019 'da açıkladığı Hane Halkı İşgücü Verilerine göre 2017 yılında erkeklerin istihdam oranı %65,6 iken, kadınların istihdam oranı %28,9'dur. Yani ülkemizde kadınların iş hayatına katılım oranı erkeklerin yarısından azdır. İşveren, kadın yerine erkek işçi çalıştırmayı tercih etmekte, kadın kolay iş bulamamakta, çalışma imkânı bulsa bile ucuz veya ücretsiz kreş imkânı yok denecek kadar az olduğundan aldığı düşük ücretin büyük bölümünü bakıcıya ve kreşe vermek

zorunda kalmaktadır. Bir kurumda kadro hakkı önceliği evi geçindirdiği zihniyetiyle çoğunlukla erkeğe verilmektedir. Erken yaşta evlendirilen kadın eğitim hakkından da yoksun kalmaktadır. Eğitimsiz ve hiçbir mesleki tecrübesi olmayan kadının boşanma ile birlikte iş bulma olasılığının sıfıra yakın olduğu abartısız bir gerçektir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği sıralamasında 149 ülke arasında 130. sırada yer alan Türkiye'nin yoksulluk nafakasıyla gündeme geldiğinde refah seviyesi yüksek Avrupa ülkeleriyle karşılaştırılması ne derece doğru ve haklıdır? Kadının istihdama katılımının ve sosyal desteklere ulaşımının yüksek olduğu bu ülkelerdeki nafaka uygulaması ülkemize emsal alınamaz.

Yoksulluk nafakası konusundaki mevcut yasal düzenleme yerinde olup, aksi düşünceyle yoksulluk nafakasında süre sınırı getirmek boşanmayla yoksulluğa düşecek kadın için büyük ölçüde mağduriyete neden olacak ve kadın şiddet gördüğü bir evliliğe ve erkeğe katlanmak, sessiz kalmak ve bu evliliği sürdürmek zorunda bırakılacaktır.

Sonuç olarak;

- **Kamuoyunda yaratılmaya çalışılan algının aksine şu anki yasal düzenlemede nafaka süresiz değildir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi kaldırılma, değiştirilme, azaltılma şartları mevcut yasayla düzenlenmiştir.**

- Yaşanan mağduriyetler mevcut yasal düzenlemeden değil, uygulamadan kaynaklanmaktadır. Yargının takdir hakkını hakkaniyete uygun kullanarak oluşan mağduriyetleri önlemesi mümkündür.
- İmzaladığımız Uluslararası Sözleşmeler ve Anayasamızın 10. maddesinde de belirtildiği gibi toplumumuzda hala dezavantajlı konumda bulunan kadın lehine pozitif ayrımcılık yapmak adaletin bir gereğidir. Yoksulluk nafakası talep eden kesimin büyük çoğunluğunun kadınlardan oluştuğu gözetildiğinde yoksulluk nafakasında süre sınırı getirmenin pozitif ayrımcılık bir yana, hakkaniyete aykırı uygulamalara da neden olacağı tartışmasızdır.
- Kadının cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan dezavantajlı konumu düzeltilmeden ve sosyal devlet gerekleri yerine getirilmeden mevcut yasal düzenlemede değişikliğe gidilmesi kadının mağduriyetini artıracaktır.
- Böyle bir düzenleme sadece boşanan erkeğin hayatına rahat devam etmesine yönelik olup, kadının uğrayacağı mağduriyeti yok saymak, kadını yoksullukla mücadelede yalnız bırakmak demektir.
- **Yoksulluk nafakasının süreli hale getirilmesi kadının haklarının gaspıdır ve kadına yönelik ekonomik şiddettir.**

Bizler İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak, gerekçelerini açıkladığımız nedenlerle mevcut yasal düzenlemede değişiklik yapılmasına ve yoksulluk nafakasına süre sınırı getirilmesine karşı olduğumuzu bildirir, uğradığı veya uğrama ihtimali bulunan şiddet nedeniyle sesini duyuramayan yoksulluk nafakası alacaklısı kadınlar adına mücadelemize devam edeceğimizi kamuoyuna saygılarımızla sunarız.

**İstanbul Barosu
Kadın Hakları Merkezi**

AİLE HUKUKUNDA ARABULUCULUK OLMAZ

Son günlerde Aile Hukuku alanındaki uyuşmazlıklarda zorunlu arabuluculuk konusu gündeme getirilmektedir. Önce iş hukukundan doğan uyuşmazlıklarda, daha sonra ticari davalarda zorunlu arabuluculuk sistemi getirilmiştir. Şimdi de Aile Hukukundan doğan davalarda zorunlu arabuluculuk getirilmeye çalışılmaktadır. **Alternatif uyuşmazlık çözüm yolları, devletin görevi olan yargısal sistemin yerine geçirilmeye çalışılmaktadır.**

İstanbul Sözleşmesi'nin 48/1. maddesi "*Taraf devletler, Sözleşme kapsamındaki şiddet eylemlerinde arabuluculuk ve uzlaştırma da dahil, zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm süreçlerini yasaklamak üzere, gerekli hukuki veya diğer önlemleri alacaklardır*" demek suretiyle, şiddet içeren uyuşmazlıklarda zorunlu alternatif uyuşmazlık çözüm yolları yasağını getirmiştir.

Arbuluculuk Kanunu'nun 1/2. maddesinde; "*Şu kadar ki, aile içi şiddet iddiasını içeren uyuşmazlıklar arabuluculuğa elverişli değildir*" denilmek suretiyle aile içi şiddet içeren olaylarda arabuluculuğun mümkün olmadığı açık ve net hüküm altına alınmıştır.

Aile hukuku kaynaklı davalarda bilhassa Boşanma davalarının neredeyse tümünde **psikolojik, sözel, ekonomik, cinsel, sosyal, fiziksel şiddet vardır. Hal böyleyken yargılama**

Yapılmadan şiddet olup olmadığının ayrımının yapılması olası değildir. Bu nedenle de aile hukuku uyuşmazlıklarında ARABULUCULUK asla MÜMKÜN DEĞİLDİR.

Bazı çevrelerde sadece mal rejiminin tasfiyesi konusunda zorunlu arabuluculuk getirileceği dile getirilmektedir. **Mal rejiminin tasfiyesi de bir aile hukuku uyuşmazlığıdır. Boşanma davasının sonuçlanmış olması ne yazık ki şiddet eylemlerini sona erdirmemektedir.** Her yıl artan oranda yüzlerce kadın öldürülüyor ve şiddete uğruyorken, kadını arabuluculuk masasına oturtmak, kadının can güvenliğini tehlikeye sokar. 2018 yılında 440 kadının sadece kadın olmaları nedeniyle öldürüldüğü, 317 kadının da cinsel şiddete maruz kaldığı gerçeği göz önüne alındığında **KADININ NASIL KORUNACAĞI konusu son derece önem arz etmektedir.** Arabulucudan kadının güvenliğini temin etmesi beklenemeyeceği gibi, arabulucunun kendi güvenliğinin de tehlikede olduğu tartışmasızdır.

Kaldı ki **Avukatlık Kanunu'nun 35 /A maddesinde;** "*Avukatlar dava açılmadan veya dava açılmış olup da henüz duruşma başlamadan önce kendilerine intikal eden iş ve davalarda TARAFLARIN KENDİ İRADELERİYLE, istem sonucu elde edebilecekleri konulara inhisar etmek kaydıyla, müvekkilleriyle birlikte KARŞI TARAFI UZLAŞMAYA DAVET EDEBİLİRLER. Karşı taraf bu davete icabet eder ve uzlaşma sağlanırsa uzlaşma konusunu, yerini, tarihini, karşılıklı yerine getirmeleri gereken hususları*

*içeren tutanak, avukatlar ile müvekkilleri tarafından imza altına alınır. **Bu tutanaklar İİK'nın 138. maddesi anlamında ilam niteliğindedir***" denilmektedir.

Yine **HMK'nın 137. maddesinde**; "*Dilekçelerin karşılıklı verilmesinden sonra ön inceleme yapılır. Mahkeme ön incelemede; dava şartlarını ve ilk itirazları inceler, uyuşmazlık konularını tam olarak belirler, hazırlık işlemleri ile tarafların delillerini sunmaları ve delillerin toplanması için gereken işlemleri yapar, **tarafaların üzerinde serbestçe tasarruf edebileceği davalarda SULHE teşvik eder** ve bu hususları tutanağa geçirir*" hükmüne yer verilmiştir. Yasa hükmüne göre HÂKİMİN DE TARAFLARI ANLAŞMAYA TEŞVİK ETME YETKİSİ bulunmaktadır.

Mevcut yasal düzenlemeyle tarafların sulh olma konusunda iradeleri olduğu sürece dava açılmadan evvel Avukatlık Kanunu 35/A maddesine göre sulh olup ilam mahiyetinde belge düzenlenmesi imkanı varken **aile hukukundan doğan davaları da arabuluculuk kapsamına sokmak hele hele bunu zorunlu yapmak kadının güvenliğini riske sokacak, kadının haklarını kullanmasına ve elde etmesine engel teşkil edecektir.**

AİLE HUKUKUNDA ARABULUCULUK DEMEK, AİLE İÇİ ŞİDDETİN GÖRÜNMEZ OLMASI DEMEKTİR.

AİLE HUKUKUNDA ARABUCULUK KADININ ADALETE ERİŞİMİNE ENGELDİR.

Devrim Yasamız Medeni Kanun'un Kabulünün 94. Yılı

Medeni Kanun'un kabulünün 94. yılında, laik hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti için, yurttaşlar için ve özellikle kadınlar için önemine ve değerine bir kez daha dikkat çekmek ve son dönemlerde yaşanan sorunları kamuoyuyla paylaşmak istiyoruz.

Medeni Kanun kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku ve eşya hukuku bölümlerinde yer alan kurallarla, **yurttaşların** doğumundan başlayarak ölümünden sonrasına kadar özel yaşam ilişkilerini düzenleyen temel kanundur.

Atatürk'ün önderliğinde ulusal egemenlik temelinde kurulan Cumhuriyetimizin ilk yıllarında yapılan hukuk devriminin ilk akla gelen yasasıdır, Medeni Kanun.

17 Şubat 1926'da kabul edilen Medeni Kanunumuz **laik hukukun** simgesidir ve aynı zamanda ülkede **hukuk birliğinin** yaşama geçirilmesini sağlamıştır.

93 yıl önce Medeni Kanun'un yürürlüğe girişiyle **kadınlar**, evlenme, boşanma, mal varlığı, miras gibi özel yaşamlarına ilişkin haklar açısından **erkeklerle eşit yurttaş** konumuna gelmişler; **EVLİLİK YAŞI** kuralı getirilmiş; erkeğin birden

çok kadınla evlenebilmesi yerine **TEK EŞLİLİK** ve evlilik birliğinin "**RESMİ NİKAH**" ile kurulması kabul edilmiştir. Erkeğin "**BOŞ OL**" demesiyle boşanma yerine "**HAKİM KARARIYLA BOŞANMA**", kız ve erkek çocuklara "**EŞİT MİRAS PAYI**" gibi kurallar kadın haklarının güvencesi olmuştur.

Ne yazık ki günümüzde, Medeni Kanunun yok sayılmasına yol açan söylemlere ve yasalarda yapılmak istenen ve yapılan değişikliklere tanık oluyoruz. Örneğin;

– Nüfus Hizmetleri Kanununda 17 Ekim 2017'de yapılan değişiklikle "**müftülere resmi nikah yetkisi**" verilmesiyle **Medeni Kanunun ve laik hukuk kurallarının göz ardı edilmesine yol açılmıştır.**

– Son dönemde Medeni Kanunun 175 ve 176. maddelerinde düzenlenen yoksulluk nafakası hükmünün "**Erkeğin hayatının ipotek altına almaktan kurtarılması**" gerekçesiyle kaldırılması gündeme taşınmıştır. Oysa yasaya göre erkek eşlerin nafaka alması önünde bir engel yoktur, her iki eş de nafaka talep edebilir. Uygulamada genellikle nafaka alan tarafın kadın olmasının nedeni, ülkemizde kadının eğitim durumu, ekonomik durumu ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi sorunlardan kaynaklanmaktadır. Kadın sorunlarına çözüm üretecek Kadın Bakanlığı kaldırılmıştır, yeniden kurulmasına ihtiyaç vardır.

– Adalet Bakanlığınca gündeme getirilen ancak Arabuluculuk Kanununda arabuluculuğun **İHTİYARİ** olduğu belirtilmesine rağmen, "**Aile Hukukunda ZORUNLU Arabuluculuk**" uygulamaya konulmak istenmektedir. Bunun ailede

ve toplumda ve özellikle kadınlar açısından yol açacağı sakıncalara ve mağduriyete dikkat çekmek isteriz.

– Önemle dikkat çekmek istediğimiz diğer bir konu; 18 Ocak 2019 tarihinde TBMM gündemine alınan “İslam Kalkınma Örgütü Kadının İlerlemesi Teşkilatı Tüzüğü’nün” **onaylanmasının uygun bulunduğuna dair Kanun Teklifi**.

Tüzük kurullarına, amacına ve içeriğine bakıldığında laiklik ilkesinin benimsenmemiş olduğu ülkelerde kadınların ilerlemesine destek oluşturmak açısından böyle bir teşkilatın kurulması önemlidir. Ancak, Türkiye laik hukuk sistemini kabul etmiş ve uygulayan bir ülkedir, Anayasa, Uluslararası Sözleşmeler ve yasalarla kadınlara eşit haklar tanınmıştır. Bu açıdan, Türkiye tarafından 2013 yılında imzalanmış söz konusu “İslam Kalkınma Örgütü Kadının İlerlemesi Teşkilatı Tüzüğü”nün çekinceli de olsa onaylanmasının ülkede hukuk birliğinin zedelenmesine yol açacağı dikkate alınmalıdır.

İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği ve İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak, tüm kadınları ve laik Cumhuriyetimizi savunan herkesi kadın erkek eşitliğini bir demokrasi meselesi olarak dikkate almaya, kadını BİREY olarak gören zihniyetin yerleştirilmesine destek olmaya ve MEDENİ KANUNUMUZA SAHİP ÇIKMAYA çağırıyoruz.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi - İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KADINA KARŞI HER TÜRLÜ AYRIMCILIĞIN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ

Birleşmiş Milletler Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW) 18. Aralık. 1979 tarihinde kabul edildi.

Türkiye sözleşmeyi 1985 yılında imzaladı ve yasalardan ve yaşamın her alanından kadına karşı her türlü ayrımcılığı kaldırmayı ve toplumsal eşitliği sağlamayı taahhüt etti.

Ancak sözleşmenin kabulünden bu yana 40 yıl, Türkiye'nin sözleşmeyi imzalamasından imzadan bu yana da 34 yıl geçmesine rağmen kadını BİREY olarak görmeyen yönetim anlayışı devam ediyor ve yasalarda eşit haklar olsa da yaşama geçirilemiyor.

2018 yılında Dünya Ekonomik Forumu toplumsal cinsiyet raporunda Türkiye eğitim, sağlık, istihdam ve siyasi temsil konularında 149 ülke arasında 131. sırada yer aldı.

Kadına yönelik şiddet, kadın cinayetleri, 4+4+4 eğitim sisteminin yol açtığı çocuk yaşta evlendirmeler görmezden geliniyor. Anayasa ve Medeni Kanun'da yer alan Kadın Hakları ve Çocuk Hakları yok sayılıyor.

2018 yılında 440 Kadın, 2019 Kasım ayında 39 kadın öldürüldü. Toplumda kadınlara karşı ayrımcılığın söylemlerde ve eylemde giderek arttığını, suni gündemler yaratılarak yasalardaki

eşit hakların kaldırılmaya çalışıldığını, kadınları koruyan hükümleri nedeniyle İstanbul Sözleşmesi ve 6284 sayılı yasa hakkında karalama kampanyalarının artırıldığını, Medeni Kanun'la ekonomik güvencesi olmayan eşe verilmesine hükmedilen yoksulluk nafakasının da sınırlandırılması için her gün yayınların yapıldığını ve beyanatlar verildiğini görüyoruz.

Biz İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi olarak;

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın kaldırılmasını,

Anayasanın 90. maddesi gereği "kanun" hükmünde olan Uluslararası Sözleşmelerin uygulanmasını,

Eşit hak- eşit temsil ilkesinin hayata geçirilmesini,

Toplumsal Cinsiyet Eşitliğinin sağlanması için her türlü yasal düzenlemenin yapılmasını ve bunların uygulanmasını,

İSTİYOR ve bu geri gidişe **DUR** demek için tüm kişi, kurum ve kuruluşları el ele vermeye **ÇAĞI-RIYORUZ.**

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ, ŞİDDETI ÖNLEMENİN YOL HARİTASIDIR

Kadına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlalidir

Istanbul Sözleşmesi, şiddeti önlemenin yol haritasıdır

Yürürlüğe Girişinin 5. Yılı

1 Ağustos 2014 – 1 Ağustos 2019

İstanbul Sözleşmesi, son dönemlerde “kaldırıl-sın, feshedilsin, aile kurumunu yıkıyor” gibi söylemlerle çok yönlü saldırı altında.

İstanbul Sözleşmesi Nedir?

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ, 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe giren “Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi”-dir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ uluslararası hukukta, şiddetin kadın erkek eşitsizliğinin ve kadınlara karşı yapılan ayrımcılığın bir sonucu olduğunun vurgulandığı ilk Sözleşmedir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ fiziksel, cinsel, ekonomik ve duygusal şiddet her tür şiddetle mücadele konusunda “Önleme, Koruma, Kovuşturma ve Destek Politikaları” başlıkları altında dört temel hareket noktası olan ilk Sözleşmedir.

İSTANBUL SÖZLEŞMESİ, aynı zamanda şiddetle mücadelede bağımsız bir izleme mekanizması bulunan ve yaptırım gücü olan bağlayıcı ilk Sözleşmedir.

Adı neden İstanbul Sözleşmesi?

Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan “Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme” Konseyin 11 Mayıs 2011 tarihinde İstanbul’da yapılan bir toplantısında imzaya açılmıştır. Diğer Uluslararası sözleşmelerde olduğu gibi, imzaya açıldığı şehrin adıyla İstanbul Sözleşmesi olarak anılmaktadır.

Türkiye, Sözleşmeyi ilk imzalayan ve ilk onaylayan devlettir.

Bu nedenle Türkiye, en başta kadına yönelik her türlü şiddeti önlemek ve bununla mücadele etmek için devlet çapında etkili, kapsamlı ve birbiriyle uyumlu politikalar uygulama yükümlülüğü altına girmiştir.

Kadına yönelik şiddet bir insan hakları ihlalidir. Bu insan hakları ihlalinin önlenmesi açısından İstanbul Sözleşmesi büyük önem taşıyor.

Ancak İstanbul Sözleşmesi son dönemlerde “kaldırıl-sın, feshedilsin, aile kurumunu yıkıyor” gibi söylemlerle, kadını birey olarak görmeyen zihniyetin çok yönlü saldırısı altında.

Türkiye, Sözleşmeyi feshedebilir mi?

İstanbul Sözleşmesi, uluslararası bir sözleşme, bir Avrupa Konseyi Sözleşmesi. Bu nedenle,

Türkiye tek yönlü olarak Avrupa Konseyi Genel Sekreteri'ne "ben bu Sözleşmeyi uygulamak istemiyorum" demesi mümkün (md.80).

Ama, Türkiye olarak İstanbul Sözleşmesine artık taraf devlet değilim demek, bunun ne anlama geldiğini yurt içinde ve yurt dışında anlatabilmek, haklı bir gerekçeye dayandırabilmek mümkün değildir.

Çünkü, kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi, ancak kadınlar ve erkekler arasındaki hukuki ve fiili eşitliğin gerçekleşmesi ile mümkün olabilecektir.

Kadın erkek eşitliği ise demokrasinin ve sürdürülebilir kalkınmanın temel kriteridir.

İstanbul Sözleşmesini feshetmek demek, kadınlara karşı şiddete, bu insan hakları ihlaline göz yummak demektir.

İstanbul Barosu Kadın hakları Merkezi ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği olarak, kadını birey olarak görmeyen zihniyetin söylemlerinden kaygılıyız, ancak demokrasiye ve kazanılmış haklarına sahip çıkmaya, eşit hakların yaşama geçmesini sağlamak için mücadeleyi sürdürmeye kararlıyız.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi
İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği

3 MART TARİHLİ 3 DEVRİM YASASININ 95. YILI BASIN AÇIKLAMASI

3 Mart 1924 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen 3 Devrim Yasasıyla, ülkemizde çağdaş, demokratik ve laik bir ulus devletin temelleri atılmıştır.

3 Mart 1924 429 sayılı tarihli birinci yasayla din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılmasını sağlamak üzere Şeriiye - Evkaf ve Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekaletleri kaldırılmış, yerine Diyanet İşleri Başkanlığı; Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Genel Kurmay Başkanlığı kurulmuştur.

Bu Kanunun 1. Maddesinde:

“Türkiye Cumhuriyetinde halkın işleri ile ilgili yasaları yapmaya ve yürütmeye yalnız TBMM ile hükümet yetkilidir” denilerek milletin egemenlik hakkının sadece yetkili organlarca kullanılabilceği vurgulanmıştır.

3 Mart 1924 tarihli ikinci kanun, Tevhid-i Tedrisat Kanunudur. Bu kanun ile yurttaşlar arasında eğitim yoluyla duygu, düşünce ve kültür birliğinin, dayanışmanın sağlanması amaçlanmıştır. İlkokuldan itibaren “eğitim birliği” ilkesine bağlı kalarak kadın erkek ayrımı yapmadan Cumhuriyetimizin kurucu değerlerine bağlı kuşakların yetiştirilmesini sağlamak hedeflenmiştir.

Tevhidi Tedrisat Kanunu 4. Maddesinde:

“Milli Eğitim Bakanlığı, dini bilgiler bakımından

yüksek uzmanlar yetiştirmek üzere Üniversite- de İlahiyat Fakültesi kuracak, ayrıca imamlık ve hatiplik gibi dini görevlerin yerine getirilmesiyle görevli memurların yetişmesi için de ayrı okullar açacaktır” hükmüne yer verilmiştir.

İKKB olarak, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren yurttaşların din bilgilerini doğru öğrenmesine özen gösterilmiş olduğunu devrim yasasının 95. yılında bir kez daha vurgulanmak isteriz.

3 Mart 1924 tarihli üçüncü kanunla “Hilafetin kaldırılması” kabul edilmiştir. Böylece dinin siyasete alet edilmesi önlenmek istenmiştir.

3 Mart tarihli 3 Devrim Yasası, Türkiye Cumhuriyetinin laik bir hukuk devleti olması yolunda atılan önemli ve kararlı adımlardır.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği olarak, Cumhuriyetimizin kurucu değerlerine sahip çıktığımızı; ülkemizi Atatürk ilke ve devrimlerinden, laik ve bilimsel eğitimden, demokrasinin temel kriteri olan kadın erkek eşitliğinden geriye götüreceğimize girişimlere karşı mücadelemizi kararlılıkla sürdürdüğümüzü kamuoyu ile paylaşıyoruz.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ile İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği

BM KADINLARA KARŞI HER TÜRÜ AYRIMCILIĞIN KALDIRILMASI SÖZLEŞMESİ 39 YAŞINDA

İHATIRLATIYORUZ

Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması Sözleşmesi – CEDAW, 18 Aralık 1979 tarihinde kabul edildi.

Türkiye, Sözleşmeyi 1985 yılında onayladı.

Türkiye, Sözleşmeyi onaylayan her devlet gibi, kadınların yasalarda ve yaşamın her alanında insan haklarından erkeklerle eşit olarak yararlanmasını sağlama, toplumsal cinsiyet eşitliğini yaşama geğirme taahhüdü altına girdi.

UYARIYORUZ

TBMM’de “Aile Bütünlüğünü Koruma” amacıyla kurulmuş komisyon tarafından kadınların kazanılmış haklarından geri gidişe yol açacak yasa değişiklikleri öneriliyor. Türkiye, kadını BİREY olarak görmeyen bir anlayıŐla yönetildikçe, yasalarda yer alan eşit haklar yaşama geÇirilemiyor.

Türkiye, 2017 yılında Dünya Ekonomik Forumu toplumsal cinsiyet uçurumu (gender gap) raporunda 144 üлке arasında eğitim, sağlık, istihdam ve siyasi temsil konularında dünya sıralamasında 131. sırada yer alıyor.

Kadına yönelik Şiddet, kadın cinayetleri, çocuk yaşta evlendirmelerle Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Medeni Kanun ihlalleri artıyor

“Kadın erkek eşitsizliği, bir demokrasi meselesi” diyoruz

İSTİYORUZ

Günümüzde kadınlara karşı ayrımcılığın söylemde ve eylemde giderek artması karşısında tüm kişi, kurum ve kuruluşların dikkatini çekiyor, (CEDAW) Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması SözleŐmesinden ve uluslararası hukuktan doğan taahhütlerin yerine getirilmesini istiyoruz.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi
İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği

KADININ SİYASETTE EKSİK TEMSİLİ BİR DEMOKRASİ MESELESİDİR

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği, Kadınlara Milletvekili Seçme, Seçilme Hakkı Tanınmasının 84. Yıldönümü nedeniyle ortak basın açıklaması yayınladı.

Basın açıklaması şöyle:

5 Aralık 1934 tarihi, Türkiye’de 1924 Anayasası ile sadece erkeklere tanınmış olan milletvekili seçme ve seçilme hakkının Anayasada değişiklik yapılarak kadınlara da tanındığı gündür.

Anayasanın 10. ve 11. maddelerinde yapılan değişiklik çerçevesinde İntibah-ı Mebusan Kanunu’nda da (Milletvekili Seçimi Kanunu) aynı tarihte değişiklik yapılmış ve kadınların seçme, seçilme hakkı uygulamaya geçirilmiştir.

1935 yılında yapılan genel seçimde, 18 kadın milletvekili seçilmiş ve Türkiye “kadın milletvekili sayısı ile” Dünya’da ikinci sırada yer almıştır.

Ancak ne yazık ki, bu doğru başlangıç sürdürülemedi, 83 yıl içinde bir arpa boyu yol alınamamış, 2015 seçimlerinde kadın milletvekili oranı %14,7’de kalmıştır. Türkiye, 2017 yılında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinde 144 ülke arasında 131. sıraya gerilemiştir.

Nüfusun yarısını oluşturan kadınların karar alma süreçlerine katılamaması, siyasette eşit

oranda temsil edilememesi, her şeyden önce bir demokrasi meselesidir.

Ülkemizde 2 milyon 61 bin kadın okuma yazma bilmiyor, kadın istihdamı giderek azalıyor; her üç kadından biri ailede, sokakta veya iş yerinde şiddete uğruyor. Son 11 ayda 349 kadın cinayeti işlenmiştir.

Kadınların karar verici konumlarda ve siyasette yeterli sayıda temsil edilmemesi, yaşamın her alanında cinsiyet ayrımcılığının giderek kökleşmesine, kısır döngü halinde devam etmesine ve gerçek demokrasinin yaşama geçirilemesine yol açmaktadır. Türkiye eğitilmiş, donanımlı ve konularında yetkin kadın potansiyelinden yararlanmamaktadır.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği olarak, **Mustafa Kemal Atatürk**’ün önderliğinde kurulan Cumhuriyetimizin, kuruluş felsefesi olan “kadın erkek eşitliğinin” siyasette ve yaşamın her alanında yer almasını istiyoruz. Gerçek demokrasiye ulaşana dek mücadeleye devam ediyoruz.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi
İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği

11 EKİM DÜNYA KIZ ÇOCUKLAR GÜNÜ BASIN AÇIKLAMASI

Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine Ulaşmak İçin Kız Çocuklarını Güçlendirelim.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 10 Aralık 2011 tarihli toplantısında, kız çocukların çocuk haklarından eşit olarak yararlanmalarını, haklarını kullanma fırsatını elde etmelerini sağlamak üzere 2012 yılından itibaren her yıl 11 Ekim günlerinin "Dünya Kız Çocukları Günü" olarak kabul edilmesine karar vermiştir.

Kız çocuklarına verilecek her destek, ayrımcılık ve şiddetin önlenmesine destek oluşturacak ve böylece kız çocukları, insan haklarından tam ve etkili bir şekilde yararlanabilecektir. Kız çocukların güçlenmeleri, toplumda BİREY olarak yer almaları ile toplum da güçlenecektir.

Kız Çocukları Günü için Birleşmiş Milletler her yıl bir ana konu belirlemekte, dünya çapında bu konuya dikkat çekilmekte ve sorunlara çözüm yolları aranmaktadır.

Kız Çocuklar Gününün ilk yılı olan 2012'de "Çocuk Gelinler" ana başlık olarak belirlenmiştir. Dünyada ve ülkemizde çocuk evliliklerin önlenmesine yönelik çok kapsamlı çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Sonraki yıllarda;

"Kız Çocuklarının Eğitiminde Yenilikçi Yaklaşımlar"

"Şiddet Döngüsünü Kırma İçin Kız Çocuklarının Güçlendirilmesi"

"2030 Vizyonu ile Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde Kız Çocukların Gücü" ana konu olarak seçilmiştir.

Bu yıl, 2017'de tüm dünyada "kriz dönemlerinde, öncesinde ve sonrasında kız çocuklarının güçlendirilmesi" konusu ele alındı.

Bu yıl, 11 Ekim 2018 itibariyle kız çocukları bilime, sanata, spora yönlendirme çalışmaları yapılacaktır.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi ve İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği olarak, çocuklarımızın ve ülkemizin aydınlık geleceği için tüm çocuklara ve özellikle nüfusumuzun % 29'u olan kız çocuklarına laik ve bilimsel temele dayalı kaliteli bir eğitim verilmesini istiyoruz;

- Cinsiyete dayalı ayrımcılıkları kökleştirecek bilgilerin müfredattan çıkarılması; karma eğitimden ödün verilmemesi,
- Kız çocuklarının okullaşma oranını düşüren 4+4+4 kesintili eğitim sisteminin kaldırılması
- Son 6 yılda 232 bini aşan çocuk evliliklerin önlenmesi,
- Kız çocukların ihmal ve istismardan korunması için kararlı bir devlet politikası uygulanmasını bekliyoruz.

İstanbul Barosu Kadın Hakları Merkezi
İstanbul Kadın Kuruluşları Birliği